

Valstybės vaiko teisių apsaugos
ir įvaikinimo tarnyba
prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

Mykolo Romerio
universitetas

VAIKO NUOMONĖS

IŠKLAUSYMO METODINIS VADOVAS

Odeta Intė | Jolanta Sondaitė | Agnė Tvaronavičienė

VAIKO NUOMONĖS

IŠKLAUSYMO METODINIS VADOVAS

Odeta Intė, Jolanta Sondaitė, Agnė Tvaronavičienė

**Vilnius
2023**

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale „[ibiblioteka.lt](http://biblioteka.lt)“.

Draudžiama platinti kūrinio originalą ar jo kopijas, įskaitant viešą siūlymą juos pirkti ar tikslią kūrinio originalo ar jo kopijų reklamą, skatinančią vartotojus juos įsigyti, taip pat nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti kūrinio originalą ar jo kopijas arba valdyti, importuoti ar eksportuoti.

ISBN 978-609-488-054-4
(Leidinio forma: Spausdintinis)

ISBN 978-609-488-053-7
(Leidinio forma: Elektroninis - PDF)

© Valstybės vaiko teisių apsaugos
ir įvaikinimo tarnyba, 2023

Leidinio autorės: Odeta Intė (MRU), prof. dr. Jolanta Sondaitė (MRU), prof. dr. Agnė Tvaronavičienė (MRU) (išvardyta abėcėlės tvarka). Visos leidinio dalys parengtos autorių bendrai.

Turinys

IŽANGINIS ŽODIS	7
I. ĮVADAS	11
1.1. Vaiko nuomonės išklausymo svarba ir tikslas	11
1.2. Vaiko nuomonę išklausantys subjektai ir jiems būtinos kompetencijos	18
II. TEISINIS VAIKO NUOMONĖS IŠKLAUSYMO REGULIAVIMAS	25
2.1. Tarptautinių teisės aktų ir politikos formavimo dokumentų, nustatančių būtinybę išklausti vaiko nuomonę, apžvalga	26
2.2. Nacionalinių teisės aktų, nustatančių būtinybę išklausti vaiko nuomonę, apžvalga	31
III. VAIKO NUOMONĖS IŠKLAUSYMO PROCESAS	41
3.1. Pasirengimas vaiko nuomonės išklausymui	43
3.1.1. Informacijos apie vaiką surinkimas ir preliminarus įvertinimas	43
3.1.2. Preliminarus vaiko emocinės brandos įvertinimas	47
3.1.3. Išankstinis informacijos apie planuojamą pokalbį suteikimas vaikui	52
3.1.4. Kitų asmenų dalyvavimas išklausiant vaiko nuomonę	54
3.2. Pokalbis su vaiku	55
3.2.1. Ryšio su vaiku užmezgimas	55
3.2.2. Informacijos apie nuomonės išklausymo tikslą ir svarbą suteikimas vaikui ..	58
3.2.3. Vaiko pasakojimas	60
3.2.4. Patikslinamieji klausimai	64
3.2.5. Pokalbio apibendrinimas ir grįžtamojo ryšio po pokalbio su vaiku gavimas ..	69

3.3.	Vaiko nuomonės užfiksavimas dokumentuose.....	70
3.4.	Įtakos vaiko nuomonei iš suinteresuotų suaugusiųjų pusės identifikavimas	71
3.5.	Vaikų su specialiaisiais poreikiais nuomonės išklausymo ypatumai	74

IV. ATVEJAI, KAI PRIVALO BŪTI IŠKLAUSOMA VAIKO NUOMONĖ, IR JŲ YPATUMAI 87

4.1.	Vaiko nuomonės išklausymas nagrinėjant galimą vaiko teisių pažeidimą, vaiko situacijos vertinimas	87
4.2.	Vaiko nuomonės išklausymas tėvų ginčų dėl vaiko atvejais	91
4.3.	Vaiko nuomonės išklausymas prieš atvejo nagrinėjimo posėdį, kai priimtas sprendimas dėl vaiko nedalyvavimo posėdyje	94
4.4.	Vaiko nuomonės išklausymas atvejo nagrinėjimo posėdyje.....	96
4.5.	Vaiko nuomonės išklausymas vykdant globos (rūpybos) priežiūrą, globojamo (rūpinamo) vaiko aplankymų metu ir socialinių paslaugų poreikio vertinimo ir individualaus pagalbos plano sudarymo globojamam (rūpinam) vaikui procese	102
4.6.	Vaiko nuomonės išklausymas sprendžiant klausimą dėl tėvų globos netekusio vaiko galimo įvaikinimo.....	105
4.7.	Vaiko nuomonės išklausymas minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių taikymo atvejais	109

V. ŽINIŲ PASITIKRINIMO TESTAS117

VI. BAIGIAMASIS ŽODIS.....131

VII. PRIEDAI 135

VIII. ŠALTINIAI..... 159

IŽANĀGINIS ŽODIS

Ižanginis žodis

Mielieji,

vaikas kaip ir kiekvienas žmogus turi teisę laisvai reikšti savo nuomonę ir teisę būti išklaudytas. Šią vaiko teisę gina įvairūs tarptautiniai dokumentai, susitarimai, politikos kryptys. Išklaudyti ir išgirsti vaiką – yra mūsų Valstybės vaiko teisių gynėjų prioritetas.

Vaiko teisių gynėjams vaiko balsas, jo nuomonė visada yra svarbi, o dažnai ir lemiamą priimant sprendimus. Vaiko nuomonė reikšminga tėvų skyrybų procese. Vaikas išreiškia sutikimą dėl būsimo globėjo. Vaiko nuomonė yra lemiamą įvairinant. Vadovaujamės aiškiu principu: vaikas turi teisę išsakyti savo nuomonę dėl visų su jo gyvenimu susijusių klausimų ir jį turi būti išgirsta.

Džiugu, kad vaiko balsas tampa vis svarbesnis ir sprendimus priimantiems

žmonėms, bendruomenei, visuomenei. Tai didelis ir reikšmingas proveržis, suteikiantis galimybę vaikams augti drąsiais, pilietiškais, už savo sprendimus atsakingais žmonėmis.

Išklaudyti ir išgirsti vaiką – kiekvieno žmogaus, esančio šalia vaiko, pareiga.

Tikiu, kad *Vaiko nuomonės išklaudyimo metodinis vadovas*, – tai dar vienas įrankis, kuris padės mums prakalbinti ir išgirsti vaiką, įvertinti jo žodžio svarbą ir padėti atrakinti vaiko širdį. Visai nesvarbu kaip – raštu, žodžiu, piešiniu ar meno kūriniais vaikas išreiškia savo nuomonę, svarbiausia ją gebėti išgirsti ir būti šalia, kai vaikui to labiausiai reikia.

Ilma Skuodienė,

Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvairinimo tarnybos direktorė

I. IVADAS

I. Įvadas

1.1. Vaiko nuomonės išklausymo svarba ir tikslas

Dažnai kartojame, kad „vaikai yra mūsų ateitis“ ar „vaikai yra rytojaus suaugusieji“. Šiais pasakymais išreiškiame pasitikėjimą ir viltį, kad ateityje jaunoji karta sukurs geresnį pasaulį. Deja, realiame gyvenime vis dar susiduriame su situacijomis, kai nenorima pripažinti, kad vaikas, nepaisant jo jauno amžiaus, lygiai taip pat kaip ir suaugęs asmuo turi prigimtines žmogaus teises, jo nuomonė yra tokia pat svarbi ir su juo turi būti elgiamasi taip pat pagarbiai ir oriai. Taigi, mūsų lūkesčių jaunosios kartos atžvilgiu išsipildymo trukdžiu neretai tampa mūsų pačių nuostatos. Juk, neįgalinius asmenybės jauname amžiuje, nerodant jai pagarbos ir pasitikėjimo, ar galima tikėtis, kad jaunas žmogus,

pasiekęs tam tikrą amžių, išsyk natūraliai taps pilietišku, aktyviai įsitrauks į pozityvią socialinę sąveiką visuomenėje ir bus atsakingas jos narys?

Vaikas yra žmogus, turintis tokias pat teises, kaip ir bet kuris suaugęs asmuo. Vaiko teisė būti išklausytam ir išgirstos nuomonės reikšmingumas yra svarbi jo orumo ir sklandžios socialinės raidos užtikrinimo dalis.

Teisę būti išklausytam turi visi vaikai nepriklausomai nuo jų amžiaus, tautybės, lyties ar kitų veiksnių. Ši teisė neprieštarauja vaiko teisei į reikiamą apsaugą, net priešingai: užtikrinus tinkamą dalyvavimą ir nuomonės išklausymą yra užtikrinama ir reikiama apsauga.

Vaiko įtraukimas ir išklausymas – esminis vaiko teisėmis grįsto požiūrio į darbą su vaikais pagrindas, kurio tikslas – priimti sprendimus, geriausiai atitinkančius vaiko interesus ir poreikius, užtikrinti reikiamą ir efektyvią vaiko teisių apsaugą.

Vieningai sutariama, kad vaiko nuomonės išklausymas nėra tik formalioji teisė. Tai reali priemonė, skirta pasiekti teigiamų pokyčių vaiko gyvenime. Tai

nėra ir tik formalioji suaugusiųjų pareiga. Priešingai, tai galimybė tėvams, globėjams, vaiko teisių apsaugos specialistams rasti ir priimti geriausius vaiko poreikius ir interesus atitinkančius sprendimus, suteikti reikiamas paslaugas ir pagalbą vaiko gerovei užtikrinti.

Tinkamai realizuojama ir įgyvendinama vaiko teisė būti įtrauktam į sprendimų priėmimo procesą leidžia jam tapti aktyviu to proceso dalyviu, jausti savo indėlį ir prisiimti savo atsakomybės dalį už sprendimo įgyvendinimą.

VAIKO TEISĖS BŪTI IŠKLAUSYTAM SIEKINIAI

Pagerinti vaiko situaciją priimant į konkretaus vaiko poreikius orientuotus sprendimus, suteikiant būtent šiam vaikui konkrečioje situacijoje reikiamas paslaugas ir pagalbą

Vaikas yra unikalus informacijos šaltinis. Būtent jis geriausiai žino, kas vyksta jo aplinkoje ir gyvenime, kokie yra jo poreikiai, ko jis norėtų, kas jam galėtų padėti įveikti sunkumus ir pan. Šios informacijos žinojimas padeda užtikrinti ir suteikti efektyvesnę į konkretaus vaiko poreikius orientuotą pagalbą ir paslaugas, rasti ir priimti geriausius vaiko interesus atitinkančius sprendimus ir juos įgyvendinti.

Sustiprinti vaiko apsaugą

Tinkamai išklausius vaiko nuomonę, gali būti identifikuotas apsaugos, pagalbos poreikis. Saugi aplinka, kalbinančio specialisto profesionalumas, gebėjimas užmegzti kontaktą ir pelnyti pasitikėjimą leidžia vaikui kalbėti apie galimus jo teisių pažeidimus, smurto atvejus ir kt. Vaiko teisių apsaugos specialistai vaiką gali apsaugoti tik tuo atveju, jeigu sužino apie tokį poreikį. Dažniausiai vaikas yra vienintelis tokios informacijos šaltinis.

Ugdyti tiek vaiko, tiek išklausančių specialistų įgūdžius

Galimybių sudarymas ir jų realizavimas vaikui dalyvauti priimančiam sprendimui, nuomonės išklausymas ugdo vaiko kritinį mąstymą, savimone, kitus įgūdžius: reikšti savo nuomonę, bendrauti, spręsti konfliktus, įsitraukti į sprendimo priėmimą ir tapti jo dalimi, tam tikrais atvejais (pvz.: Vaiko gerovės komisijos posėdžių metu) įsipareigoti, tapti atsakingu už tam tikrus savo veiksmus, gerbti kito nuomonę. Šie įgūdžiai ugdomi tik pozityviu suaugusiųjų pavyzdžiu.

Stiprinti ir ugdyti bendruomeniškumą

Vaiko dalyvavimas, jo nuomonės išklausymas sudaro galimybes jam įsitraukti į įvairių veiklą. Vaiko kūrybiškumas ir aktyvumas gali padėti priimti naujoviškus sprendimus (pvz., parinkti paslaugas, kurios net nebuvo svarstytos). Suaugusiųjų įsitraukimas, pagarba vaiko nuomonei, jų grįžtamasis ryšys paaiškinant, kaip ir kur vaiko nuomonė buvo pateikta, kaip į ją buvo atsižvelgta ar kodėl neatsižvelgta, ugdo vaiko pasitikėjimą savimi, stiprina jo savivertę, stiprina santykius tarp vaikų ir suaugusiųjų, skatina teigiamą vaikų įvaizdžio bendruomenėje formavimą, padeda įveikti išankstines neigiamas nuostatas ir mažina skirtingų kartų susipriešinimą.

KODĖL SVARBU TINKAMAI IŠKLAUSYTI VAIKĄ?

PAGRINDINIAI VAIKO DALYVAVIMO IR NUOMONĖS IŠKLAUSYMO PRINCIPAI

Lygiateisiškumas

Visi vaikai turi teisę dalyvauti ir būti išklaustyti. Nėra žemiausios vaiko amžiaus ribos, nuo kada jo nuomonė išklausiama. Visiems vaikams privalo būti sudarytos vienodos sąlygos dalyvauti ir išsakyti nuomonę.

Skaidrumas

Vaikui jam suprantama kalba privalo būti suteikta visa reikiama informacija apie tai, kodėl jo nuomonė svarbi, kokias teises jis turi, kaip ir kas nuomonę išklausi, kur ši nuomonė bus naudojama ir kaip į ją buvo / bus atsižvelgta.

Savanoriškumas

Vaiko nuomonės išsakymas yra jo teisė, o ne pareiga. Jo dalyvavimas pokalbyje turi būti savanoriškas ir gali būti pradėtas tik gavus aiškiai išreikštą jo sutikimą. Todėl vaikas turi būti tinkamai informuotas apie galimybę atsisakyti išreikšti savo nuomonę ir šis atsisakymas turi būti gerbiamas.

Pagarba

Vaiko nuomonė išklausiama atidžiai, taikomi būdai ir priemonės neturi jam kelti įtampas. Tai yra dialogu, o ne apklausos principu grįstas bendravimas.

Atlikimas laiku ir aktualumas

Kiekvienu konkrečiu atveju priimant sprendimą, kuris susijęs su vaiku, turi būti užtikrinama galimybė jam išsakyti savo nuomonę. Ta galimybė turi būti realizuojama iki sprendimų priėmimo (išskyrus tuos atvejus, kai pirmiausia būtina imtis vaiko saugumą užtikrinančių priemonių), o ne juos priėmus ir siekiant tik formaliai patikrinti tokio sprendimo tinkamumą.

Neformalumas

Vaiko nuomonės išklausymo metodai ir formos turi atitikti jo amžių ir brandą, emocinę būseną, taikomi siekiant ne tik išgirsti nuomonę, bet pirmiausia – padėti jam ją pateikti.

Saugumas

Tam tikrais atvejais vaiko nuomonės išsakymas gali kelti riziką jam būti nubaustam, kaltinamam, ignoruojamam ar pan. Identifikavus galimą riziką, turi būti užtikrintos efektyvios vaiko apsaugos priemonės.

Kvalifikuota specialisto veikla

Mokytojai, socialiniai darbuotojai, vaiko gerovės komisijų nariai, atvejo vadybininkai, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos specialistai, mediatoriai, teismo psichologai ir kiti specialistai, kurie išklauso vaiko nuomonę, turi būti tinkamai pasiruošę: išklausę specialius mokymus, įgiję žinių ir įgūdžių, kurie padėtų užtikrinti efektyvų, į vaiko poreikius orientuotą jo nuomonės išklausimą.

Atskaitingumas vaikui

Išklausius nuomonę svarbu pasiteirauti, kaip vaikas jaučiasi. Gali būti paprašyta vaiko įvertinti, kaip jis jautėsi bendraudamas su specialistu (gali būti pasitelkiami „veidukai“, balų sistema ir kitos vizualinės vaikams suprantamos priemonės). Be to, po sprendimo priėmimo vaikui turi būti suteiktas grįžtamasis ryšys: paaiškinta, kaip į jo nuomonę buvo atsižvelgta, jeigu neatsižvelgta, aiškiai nurodomos to priežastys. Jeigu vaikas nesutinka su priimtais sprendimais, jam turi būti paaiškintos ir sudarytos galimybės juos apskūsti.

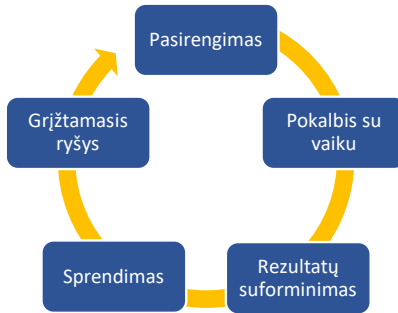

SVARBU! Jungtinėje Karalystėje teisėjai, priimdami sprendimus, kurie susiję su vaikais, neatsižvelgę į vaiko nuomonę, lūkesčius, rašo jam asmeniškai skirtą laišką ir paaiškina kodėl.

Šio metodinio leidinio (toliau – Leidinys) rengėjos siūlo Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos (toliau – Tarnybos) specialistams ir kitiems vaiką išklausančiams subjektams kasdienėje praktikoje taikyti universalų modelį, kuris sukurtas adaptavus Lietuvai pažangiausias užsienio valstybėse

taikomus vaiko dalyvavimo užtikrinimo ir vaiko nuomonės išklausymo modelius. Žingsnis po žingsnio atlikdamas rekomenduojamus veiksmus specialistas užtikrins visų tarptautiniuose ir nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtintų vaiko nuomonės išklausymo principų ir gerosios jų taikymo praktikos įgyvendinimą.

VAIKO NUOMONĖS IŠKLAUSYMO PROCESAS

Akivaizdu, kad rekomenduojamam modeliui įgyvendinti reikia daug specialistų pastangų ir laiko ruošiantis vaiko nuomonės išklausymui. Tačiau negalima pamiršti, kad vaiko nuomonės išklausymas ir jos išgirdimas yra centrinė vaiko teisių apsauga besirūpinančių specialistų darbo ašis. Galima

drąsiai teigti, kad sprendimai, priimami neišklausius vaiko nuomonės, tik iš dalies atitinka vaiko interesus. Nežinant vaiko nuomonės, jo požiūrio į situaciją, nėra įmanoma priimti sprendimo, kuris atitinka geriausius vaiko interesus, ar paruošti informatyvios motyvuotos išvados teismui.

Svarbu! Anoniminės Tarnybos specialistų, išklausančių vaiko nuomonę, apklausos metu dažnas specialistas paminėjo, kad nuolat trūksta laiko tinkamam vaiko išklausymo funkcijos įgyvendinimui. Reikia ieškoti būdų optimizuoti darbuotojų veiklą, o prioritetu laikyti tiesioginį darbą su vaikais.

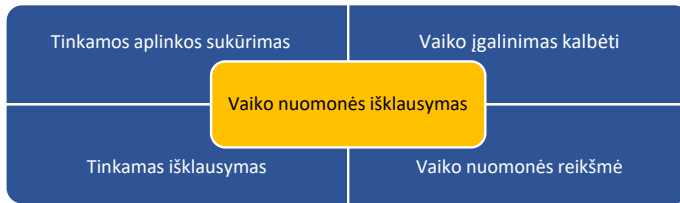
Vaiko teisių apsaugos specialistai neretai sulaukia kritikos, pastabų iš kitų institucijų dėl neinformatyvių išvadų. Netinkamai išklausius vaiko nuomonę tenka pakartotinai bendrauti su vaiku, tikslinti informaciją. Nežinant situacijos iš vaiko perspektyvos, atvejo vadybos metu parenkamos paslaugos ir pagalba gali būti neefektyvi, nes ji gali neatitikti realių vaiko poreikių.

Paskyrus daugiau dėmesio ir pakankamai laiko tinkamam vaiko nuomonės išklausymui atvejo pradžioje, tikėtina, susidarys galimybės ne tik priimti kokybiškesnius, į konkretaus vaiko poreikius orientuotus sprendimus, bet ir padidės pasitenkinimas Tarnybos specialistų darbu, sustiprės pačios institucijos, kaip keliančios aukštus standartus, įvaizdis ir autoritetas ne tik visuomenės, bet ir pačių vaikų akyse.

Šiame Leidinyje siūlomas adaptuotas Lietuvai **Lundy modelis**. 2014 metais Airijos profesorė Laura Lundy, bendradarbiaudama su įvairiomis tarptautinėmis vaiko teises ginančiomis organizacijomis (UNICEF, „Gelbėkit vaikus“, „Terre des Homes“ ir kt.), taip pat Jungtinių Tautų Vaiko teisių

komitetu, Europos Komisija, Europos Taryba, parengė ir pasiūlė modelį, kuris padeda užtikrinti tinkamą vaiko nuomonės išklausymą ir jo dalyvavimą. Pastaruoju metu šis modelis plačiai taikomas tiek minėtų tarptautinių organizacijų veikloje, tiek įvairių valstybių nacionalinėse praktikose.

LUNDY MODELIS

Tinkamos aplinkos sukūrimas

- Vaikas turi jaustis saugiai ir patogiai pasisakydamas.
- Išklausant vaiko nuomonę neturi dalyvauti asmenys, kuriems būnant vaikas nesijaustų saugus.
- Vaikas iš anksto turi būti informuojamas apie susitikimo laiką, kuris turi būti priderintas prie jo darbotvarkės.
- Nuomonės išklausymo būdas ir įrankiai turi atitikti vaiko brandą, būti jam priimtini ir suprantami.

Vaiko įgalinimas kalbėti

- Specialistai turi vaikui suteikti informaciją ir paskatinti jį kalbėti.
- Prieš pokalbį su vaiku jam turi būti:
 - paaiškintas susitikimo tikslas;
 - įvardyta susitikimo eiga;
 - nurodyti susitikime dalyvausiantys asmenys ir jų vaidmenys;
 - atsakoma į visus vaiko klausimus;
 - aptariami galimi vaiko nuomonės išklausymo būdai (raštu, žodžiu ir kt.).
- Vaikas privalo būti informuojamas apie savo teises ir dalyvavimo savanoriškumą bei teisę atsisakyti dalyvauti.

Tinkamas išklausymas

- Vaiko nuomonę išklauso specialistas, kuris turi tam įgaliojimus ir kompetenciją.
- Vaikui reikia suprantamu būdu paaiškinti, kur ir kam ši nuomonė bus pateikta, kas yra atsakingas už sprendimų, susijusių su jo interesais, priėmimą.
- Vaiko nuomonė išklausoma taikant metodus, kurie atitinka vaiko amžių, brandą ir emocinę būklę.

Vaiko nuomonės reikšmė

- Vaiko nuomonės išklausymas turi turėti aiškų ir teisėtą tikslą, apie kurį informuojamas vaikas.
- Išklausius vaiko nuomonę, ji privalo būti svarstoma, į ją atsižvelgiama, nebent tai neatitinka jo interesų.
- Priėmus sprendimus klausimais, susijusiais su vaiko interesais, jis turi gauti grįžtamąjį ryšį.
- Jeigu priimtas sprendimas gali būti skundžiamas, vaikas turi būti informuojamas apie apskundimo galimybę.

Adaptuodamos Lundy modelį Lietuvai Leidinio rengėjos:

1. Stengėsi suteikti aiškią ir visiems specialistams suprantamą viziją, kodėl vaiko išklausymas yra toks svarbus;
2. Siekė modelį supaprastinti ir išskaidyti į jį mažesnes turinio prasme dalis, pateikti kaip nuoseklų procesą, kurio atmintinę turėdamas specialistas nepasimestų sudėtingose situacijose ir išlaikytų savo profesionalumą.

SVARBU! Rengiant šį Leidinį buvo atlikta anoniminė Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos (toliau – Tarnyba) specialistų, išklausančių vaikus, apklausa. Daug Tarnybos specialistų pripažino vaiko nuomonės išklausymo svarbą jų darbe, tačiau taip pat nurodė, kad jaučia žinių ir įgūdžių tai atlikti tinkamai trūkumą. Šis leidinys skirtas padėti formuoti vieną vaiko nuomonės išklausymo praktiką Tarnybos specialistams savo veikloje taikant vieną modelį, aptarti ir išanalizuoti galimus vaiko išklausymo įrankius ir jų taikymą praktikoje, taip gerinant vaiko nuomonės išklausymo kokybę ir tinkamą vaiko teisių įgyvendinimą Lietuvoje.

1.2. Vaiko nuomonę išklausančys subjektai ir jiems būtinos kompetencijos

Priimant su vaiko interesais susijusius sprendimus turi būti užtikrinamas tinkamas vaiko dalyvavimas ir jo nuomonės išklausymas. Tinkamas teisės

dalyvauti ir išreikšti nuomonę realizavimas priklauso nuo vaiko nuomonę išklausančių subjektų kompetencijos efektyviai atlikti šią misiją ir nuo sprendimus priimančių subjektų gebėjimų tinkamai šią nuomonę įvertinti. Šiame vadove dėmesys skiriamas tinkamam

vaiko nuomonės išklausymo procesui užtikrinti.

Nors šis leidinys visų pirma skirtas Tarnybos specialistams, kurie savo kasdienėje profesinėje veikloje neišvengiamai susiduria su poreikiu išklausti vaiką, tačiau poreikis išsiaiškinti vaiko nuomonę iškyla ir vaiko tėvams (globėjams), kuriems kasdien tenka pagrindinė atsakomybė už vaikų auklėjimą ir vystymąsi, taip pat ir pagrindinis vaidmuo nuo gimimo ugdant

vaiko teisę dalyvauti ir reikšti savo nuomonę. Vaikams ir jaunimui įgyjant daugiau gebėjimų, vaikui artimi asmenys turėtų skatinti juos vis labiau naudotis savo teise dalyvauti ir reikšti nuomonę. Taip pat poreikis išklausti vaiką kyla ir daugeliu kitų ugdymo, socialinių paslaugų, teisėsaugos srityse dirbančių specialistų. Aiškumo dėlei visi asmenys, kuriems tenka savo profesinėje veikloje išklausti vaiko nuomonę, šiame leidinyje įvardijami specialistais.

ASMENYS, KURIE SUSIDURIA SU POREIKIU IŠKLAUSYTI VAIKO NUOMONĘ

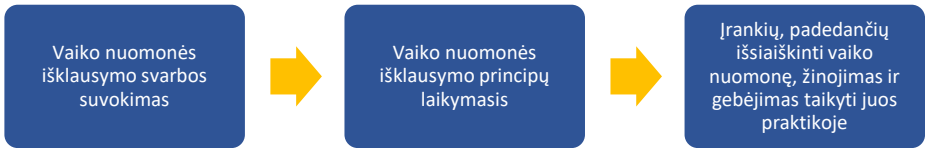
Kai kyla poreikis imtis priemonių siekiant užtikrinti ir apsaugoti galimai pažeidžiamas vaiko teises, svarbiausias vaidmuo tenka Tarnybai, kuri:

- gina ir užtikrina vaiko teises;
- atstovauja jo teisėms ir teisėtiems interesams;
- vertina vaiko situaciją;
- priima sprendimus dėl individualių vaiko teisių apsaugos atvejų;

- organizuoja globą (rūpybą) ir įvaikinimą;
- koordinuoja globos (rūpybos) priežiūrą;
- teikia išvadas teismui ir kt.

Vaiko nuomonės išklausymas yra vienas iš svarbiausių geriausių vaiko interesų nustatymo etapų ir Tarnybos specialistų darbo centrinė ašis.

Siekiant, kad vaiko dalyvavimas būtų efektyvus ir prasmingas, svarbu:

Kiekvieno vaiko nuomonės išklausymo procesas turi būti unikalus. Emocinis ir psichologinis vaiko gyvenimo

sudėtingumas lemia, kad jo nuomonės išklausymo praktika nėra paprasta ir reikalauja specialiųjų žinių ir įgūdžių.

BŪTINOSIOS SPECIALISTŲ, KURIE IŠKLAUSO VAIKO NUOMONĘ, KOMPETENCIJOS

Emocinės kompetencijos

Žinios apie emocijas ir jų valdymo metodus. Gebėjimas atpažinti vaiko emocijas, už jų slypinčius poreikius, empatiškai į tai reaguoti, teikti vaikui emocinę paramą.

Refleksinės kompetencijos

Gebėjimas kritiškai vertinti savo kaip specialisto darbą. Žinios, kada ir kur galima kreiptis pagalbos. Gebėjimas savireflektuoti, mokytis iš klaidų, o tai padarius – atsiboti nuo patirtų iššūkių.

***SVARBU!** Gavus pradinę informaciją apie atvejį, visų pirma kiekvienam specialistui būtina įsivertinti, ar jis turi reikiamas kompetencijas ir žinias pokalbiui su vaiku, ar nereikia pasitelkti į pagalbą psichologo.*

**II. TEISINIS VAIKO
NUOMONĖS
IŠKLAUSYMO
REGULIAVIMAS**

II. Teisinis vaiko nuomonės išklausymo reguliavimas

Vaikų, kaip ypač svarbių, tačiau kartu ir labai pažeidžiamų visuomenės narių, teisių ir interesų apsauga yra tiek tarptautinės teisės, tiek ir nacionalinės

teisės reguliavimo objektas. Siekiant nustatyti geriausius vaiko interesus ir juos apsaugoti, būtina visų pirma juos teisingai identifikuoti.

Nepaisant to, kad šiuolaikiniame pasaulyje plačiai pripažįstama ir neginčijama, kad teisiniuose santykiuose žmogus niekada negali būti objektu, deja, kai kalbama apie vaikų interesus, neretai teisiniuose procesuose vaikai lieka pasyviais dalyviais, kurie dėl savo amžiaus ir nepakankamos brandos nėra vertinami kaip lygiaverčiai teisės

subjektai. Žinoma, vaikai negali dalyvauti civiliniuose teisiniuose santykiuose visa apimtimi dėl jų veiksnio trūkumo, kadangi nėra pasiekę nustatytos amžiaus ribos (neturi civilinio teisinio subjektiškumo), tačiau jie yra teisės subjektai, kurių interesai privalo būti identifikuoti, esant poreikiui atskirti nuo jų tėvų interesų ir apsaugoti.

Vienas iš būdų nustatyti geriausius vaikų interesus – jų požiūrio į konkrečią situaciją išsiaiškinimas.

Vaikas teisiniuose santykiuose nėra objektas. Jis lygiateisis tokių santykių dalyvis

2.1. Tarptautinių teisės aktų ir politikos formavimo dokumentų, nustatančių būtinybę išklausti vaiko nuomonę, apžvalga

Poreikis išklausti vaiko nuomonę įtvirtintas tiek Jungtinių Tautų, tiek Europos Tarybos ir Europos Sąjungos teisės aktuose bei politiką vaikų teisių apsaugos srityje formuojančiuose dokumentuose.

UNITED NATIONS

Tarptautiniai teisės aktai ir dokumentai

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Europos Tarybos dokumentai

Europos Sąjungos teisės aktai ir dokumentai

Nors pirmasis vaiko teisių apsaugai skirtas tarptautinis dokumentas – [Ženevos vaiko teisių deklaracija](#) – buvo priimtas dar 1924 metais, pats požiūris į vaiką kaip teisiųjų santykių lygiavertį subjektą keitėsi lėtai. Vaikams buvo

pripažintos tam tikros vaiko teisės (pvz., teisė į maistą, prieglobstį, sveikatos apsaugą ir panašiai), tačiau visiškai nebuvo pasisakoma apie vaiko procesines teises, t. y. jo galimybę dalyvauti sprendžiant su juo susijusius klausimus.

1989 m. Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija

Vaiko teisė būti išklausytam yra įtvirtinta Vaiko teisių konvencijoje (toliau – Konvencija), kurią Lietuva ratifikavo 1995 m. Pasirašydama šią svarbią Konvenciją ir ją ratifikuodama Lietuva, kaip ir kitos valstybės dalyvės, įsipareigojo užtikrinti kiekvienam vaikui visas šiame dokumente numatytas teises.

12 straipsnis.

1. Valstybės dalyvės garantuoja vaikui, sugebančiam suformuluoti savo pažiūras, teisę laisvai jas reikšti visais jį liečiančiais klausimais; be to, vaiko pažiūroms, atsižvelgiant į jo amžių ir brandumą, skiriama daug dėmesio.

2. Todėl vaikui būtinai suteikiama galimybė būti išklausytam bet kokio jį liečiančio teismo ar administracinio nagrinėjimo metu tiesiogiai arba per atstovą ar atitinkamą organą nacionalinių įstatymų numatyta tvarka.

Pareiga išklausti

Pareiga atsižvelgti

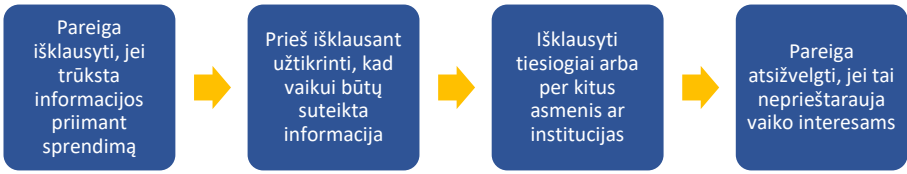
Pažymėtina, kad Konvencija valstybės dalyvėms vaiko išklausymo atžvilgiu nustatė pareigą ne tik atlikti veiksmus, nukreiptus į vaiko požiūrio išsiaiškinimą, bet ir pareigą, esant galimybei, į vaiko nuomonę atsižvelgti. Pareiga išklausti vaiką, kaip šios vaiko teisės įgyvendinimo priemonė, priskirtina ne tik teismui, bet ir kitoms teisinio pobūdžio procedūras atliekančioms institucijoms.

Priėmus ir ratifikavus Konvenciją, vaiko nuomonės išklausymo ir įtraukimo į sprendimų, kurie susiję su juo, priėmimo procesą, principo įgyvendinimas sulaukė bene daugiausia diskusijų ir prieštaravimų. Tai buvo ištis

„revoliucinis“ sprendimas, kadangi šia nuostata buvo įtvirtinta, kad vaikas, nepaisant jo amžiaus ir tam tikrais atvejais galimo pažeidžiamumo, nėra apsaugos objektas. Vaikas yra lygiavertis teisiųjų santykių dalyvis, kuris turi teisę reikšti nuomonę, į kurią privalu atsižvelgti.

1996 m. Europos konvenciją dėl vaiko teisių įgyvendinimo

Vaiko nuomonės išklausymo institutą, kurį formuoti pradėjo Konvencijos nuostatos, toliau vystė Europos Taryba, kuri 1996 m. priėmė Europos konvenciją dėl vaiko teisių įgyvendinimo. Pastebėtina, kad šios konvencijos Lietuva nepasirašė ir neratifikavo.

Šio dokumento 6 straipsnyje įtvirtinta teismo pareiga išklausti vaiką, palyginti su Konvencijos 12 straipsnio turiniu, švelninama numatant teismui diskreciją spręsti, ar jam sprendimo priėmimui trūksta informacijos, o kai būtina, tokios informacijos visų pirma reikalauti iš tėvų pareigas turinčių subjektų. Jeigu vaikas pagal nacionalinę teisę laikomas „pakankamai nuovoku“ (angl. *having sufficient understanding*), teismas privalo užtikrinti, kad visų pirma vaikas gautų visą susijusią su sprendžiamu klausimu informaciją. Antra, jei yra tinkama, teismas gali

konsultuotis su vaiku asmeniškai arba per kitus asmenis ar institucijas tokiu būdu, kiek tai yra tinkama atsižvelgiant į vaiko sąmoningumą, nebent tai prieštarautų vaiko geriausiems interesams. Teismas turi leisti išreikšti vaikui savo požiūrį. Taip pat teismas yra įpareigotas tinkamai atsižvelgti į išsakytą vaiko nuomonę. Taigi, šiame teisės akte jau yra tam tikrų ir procedūrinių vaiko nuomonės išklausoimo aspektų: įpareigojimas suteikti vaikui informaciją, numatyta galimybė vaiko nuomonę išsiaiškinti teismui ne tik tiesiogiai, bet ir per kitus asmenis ar institucijas.

2010 m. Europos Tarybos Gairės dėl vaiko interesus atitinkančio teisingumo

Vaiko interesus atitinkanti teisingumo sistema

Sistema, kurioje „aukščiausiu įmanomu lygmeniu garantuojamas visų vaiko teisių paisymas ir veiksmingas jų įgyvendinimas, atsižvelgiant į toliau išvardytus principus ir į vaiko brandumą bei supratimo lygį bei į bylos aplinkybes. Tai visų pirma yra prieinamas, atitinkantis amžių, greitas ir kompetentingas teisingumas, pritaikytas prie vaiko poreikių ir teisių ir į juos orientuotas. Šį teisingumą įgyvendinant yra paisoma vaiko teisių, įskaitant teisę į tinkamą procesą, teisę dalyvauti procese ir jį suprasti, teisę į privatumą ir šeimos gyvenimą ir teisę į asmens neliečiamybę bei pagarbą orumui“.

2010 m. Europos Tarybos Ministrų komiteto gairėse dėl vaiko interesus atitinkančio teisingumo išryškinama vaiko teisė į tinkamą procesą, teisė dalyvauti procese ir jį suprasti. Šiame dokumente vaiko teisės būti išklausytam aiškinimui nemažai dėmesio skiriama 44–49 punktuose. Be bendrųjų nuostatų, skirtų užtvirtinti teisėjų pareigą išklausti vaiką, klausimais, kuriuos vaikas pakankamai supranta, įtvirtintos ir kelios procedūrinio pobūdžio nuostatos:

- vaikui išklausti naudojamos priemonės turėtų būti pritaikytos prie vaiko supratimo lygio ir gebėjimo bendrauti;
- su vaikais turėtų būti pasitarta, kokių būdu jie norėtų būti išklausti;
- būti išklausytam yra vaiko teisė, o ne pareiga;
- vien vaiko amžius negali būti kliūtis jam išklausti;
- esant vaiko norui pasisakyti, teisėjas neturėtų atsisakyti išklausti vaiką su

juo susijusioje byloje; taip pat teisėjui suteikiama diskrecija apsispręsti dėl tokio išklausymo, kadangi numatyta galimybė atsisakyti išklausti vaiką jo paties labui;

- vaikui turi būti paaiškinta jo teisė būti išklausytam, jos reikšmė, taip pat pasakytas faktas, kad išreikšta nuomonė nebūtinai lems galutinį sprendimą;
- teismo sprendimai ir nuosprendžiai, susiję su vaikais, turi būti deramai argumentuoti ir paaiškinti vaikams jiems suprantama kalba, ypač tie sprendimai, kuriuos priimant vaiko nuomone ir požiūriu nebuvo vadovautasi.

Taigi, svarbu ne tik vaiko nuomonę išklausti, jei įmanoma į ją atsižvelgti, bet ir gerai, vaikui suprantama kalba išaiškinti jo nuomonės svarbą ir galimą ar padarytą įtaką su jo interesais susijusiam sprendimui.

SVARBU! Nors Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje vaiko teisė būti išklausytam nėra įtvirtinta tiesiogiai, Europos Žmogaus Teisių Teismas pareigą išklausti vaiką šeimos bylose aiškina kaip neatskiriamą sudėtinę 8 straipsnio (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą) ir 6 straipsnio (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą) dalį.

2000 m. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija

24 straipsnis. Vaiko teisės.

1. Vaikai turi teisę į jų gerovei užtikrinti

būtiną apsaugą ir globą. Jie gali laisvai reikšti savo nuomonę. Sprendžiant su vaikais susijusius klausimus, į jų nuomonę atsižvelgiama pagal jų amžių ir brandą.

2. Visuose valstybės ar privačių institucijų veiksmuose, susijusiuose su vaikais, pirmiausia turi būti vadovujamasi vaiko interesais.

3. Kiekvienas vaikas turi teisę reguliariai palaikyti asmeninius santykius ir tiesiogiai bendrauti su abiem savo tėvais, jei tai neprieštarauja vaiko interesams.

2015 m. ES pagrindinių teisių agentūra publikavo tyrimo ataskaitą „Vaiko interesus atitinkantis teisingumas – perspektyvos ir specialistų patirtis dėl vaikų dalyvavimo civiliniuose ir baudžiamuosiuose teisiniuose procesuose 10 ES valstybių narių“. Leidinyje pažymima, kad tiesiog išklausti vaiko nuomonę yra nepakankama:

„Prasmingam dalyvavimui reikia, kad atitinkamos institucijos sukurtų saugią ir draugišką aplinką bei naudotų tinkamus apklausos metodus specifinių vaiko poreikių nustatymui.“

2021 m. Europos Sąjungos vaiko teisių strategija

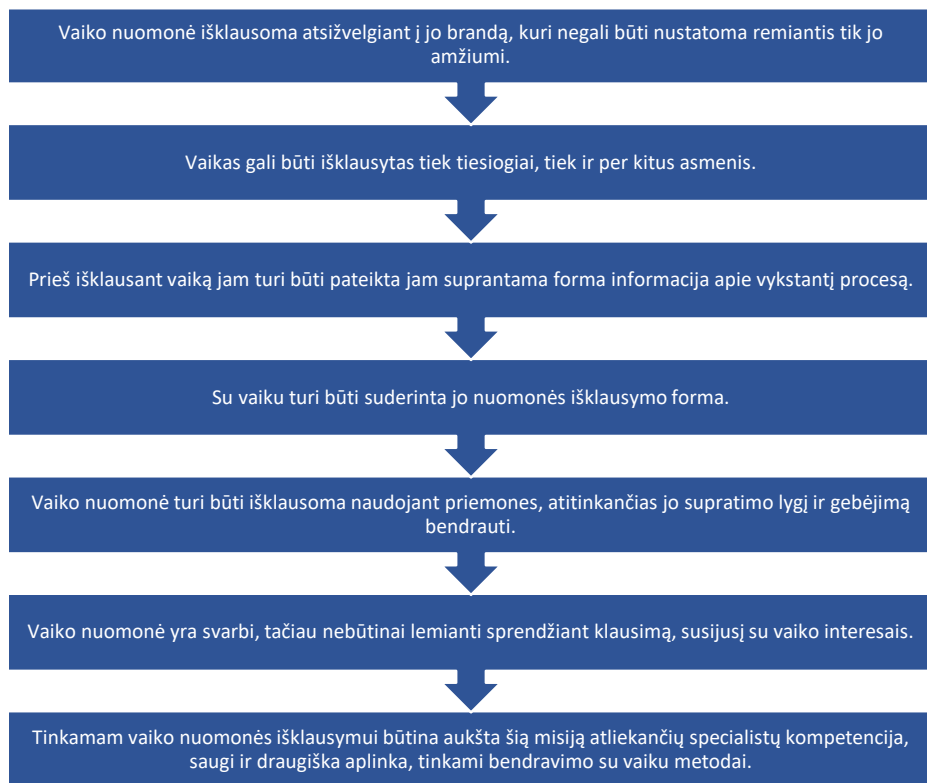
Šiame dokumente pakartota vaikui draugiškos teisingumo sistemos sukūrimo svarba. Tokia sistema turėtų vaikams leisti jaustis patogiai ir saugiai, sudarytų galimybes jiems aktyviai dalyvauti su jų interesais susijusiuose teisiniuose procesuose ir užtikrintų jų teisę būti išklaustytiems. Teisiniai procesai privalo būti pritaikyti vaikų amžiui, poreikiams ir jų metu turi būti gerbiamos vaikų teisės. Europos Komisija įsipareigojo remti specialistų, dirbančių su vaikais teisiniuose procesuose mokymus, taip pat ragino tokius pat įsipareigojimus priimti valstybės narėms nacionaliniu lygiu.

Taigi, įvertinus tarptautinį ir Europos Sąjungos teisinį reguliavimą vaiko nuomonės išklausymo klausimu, išryškėja keletas esminių aspektų.

SVARBIAUSIOS TARPTAUTINIŲ LYGIŲ PRIPAŽŪSTAMOS VAIKO NUOMONĖS IŠKLAUSYMO TAISYKLĖS

Vaiko teisė būti išklausytam turi būti įgyvendinama tiek teisme, tiek ir kitų su juo susijusių procedūrų metu.

Vaikas turi teisę būti išklausytas, bet ne pareigą išreikšti savo nuomonę.

2.2. Nacionalinių teisės aktų, nustatančių būtinybę išklausti vaiko nuomonę, apžvalga

Tarptautiniu ir ES lygiu deklaruojama vaiko teisė būti išklausytam, kuri suponuoja ir valstybės institucijų pareigą užtikrinti vaikui tokios jo teisės įgyvendinimą, įtvirtinta ir nacionalinėje Lietuvos Respublikos teisėje.

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas

Svarbiausi bendrieji su vaikų interesų apsauga susiję klausimai yra reguliuojami Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse.

1.164 straipsnio 1 dalis

Kai sprendžiamas bet koks su vaiku susijęs klausimas, vaikas, sugebantį suformuluoti savo pažiūras, turi būti išklausytas tiesiogiai, o jei tai neįmanoma, – per

atstovą ir priimant sprendimą į jo norus turi būti atsižvelgta, jei tai neprieštarauja paties vaiko interesams. Sprendžiant klausimą dėl globėjo (rūpintojo) paskyrimo ar įvaikinimo, į vaiko norus turi būti atsižvelgiama išskirtinai.

Pažymėtina, kad ši teisės norma neįvardija konkretaus adresato, taigi, darytina prielaida, kad ji turi būti taikoma visų teisminių ir administracinių procedūrų metu (kaip numatyta Konvencijos 12 straipsnyje).

Civilinio kodekso to paties straipsnio 2 dalyje vaikui nustato teisę, jei jis mano, kad tėvai pažeidinėja jo teises, „<...> savarankiškai kreiptis gynybos į valstybės vaiko teisių apsaugos instituciją, o nuo keturiolikos metų – ir į teismą.“

Šių teisės normų kontekste itin išryškėja vaiko kaip savarankiško teisės subjekto suvokimas ir poreikis užtikrinti šio jo subjektiškumo įgyvendinimą visose su juo susijusiose teisinėse procedūrose. Civilinio kodekso 3.174 straipsnio, skirto ginčų dėl vaiko gyvenamosios vietos

nustatymo sprendimo pagrindinėms taisyklėms nustatyti, 2 dalyje nurodoma, kad „<...> teismas tokį ginčą išsprendžia vadovaudamasis vaiko interesais, atsižvelgdamas į vaiko norą. Į vaiko norą gali būti neatsižvelgiama tik tuo atveju, kai vaiko noras prieštarauja jo interesams.“

Taigi, vaiko gyvenamosios vietos nustatymo (realiai tai reiškia ne konkretų adresą, o tai, su kuriuo iš tėvų gyvens vaikas) atveju, vaiko nuomonės išklausoimas įgyja ypač svarią reikšmę, nes šio šeimos ginčų teisiniame reguliavime aiškiai vardinama teismo pareiga ne tik vaiką išklausti, bet ir, nesant prieštaravimų vaiko interesams, į vaiko nuomonę atsižvelgti.

Pastebėtina, kad šioje teisės normoje aiškiai nurodomas šios pareigos turėtojas – teismas. Bendroji nuostata, įtvirtinanti vaiko teisę reikšti savo nuomonę teismo proceso metu, yra įtvirtinta Civilinio kodekso 3.177 straipsnyje, kuriame nurodyta: „Teismas, nagrinėdamas ginčus dėl vaikų, privalo išklausti vaiką, sugebantį išreikšti savo pažiūras, ir išsiaiškinti vaiko norus.“ Kaip matyti iš teisės normos konstrukcijos, ši vaiko teisė yra išreikšta teismo pareigos forma.

Vaiko teisė

Teismo pareiga

Civiliniame kodekse ypatingas dėmesys skiriamas vaiko globos arba įvaikinimo atvejais. Jau buvo minėta, kad šio teisės akto 3.164 straipsnio 1 dalyje

išskirta: „Sprendžiant klausimą dėl globėjo (rūpintojo) paskyrimo ar įvaikinimo, į vaiko norus turi būti atsižvelgiama išskirtinai.“

Įvaikinimo atveju, vadovaujantis Civilinio kodekso 3.215 straipsnio 1 dalimi, „*kai įvaikinamas dešimties metų sulaukęs vaikas, būtinas jo rašytinis sutikimas. Sutikimą vaikas duoda teismui, be šio sutikimo įvaikinti negalima.*“ Šio straipsnio 2 dalyje nurodoma: „*Kai įvaikinamas dešimties metų nesulaukęs vaikas, jei jis sugeba išreikšti savo nuomonę, turi būti išklaustyas teisme, ir teismas, priimdamas sprendimą, turi atsižvelgti į vaiko norą, jei jis neprieštarauja jo paties interesams.*“

Civilinio kodekso 3.249 straipsnio, kuriame įtvirtinti vaiko globos nustatymo principai, 2 dalyje numatyta: „*Nustatant ir naikinant vaiko globą (rūpybę), skiriant globėją (rūpintoją), vaikui, galinčiam išreikšti savo nuomonę, suteikiama galimybė būti išklausytam ir jo nuomone yra svarbi priimant sprendimus.*“

Atskirai Civiliniame kodekse nustatyta ir teismo pareiga išklausti vaiko

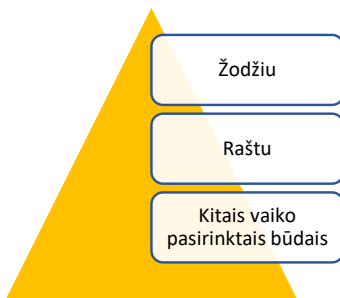
nuomonę nagrinėjant prašymus dėl tėvų valdžios apribojimo. 3.183 straipsnio 3 dalyje nurodyta: „*Teismas išklauso vaiko, galinčio suformuluoti savo pažiūras, nuomonę ir į tai atsižvelgia.*“

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas

380 straipsnio 1 dalis

Kai sprendžiamas bet kuris su vaiku susijęs klausimas, vaikas, sugebantį suformuluoti savo pažiūras, turi būti išklaustyas tiesiogiai, o jei tai neįmanoma, – per atstovą. Priimant sprendimą turi būti atsižvelgta į vaiko nuomonę, jei tai neprieštarauja paties vaiko interesams.

Civilinio proceso kodekse taip pat numatytos ir tam tikros vaiko nuomonės išraiškos formos.

Svarbu akcentuoti, kad vaiko, kuriam yra suėję keturiolika metų, pareiškimas apie sutikimą ar nesutikimą su ieškiniu

turi būti išreikštas raštu arba įrašytas į teismo posėdžio protokolą ir vaiko pasirašytas.

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas

Vaiko nuomonės išklausymo ir vaiko dalyvavimo užtikrinimo principas

Vaikas, sugebantis suformuluoti savo pažiūras, turi būti išklausytas visais su juo susijusiais klausimais ir į vaiko nuomonę, įvertinus jo amžių ir brandą, turi būti atsižvelgiama, jeigu tai neprieštarauja vaiko interesams.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad apibrėžiant šį principą vaiko išklausymas nurodomas kaip pareiga. Teigtina, kad ši nuostata turi būti suprantama kaip pareiga išklausyti vaiką, tačiau ne vaiko pareiga išsakyti savo nuomonę.

Šiuo kaip ir kitais vaiko teisių ir laisvių apsaugos įgyvendinimo principais privalo vadovautis platus šio teisinio reguliavimo adresatų ratas:

Šio teisės akto 11 straipsnio 1 dalis atkartoja ir tikslina vaiko nuomonės išklausymo ir vaiko dalyvavimo principą.

11 straipsnio 1 dalis

Vaikas, gebantis suformuluoti savo nuomonę, turi būti išklausytas visais

su juo susijusiais klausimais ir į jo nuomonę turi būti atsižvelgiama, jeigu tai neprieštarauja vaiko interesams. Vaikas turi būti išklausytas tiesiogiai, o jeigu tai neįmanoma, – per vaiko atstovą pagal įstatymą ar per įstatymu nurodytus asmenis.

Klausimų sąrašas:	visi su vaiku susiję klausimai
Nuomonės išklausymo formos:	tiesiogiai ir per atstovus
Vaiko amžiaus riba:	nenumatyta konkreči amžiaus riba, nes svarbesnis yra vaiko gebėjimas suformuluoti savo nuomonę
Nuomonės reikšmė:	įpareigojimas vaiko nuomonę ne tik išklausti, bet ir į ją atsižvelgti, išskyrus atvejus, kai tai prieštarautų vaiko interesams

Procedūriniais vaiko teisės būti išklausytam įgyvendinimo klausimams reglamentuoti skirta to paties straipsnio 2 dalis, kurioje dėmesys skiriamas aplinkai, kurioje išklausomas vaikas. Aplinka turi būti tokia, kurioje vaikui būtų sudarytos sąlygos pasinaudoti išklausymo teise, suteikiant būtiną informaciją, patarimų, atsižvelgiant į jo amžių ir brandą, pagal galimybes pasitelkus specialiųjų žinių turinčius asmenis, kai tai būtina.

Derinti savo sprendimus su vaikais ir išsiaiškinti jų nuomonę privalo ir vaiko tėvai ar kiti vaiko atstovai.

31 straipsnio 7 dalis

Vaiko tėvai ar kiti jo atstovai pagal įstatymą, priimdami bet kokį su vaiku susijusį sprendimą, vadovaujasi tuo, kas vaikui yra geriausia, prieš tai išklausę

vaiko nuomonę ir į ją atsižvelgę, įvertindami vaiko amžių ir brandą, jeigu tai neprieštarauja vaiko interesams.

Taigi, vaiko teisę būti išklausytam užtikrinti privalančių subjektų sąrašas Lietuvoje neapsiriboja tik teismais ar vaiko teises ginančiomis institucijomis, bet taikomas ir kitiems asmenims, įskaitant vaiko tėvus ar kitus jo atstovus.

Ypatingas dėmesys vaiko nuomonės išklausymui skiriamas Tarnybai gavus pranešimą apie galimą vaiko teisių pažeidimą. Vaiko išklausymas tokioje situacijoje yra vienas iš pirmųjų veiksmy.

36 straipsnio 1 dalis

Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius, gavęs žodžiu, raštu ar bet kokiomis nuotolinio ryšio priemonėmis pranešimą apie galimą vaiko teisių pažeidimą, kuo skubiau, tačiau ne vėliau kaip

per 3 darbo dienas nuo pranešimo gavimo dienos, pradeda nagrinėti pranešimą ir susitinka su vaiku, užsitikrindamas galimybę pabendrauti su juo be apribojimų, jeigu yra poreikis, – nedalyvaujant vaiko atstovams pagal įstatymą, atsižvelgęs į vaiko amžių ir brandą išklauso vaiką jam priimtiniu būdu apie galimą jo teisių

pažeidimą, pagal poreikį įvertina vaiko gyvenamąją ir (ar) socialinę aplinką bei vaiko santykius su jo tėvais ar kitais vaiko atstovais pagal įstatymą. Jeigu yra įtarimų, kad vaikas patyrė smurtą, ar jeigu vaikas turi specialiųjų poreikių, raidos ir (ar) kitokių sutrikimų, jis pagal poreikį turi būti išklaustytas psichologo. <...>

Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas

Vaiko dalyvavimo priimant su juo susijusius sprendimus principas

Vaikui turi būti suteikiama galimybė būti išklaustytam bet kokio su juo susijusio teismo ar administracinio nagrinėjimo metu tiesiogiai arba per vaiko atstovą įstatymų nustatyta tvarka. Į vaiko nuomonę, jeigu ji neprieštarauja jo interesams, privaloma atsižvelgti.

Sprendžiant vaiko minimalios ar vidutinės priežiūros priemonių skyrimo, pakeitimo, pratęsimo ar panaikinimo ir koordinuotai teikiamų paslaugų teikimo, kitų pagalbos priemonių vaiko atstovams pagal įstatymą skyrimo klausimus organizuojamas Savivaldybės administracijos Vaiko gerovės komisijos posėdis, kuriame taip pat išklausiama ir vaiko nuomonė.

12 straipsnio 5 dalyje įtvirtinama bendroji taisyklė, kad **vaikas privalo dalyvauti** Vaiko gerovės komisijos posėdyje. **Tačiau to paties straipsnio 6 dalyje numatyta ir išimtis!**

„Siekiant apsaugoti vaiką nuo galimo neigiamo poveikio, vaikas gali nedalyvauti

savivaldybės administracijos Vaiko gerovės komisijos posėdyje, tačiau tokiu atveju vaiko nuomonė turi būti iš anksto išklausiama valstybės vaiko teisių apsaugos institucijos.“

Valstybės vaiko teisių apsaugos institucija taip pat išklauso vaiko nuomonę, kai vaikas vengia dalyvauti savivaldybės administracijos Vaiko gerovės komisijos rengiamame posėdyje. Specifinė taisyklė suformuota asmenų, turinčių didelių ir labai didelių specialiųjų ugdomosi poreikių iki 21 metų, atveju. Jų nuomonę išklauso ir išvadą dėl minimalios ar vidutinės priežiūros priemonių jiems skyrimo, pratęsimo ar panaikinimo teikia savivaldybės administracijos Vaiko gerovės komisijos įgaliojtas asmuo.

Atvejo vadybos tvarkos aprašas

Vykdam atvejo vadybą vaikui nacionaliniai teisės aktai suteikia svarbų vaidmenį. Visų pirma vaikas, jei tai neprieštarauja jo interesams ir jei jis pagal amžių ir brandą geba išreikšti nuomonę dėl savo ir (ar) šeimos situacijos, yra kviečiamas dalyvauti atvejo nagrinėjimo posėdyje. Jei vaikas nedalyvauja atvejo

nagrinėjimo posėdyje arba toks dalyvavimas prieštarauja geriausiems jo interesams ir yra poreikis pateikti vaiko nuomonę, jam atstovauja Tarnyba arba jos įgalioto teritorinio skyriaus atstovas.

Sistemiškai vertinant Atvejo vadybos tvarkos aprašo 16 ir 17 punktus, ryškėja tokie vaiko dalyvavimo atvejo vadyboje ypatumai:

Vaiko nuomonės išklausymas atvejo nagrinėjimo posėdyje

Atvejo nagrinėjimo posėdyje išklausoma vaiko, jeigu jis dalyvauja atvejo nagrinėjimo posėdyje, nuomonė dėl jo ir šeimos situacijos, pagrindinių problemų, galimų jų priežasčių ir sprendimo būdų.

Pareiga sudaryti sąlygas vaikui pasisakyti

Atvejo nagrinėjimo posėdžiai turi būti organizuojami užtikrinant vaiko teisę būti išklausytam. Vaikui turi būti sudarytos sąlygos dalyvauti posėdyje, jei jis pareiškia tokį norą, išskyrus atvejus, kai tai prieštarauja geriausiems jo interesams.

Vaiko lygiateisiškumas

Atvejo nagrinėjimo posėdžio metu vaikas turi teisę išsakyti savo nuomonę, pasiūlymus ir lūkesčius lygiomis teisėmis su kitais šeimos nariais.

Tarnybos teisė priimti sprendimą nekviesti vaiko į atvejo nagrinėjimo posėdį

Siekdama apsaugoti vaiką nuo galimo neigiamo poveikio, Tarnyba gali priimti sprendimą į atvejo nagrinėjimo posėdį nekviesti vaiko, tačiau tokiu atveju Tarnybos atstovas turi iš anksto išklausti vaiko nuomonę visais su juo susijusiais klausimais ir pateikti ją atvejo nagrinėjimo posėdžio metu, nepažeisdamas geriausių vaiko interesų.

Atvejo vadybininko pareiga teikti vaikui informaciją apie atvejo vadybos tikslą ir rezultatus

Atvejo vadybininkas, kviesdamas vaiką dalyvauti atvejo nagrinėjimo posėdyje, prieš atvejo nagrinėjimo posėdį turi žodžiu suteikti vaikui informaciją apie darbą su vaiko šeima (paaiškinti, kas yra atvejo vadyba, kokių tikslu organizuojami posėdžiai, kas jų metu sprendžiama, į kokius vaiko lūkesčius ar norus buvo atsižvelgta (jei vaikas buvo juos išsakęs), o į kokius ne, nurodant neatsižvelgimo motyvus).

**III. VAIKO NUOMONĖS
IŠKLAUSYMO
PROCESAS**

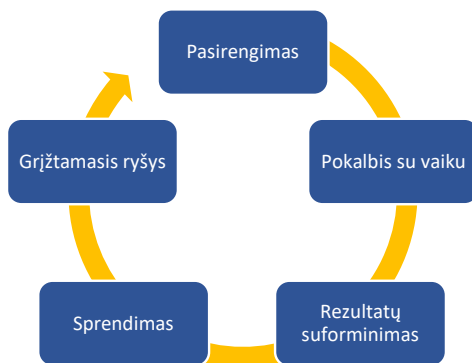
III. VAIKO NUOMONĖS IŠKLAUSYMO PROCESAS

APIBRĖŽIMAS. Vaiko nuomonės išklausymas – bendradarbiavimu tarp vaiko ir specialisto grįstas santykis, kurio tikslas yra padėti, įgalinti vaiką kalbėti, siūlyti idėjas, jaustis svarbiam ir reikšmingam ir taip rasti bei priimti geriausiai vaiko poreikius ir interesus atitinkančius sprendimus.

Vaiko nuomonės išklausymas yra nuoseklus procesas, susidedantis iš etapų, kurių kiekvienas yra svarbus ir ne savitikslis. Proceso žinojimas ir gebėjimas įgyvendinti jį leidžia specialistams išvengti klaidų, pakartotinių pokalbių, taip pat išlaikyti aukščiausią teikiamų paslaugų kokybę.

VAIKO NUOMONĖS IŠKLAUSYMO ETAPAI

Etapas	Pagrindiniai specialisto veiksmai	Nuoroda
Pasirengimas pokalbiui	<ul style="list-style-type: none"> • Informacijos apie vaiką surinkimas. • Susitikimo su vaiku planavimas. • Pasiruošimas pokalbiui su vaiku. • Įvertinimas, ar išklausančiam vaiką nėra poreikio į pagalbą kviesti psichologą. 	3.1. skyrius
Pokalbis su vaiku	<ul style="list-style-type: none"> • Ryšio su vaiku užmezgimas. • Informacijos apie pokalbio tikslą ir vykstantį procesą suteikimas. • Vaiko pasakojimas. • Vaiko klausinėjimas. • Vaiko nuomonės apibendrinimas. • Grįžtamasis ryšys vaikui. 	3.2. skyrius
Rezultatų fiksavimas	<ul style="list-style-type: none"> • Vaiko nuomonės perkėlimas į teisės aktais ar Tarnybos vadovybės nustatytas formas. 	3.3. skyrius
Sprendimo priėmimas	<ul style="list-style-type: none"> • Stebėjimo, kaip vykdomi sprendimai, vykdymas. • Esant poreikiui, išvadų, pasekmių, pokyčio ap-svarstymas iš naujo ir įsivertinimas. 	Šios dalys Lei-dinyje nede-talizuojamos
Grįžtamasis ryšys	<ul style="list-style-type: none"> • Grįžtamojo ryšio su vaiku palaikymas: jo infor-mavimas apie priimtus sprendimus, motyvų paaiškinimas. 	

SVARBU! Būtina užtikrinti, kad specialistai, kurių viena iš funkcijų yra vaiko nuomonės išklausymas, aiškiai suprastų šios veiklos prasmę ir svarbą, neturėtų ribojančių įsitikinimų, nuostatų, nepuoselėtų vertybių, priešingų efektyviam vaiko įtraukimui į su juo susijusių klausimų sprendimą. Specialisto nuostatos, vertybės, įsitikinimai ir požiūris į vaikus daro didžiulę įtaką ne tik tam, kaip jis bendrauja su vaiku, bet ir tam, kaip jis interpretuoja vaiko poreikius, interesus, problemas ir teises.

Blogoji praktika

Specialistas yra įsitikinęs, kad vaikai nepajėgūs suprasti šeimoje vykstančius ginčus ir nėra tinkama klausti vaiko

nuomonės apie dalykus, kuriuos turi spręsti suaugę. Toks specialisto įsitikinimas veiks jo bendravimą su vaiku ir trukdys vaikui išreikšti savo nuomonę.

3.1. Pasirengimas vaiko nuomonės išklausymui

Prieš pradėdamas procesą specialistas, išklausantis vaiko nuomonę, turėtų atlikti tam tikrus parengiamuosius darbus.

BŪTINIEJI PASIRENGIMO POKALBIUI SU VAIKU ŽINGSNIAI

Žingsnis	Ką reikia padaryti specialistui?
Informacijos apie vaiką surinkimas	Susirinkti informaciją apie vaiką, kuri leistų apsispręsti dėl pokalbio su vaiku tikslingumo, poreikio įtraukti į pokalbį kitus asmenis (pvz., psichologą), parinkti bendravimui su vaiku tinkamus būdus ir įrankius.
	Susirinkti informaciją apie vaiką, kuri padėtų lengviau užmegzti kontaktą su juo.
Vaiko informavimas apie planuojamą pokalbį	Informuoti vaiką apie planuojamą pokalbį, prisistatyti jam, paaiškinti iš anksto apie susitikimo tikslą ir svarbą, įsitikinti, kad vaikas sutinka pasikalbėti.
Įrankių ir papildomų priemonių pokalbiui atranka	Atsirinkti ir pasiruošti naudojimui tinkamas papildomas priemones ir įrankius, kurie įtrauktų vaiką, jį sudomintų, palengvintų nuomonės išklausymą.

3.1.1. Informacijos apie vaiką surinkimas ir preliminarus įvertinimas

SVARBU! Suprantama, kad krizinėje situacijoje specialistas, kurio funkcijų dalis yra išklausti vaiko nuomonę, turi reaguoti greitai ir nėra laiko pasiruošti susitikimui su vaiku. Tačiau visais kitais atvejais, prieš susitikdamas su vaiku, specialistas turi pasiręsti nuomonės išklausymo procesui.

Tinkamas pasirengimas visų pirma prasideda nuo informacijos apie vaiką surinkimo. Specialistui svarbu išsiaiškinti, kokia yra vaiko fizinė ir psichinė sveikata, jo kultūriniai ir bendravimo ypatumai, kalbiniai gebėjimai ir kiti aspektai, kurie gali būti svarbūs planuojant ir organizuojant pokalbį. Ypač

svarbu atkreipti dėmesį į tai, ar vaikas turi sveikatos problemų, ar vaikas turi specialiųjų poreikių (t. y. turi kokią nors negalią).

PATARIMAS: Pagalbą specialistui susirenkant informaciją apie vaiką gali suteikti vaiko tėvai (globėjai), mokytojai, spec. pedagogai, sveikatos priežiūros specialistai ir kt.

SVARBU! Kuo daugiau informacijos apie vaiką bus surinkęs specialistas, tuo tinkamiau jis galės pasiruošti susitikimui su vaiku.

Blogoji praktika

Vaikas su judėjimo negalia pakviečiamas į pokalbį su specialistu, kurio kabinetas yra trečiame aukšte, o liftas yra nepakankamo dydžio, kad į jį galėtų tilpti neįgalaus vaiko vežimėlis.

Geroji praktika

Išsiaiškinus apie vaiko judėjimo negalią, specialistas organizuoja susitikimą su vaiku ne savo atstovaujamos institucijos patalpose, o vaiko gyvenamojoje vietoje.

INFORMACIJA APIE VAIKĄ, KURIĄ TURI IŠSIAIŠKINTI SPECIALISTAS

Fizinis prieinamumas

- Kokia erdvė vaikui būtų tinkama?
- Ar vaikui reikia specifinio pasodinimo, kad jis jaustųsi patogiai?
- Ar vaikas naudoja kokią nors įrangą, kad galėtų judėti?

Vaiko dienvietė

- Koks pokalbio laikas mažiausiai trikdytų vaiko rutiną (miegojimo, valgymo, ugdymosi, gydymo dienvietę)?

Psichinė vaiko sveikata

- Ar vaikas turi kokių nors su psichine sveikata susijusių diagnozių?
- Ar vaikas naudoja tam tikras priemones arba vaistus psichinės sveikatos poreikiams tenkinti?

Gebėjimai

- Ar vaikas ugdomas pagal specialiąją ugdymo programą? Jeigu taip, kokiose srityse?
- Kaip vaikas išreiškia save?
- Jeigu yra galimybė, verta pasidomėti individualiu vaiko ugdymo planu.

Kalba ir bendravimas

- Kas vaikui padeda bendrauti?
- Ką svarbu specialistui žinoti apie šio vaiko bendravimą?
- Kokiomis kalbomis vaikas kalba? Kokiomis kalbomis yra kalbama vaiko namuose? Kokia kalba vaikas kalba geriausiai?
- Ar vaikas naudoja pagalbinę įrangą bendravimui? Ar tos priemonės gali būti naudojamos išklausančiam vaiko nuomonę? Ar specialistas gali gauti konsultaciją apie tai, kaip naudotis tomis priemonėmis?

Jautrumas sensoriniams stimulams

- Ar vaikas yra jautrus garsams?
- Ar vaikas yra jautrus apšvietimui?
- Ar vaikas jautrus kitiems sensoriniams stimulams?
- Ar yra kokių nors stimulų, kurie yra vaiko dirgikliai?

Kultūriniai ypatumai

- Ar yra kokių nors poreikių, susijusių su vaiko kultūra, į kuriuos specialistas turėtų atkreipti dėmesį (pvz., erdvės maldai užtikrinimas)?
- Ar vaikas naudoja kokį nors vardą, kuris nėra įrašytas į jo dokumentus? Kokie yra vaiko įvardžiai?

Geriausias ir lengviausias priemonas informacijos šaltinis apie vaiką – jo tėvai (globėjai).

Rengiantis išklausti vaiko nuomonę ir renkant informaciją apie jį rekomenduojama susitikti su tėvais. Žinoma, tam tikrais atvejais toks susitikimas bus negalimas (pvz., nagrinėjant galimą vaiko teisių pažeidimą, kai teisės aktai numato visų pirma kalbėti

su vaiku, o tik tada su jo tėvais), tačiau kitose situacijose tai gali padėti tinkamai pasirengti pokalbiui su vaiku. Nors tiesioginis susitikimas su tėvais pareikalaus papildomo laiko, tačiau neabejotinai jis suteiks specialistui naudingos informacijos, kuri neperteiktina nei telefonu, nei susirašinėjimu elektroniniais laiškais. Specialistas matys tėvus, jų verbalines ir neverbalines reakcijas į užduodamus klausimus.

***SVARBU!** Jeigu specialistas turi duomenų, kad tarp tėvų yra stiprus konfliktas, pokalbius apie vaiką siūlytina organizuoti atskirai su kiekvienu iš jų. Tai leis geriau įsigilinti į situaciją, padės suprasti, kaip kiekvienas iš tėvų vertina save vaiko gyvenime, kiek, tėvų manymu, glaudūs yra jų tarpusavio ryšiai ir pan. Pokalbio su kiekvienu iš tėvų atskirai metu, be bendrosios informacijos apie vaiką, specialistas taip pat turės galimybę įsivertinti tėvų tarpusavio konflikto lygį, jiems reikalingos pagalbos pobūdį.*

Kokią informaciją reikia gauti iš tėvų?

- Kiekvieno iš tėvų vaidmuo vaiko gyvenime.

Rekomenduojama prašyti tėvų papasakoti, kaip jie kartu su vaiku leidžia laiką, ką veikia laisvalaikiu, kas palydi ir pasiima vaiką iš ugdymo įstaigos, kas lankosi susirinkimuose, priima sprendimus dėl neformaliojo ugdymo, perka drabužius, maistą, gamina, kas slaugo vaiką ligos atveju, ir visa kita, kas padėtų specialistui išsiaiškinti, kaip kiekvienas iš tėvų prisideda prie vaiko poreikių ir jo gerovės užtikrinimo. Jeigu tėvai nebe gyvena kartu, būtina išsiaiškinti, kokia

situacija buvo anksčiau ir kokia ji yra dabar.

- Tėvų santykiai ir ryšiai su vaiku.
- Informacija apie vaiką.

Rekomenduojama prašyti tėvų papasakoti apie vaiko savybes, pomėgius, hobius, lankomus būrelius, draugus, artimus jam žmones, turimus augintinus, kasdienę veiklą, specialiuosius poreikius, taikomas taisykles, dietotvarkę. Ši informacija leis vertinti ne tik tai, kaip kiekvienas iš tėvų pažįsta savo vaiką, bet ir leis geriau pasiruošti pokalbiui su vaiku, nes padiktuos galimas ryšiai su juo užmegzti palankias pokalbio temas ir būdus.

- Tėvų esamos situacijos vertinimas ir lūkesčiai ateičiai.

SVARBU! Pokalbio su tėvais pabaigoje rekomenduojama sutarti, kas ir kaip pakvies vaiką susitikti su specialistu. Apie vaiko informavimą apie pokalbio tvarką ir galimus šio kvietimo būdus rašoma šio Leidinio [3.1.3. poskyryje](#).

Informacijos surinkimas padės specialistui tinkamiau pasiruošti vaiko nuomonės išklausymui ypač tais atvejais, kai planuojamas susitikimas su specialių

poreikių turinčiu vaiku (plačiau apie vaikų su specialiaisiais poreikiais nuomonės išklausymo ypatumus skaitykite Leidinio [3.5. skyriuje](#)).

PATARIMAS: Tais atvejais, kai surinkti informacijos apie vaiko sveikatą galimybių nėra, gali padėti vaiko emocinės brandos stadijų žinojimas, kuris yra aprašytas Leidinio [3.1.2. poskyryje](#). Galima stebėti, ar vaikas demonstruoja emocinius socialinius įgūdžius, kurie yra būdingi jo amžiaus tarpsniui, ar ne. Atpažinti vaiko turimų negalių šiek tiek gali padėti ir trumpi vaikų negalių, su kuriomis dažniausiai susiduriama, aprašymai, kurie yra pateikiami Leidinio [3.5. skyriuje](#).

SVARBU! Tam, kad vaikas galėtų kalbėti su specialistu, turi būti patenkinti jo esminiai poreikiai. Netinka kalbėtis su vaiku, kai jis yra alkanas, mieguistas arba pavargęs. Vaiko nuomonės išklausymą reikėtų planuoti atsižvelgiant į jo dienotvarkę, pvz., pokalbis su vaiku neturėtų būti planuojamas prieš vaikui svarbius renginius, pvz., prieš svarbias varžybas, kadangi vaikas negalės būti pakankamai dėmesingas.

3.1.2. Preliminarus vaiko emocinės brandos įvertinimas

Viena vertus, kadangi vaiko gebėjimas išreikšti savo nuomonę yra sietinas ne su jo amžiumi, o su jo emocine branda, specialistui rengiantis pokalbiui su vaiku būtina preliminariai įvertinti, ar vaikas yra

pasirengęs išsakyti savo nuomonę. Kita vertus, emocinės vaiko raidos proceso išmanymas taip pat yra svarbus specialistui, sudarančiam konkrečiam vaikui jo situacijoje tinkamų klausimų sąrašą, parenkančiam nuomonės išklausymo įrankius ir tinkamiausias papildomas priemones, skirtas vaikui efektyviau įtraukti.

APIBRĖŽIMAS. Emocinė branda – gebėjimas tinkamai pagal savo amžiaus tarpsnį išreikšti emocijas, gebėjimas tinkamai pagal savo amžiaus tarpsnį bendrauti su kitais žmonėmis.

Emociškai brandžiam suaugusiam asmeniui nėra būdingi emociniai svyravimai ir nepastovumas, jis išreiškia emocijas nuosaikiai ir tinkamai.

Kalbant apie vaikus, reikia aiškiai suprasti, kad emocinė branda neatsiranda iš karto, ji palaipsniui formuojasi jam augant.

EMOCINĖS BRANDOS ELEMENTAI

Gebėjimas suprasti savo ir kitų žmonių emocijas

Gebėjimas išreikšti emocijas tam tikram amžiaus tarpsniui tinkamu būdu

Gebėjimas valdyti (reguluoti) savo emocijas

Nuo pat gimimo augdami vaikai, jeigu jų raida yra normali, tam tikrame amžiaus tarpsnyje įgyja įvairių emocinių ir socialinių įgūdžių. Tų vaikų, kurie yra gimę neišnešioti, turi specialių poreikių

(pvz., autizmo spektro sutrikimą) arba yra patyrę vaikystės traumas, socialinė emocinė raida vyksta lėčiau, jiems čia aprašyti emociniai socialiniai įgūdžiai gali pasireikšti vėliau.

Amžiaus tarpsnis	Aprašymas	Nuomonės išklausymo ypatumai
0–12 mėn. kūdikiai	Kūdikiai palaiptui pradeda suprasti, kad jie yra atskiri nuo suaugusiųjų, kurie jais rūpinasi, išmoka būti nuramintais tų, kurie jais rūpinasi, ir mokosi nuraminti save (pvz., čiulpdami pirštą), dalyvauja socialinėje sąveikoje: šypsosi, verkia, juokiasi sąveikaudami su žmonėmis, pradeda mėgdžioti veido išraiškas, reaguoja į savo vardą, gali žaisti paprastus žaidimus (pvz., „kū kū“), pradeda atskirti pažįstamus ir nepažįstamus veidus, gali išreikšti nerimą būdami tarp nepažįstamų žmonių, gali bijoti naujų situacijų, mėgdžioja garsus ir / arba veiksmus.	Šiame amžiaus tarpsnyje nėra galimybių išklausti vaiko nuomonės. Išvadas apie tokio mažo vaiko raidą, jo emocinę būklę gali padėti padaryti jo stebėjimas, tačiau paprastai tai jau yra sveikatos priežiūros specialistų užduotis.
1–2 metų vaikai	1–2 metų vaikai jau gali atpažinti įvairius žmones ir su jais bendrauti. Taip pat jie gali ilgesnį laiką įsitraukti į paprastus žaidimus su kitais vaikais, taip pat gali žaisti savarankiškai net ir būdami su kitais vaikais. Jie mėgdžioja tai, ką daro suaugusieji ir kiti vaikai. Šiame amžiaus tarpsnyje vaikas jau žodžiais ir nežodiniais būdais išreiškia daugiau emocijų, tokių kaip pyktis, pasipriešinimas, frustracija. Šio amžiaus tarpsnio vaikams būdingi dažnesni įniršio protrūkiai, jie siekia savarankiškumo. Taip pat jie gali atpažinti, kad kito žmogaus emocinė būseną pasikeitė. Bendraudami su kitais, tokio amžiaus vaikai jau gali rodyti užsispyrimą ir kategoriškumą, pvz., vadovaudami kitų žaidimui.	

3–4 metų
vaikai

Lengviau atsiskiria nuo jį globojančio asmens, pradeda formuoti emocinius ryšius už šeimos ribų (atsiranda pirmosios draugystės), supranta, koks elgesys yra socialiai priimtinas, o koks ne, gali spontaniškai rūpintis kitais, moka žodžiais išreikšti savo poreikius. Šiame amžiaus tarpsnyje vaikai gali dėti pastangas atlikinėdami iššūkį keliančias užduotis, gali koncentruoti dėmesį ilgesnį laiką, žaisti kartu su kitais vaikais bendradarbiaudami. Šiame amžiaus tarpsnyje vaikai pradeda dalytis žaislais, gali išspręsti nedidelius konfliktus su kitais vaikais; vis labiau gali reguliuoti savo emocijas socialiai priimtinais būdais, nors įniršio priepuoliai vis dar gali pasitaikyti ypač dėl rutinos pasikeitimo arba dėl to, kad negauna to, ko jie nori. Tokio amžiaus vaikai gali supainioti realybę ir apsimetinėjimą.

Ryšio su tokio amžiaus vaiku užmezgimui būtinos pagalbinės priemonės, kurios sudomintų vaiką (pvz., žaislai, spalvinimo knygelės ir pan.).

Taikant laisvo pasakojimo ir klausinėjimo įrankius patartina būtinai naudoti pagalbines priemones: žaislus, piešimo reikmenis, paveikslėlius, kad vaikas galėtų parodyti, kas įvyko, arba tai nupiešti.

Tokio amžiaus vaikas gali atsakyti į klausimus: „kas?“, „ką?“, tačiau gali nesugebėti atsakyti į klausimus „kur?“. Įprastai daugelis šio amžiaus tarpsnio vaikų negali atsakyti į klausimus: „kaip?“, „kada?“, „kaip dažnai?“, „kodėl?“.

5–6 metų
vaikai

Jau gali atpažinti kitų žmonių emocijas ir būti jautrūs jiems, labiau įsisažmonina taisykles, tačiau išmėgina ribas, nors apskritai yra linkę įtikti suaugusiems. Šiame amžiaus tarpsnyje vaikai mėgaujasi žaisdami su kitais vaikais, yra daugiau bendraujantys ir savarankiški, pradeda suprasti savo lytiškumą, dažniau yra linkę žaisti su tos pačios lyties bendraamžiais, pradeda patirti drovumą, nepatogumą. Tokio amžiaus vaikai jau atskiria realybę nuo imitacijos, apsimetinėjimo.

Ryšio su tokio amžiaus vaiku užmezgimui taip pat būtinos pagalbinės priemonės, skirtos sudominti vaiką.

Taikant laisvo pasakojimo ir klausinėjimo įrankius patartina taip pat naudoti pagalbines priemones: žaislus, piešimo reikmenis, paveikslėlius, kad vaikas galėtų parodyti, kas įvyko arba tai nupiešti.

Įprastai tokio amžiaus vaikas gali atsakyti į klausimus: „kas?“, „ką?“, „kur?“. Į klausimus „kaip?“, „kada?“, „kaip dažnai?“ daugelis tokio amžiaus vaikų atsakyti dar negeba.

7–8 metų vaikai

Geriau supranta kitų žmonių požiūrį, gali atpažinti ir įvardyti kai kurias emocijas, tačiau gali patirti agresiją arba įniršį, kai yra nuliūdę arba pasimetę. Šiame amžiaus tarpsnyje gali skųstis dėl draugų elgesio ar kitų žmonių reakcijų, pradeda suprasti mirties sąvoką. Tokio amžiaus vaikai siekia elgtis tinkamai, bet ne visada yra atidūs nurodymams, jie geriau įsisižmonina savo aplinką.

Ryšio su vaiku užmezgimui galima pasitelkti įvairias pagalbines priemones. Taikant laisvo pasakojimo ir klausinėjimo įrankius išlieka prasmė naudoti pagalbines priemones: žaislus, piešimo reikmenis, paveikslėlius, kad vaikas galėtų parodyti, kas įvyko arba tai nupiešti, jeigu jam sunku save išreikšti žodžiais.

Įprastai tokio amžiaus vaikas jau gali atsakyti į visus šiuos klausimus: „kas?“, „ką?“, „kur?“, „kaip?“, „kada?“, „kaip dažnai?“.

Vis dėlto dalis tokio amžiaus vaikų dar negeba atsakyti į priežasties klausimus, pvz.: „dėl ko?“, „koku tikslu?“, „kodėl?“.

9–10 metų vaikai	<p>Pradedama atsitraukti nuo šeimos rato tam, kad formuotų savo tapatumą, kooperuojasi žaisdami grupinius žaidimus ar dalyvaudami grupinėje veikloje, naudoja problemos sprendimo, derybų, kompromiso įgūdžius su bendraamžiais, labiau koncentruojasi į bendravimą su keliais artimais draugais, yra linkę dalytis su draugais savo paslaptimis ir juokeliais, pasireiškia polinkis labiau sportuoti. Šiame amžiaus tarpsnyje atsiranda gebėjimas pažiūrėti į situaciją iš kito asmens perspektyvos. Šio amžiaus tarpsnio vaikai būna prieraišūs ir smalsūs, bet taip pat gali pasireikšti savanaudiškumas, grubumas ir polinkis ginčytis. Tokio amžiaus vaikams gali pasireikšti greita emocijų kaita.</p>	<p>Ryšio su vaiku užmezgimui galima pasitelkti pagalbines priemones, tačiau specialistams lengva užmegzti ryšį ir be jų. Laisvo pasakojimo ir klausinėjimo įrankiai įprastai gali būti naudojami be pagalbinių priemonių. Vaikas gali suprasti ne tik paprastuosius, bet ir priežasties klausimus.</p>
11–15 metų paaugliai	<p>Paauglių nuotaikos ir emocijos yra veikiamos hormonų, jie gali parodyti empatiją, mokosi valdyti emocijas (pvz., baimę, frustraciją, atmetimą, vienišumą), atsiranda didesnis privatumo poreikis, draugų nuomonei gali teikti didesnės reikšmės negu šeimos narių, bando įvairias idėjas, aprangos stilius, šukuosenas ir kt., kad atrastų tai, kas jiems tinka. Šiame amžiaus tarpsnyje formuojasi lyderystės įgūdžiai, mąstymas tampa labiau loginis, abstraktus, paaugliai mokosi tinkamai spręsti bendraamžių konfliktus, gali pažiūrėti į dviejų ar kelių žmonių bendravimą iš trečios neutralios šalies perspektyvos, supranta, kad trečiąją šalį lemia socialinės ir kultūrinės normos, taip pat supranta savo veiksmų pasekmes.</p>	<p>Užmegzti ryšį su paaugliu yra įmanoma ir be pagalbinių priemonių. Paaugliams reikia daugiau dėmesio, kad išnyktų jų gynybiškumas ir jie pradėtų dalytis informacija. Suaugusiam žmogui svarbu ramiai reaguoti, jeigu paauglys tiesiogiai ar netiesiogiai išreiškia savo pyktį ar elgiasi iššaukiančiai. Laisvo pasakojimo ir klausinėjimo įrankiai naudotini be pagalbinių priemonių.</p>

16–18 metų paaugliai

16–18 metų paaugliai siekia nepriklausomybės, pradeda emociškai atsi-traukti nuo tėvų, gali būti impulsyvūs, niūrūs, egocentiški, nori daug laiko praleisti su draugais. Šiame amžiaus tarpsnyje domimasi intymiais, romantiškais santykiais. Taip pat gali atsirasti susidomėjimas savanoryste, visuomenei naudinga veikla, didžiavimasis savo sėkme.

Ryšio su paaugliu užmezgimui pagalbinių priemonių nereikia. Svarbu pasidomėti paauglio interesais ir jokiū būdu nevertinti jo pažiūrų, gyvenimo būdo, aprangos stiliaus ir kt., net jeigu specialistui tai atrodo nepriimtina. Labai svarbu gerbti paauglio pasirinkimą ir bendraujant su juo nepradėti auklėjamojo pobūdžio diskusijų.

Vaikai, kurie yra itin gabūs, kai kuriuos aprašytus emocinius socialinius įgūdžius pasiekia anksčiau. Aukščiau aprašytos vaiko emocinės socialinės raidos gairės yra orientacinės ir jeigu

vaikas tam tikrame amžiaus tarpsnyje nedemonstruoja vienokių ar kitokių tam amžiaus tarpsniui būdingų įgūdžių, tai dar nereiškia, kad vaikas turi specialių poreikių arba yra patyręs traumą ir pan.

SVARBU! Tais atvejais, kai neturima jokios išankstinės informacijos apie vaiko emocinę brandą, šios gairės gali padėti suprasti, ar vaiko elgesys yra būdingas atitinkamai emocinės raidos stadijai, ar ne. Vienai raidos stadijai vaiko elgesys gali būti tinkamas, tačiau toks pats elgesys kitoje raidos stadijoje esančiam vaikui jau nebebus tinkamas. Pvz., 2 metų vaiko įniršio priepuoliai yra atitinkantis amžiaus tarpsnį dalykas, o 6 metų vaiko įniršio priepuoliai jau bus netinkamas tam amžiaus tarpsniui dalykas.

3.1.3. Išankstinis informacijos apie planuojamą pokalbį suteikimas vaikui

Viena iš svarbiausių tinkamo vaiko nuomonės išklausymo sąlygų – vaiko sutikimas kalbėtis.

Tam, kad vaikas galėtų priimti sprendimą, jam būtina suprantama ir jo brandos lygį atitinkančia kalba paaiškinti, koku tikslu ir kaip bus stengiamasi išgirsti jo nuomonę, koks yra jo nuomonės išklausymo tikslas ir reikšmė.

Vaiko informavimui apie planuojamą pokalbį ir jo tikslus specialistas gali pasirinkti įvairius būdus ir priemones.

Skatintinas specialisto kūrybiškumas ir specifinių, konkretaus vaiko poreikiams parinktų metodų derinimas savo veikloje.

PAGRINDINIAI VAIKO INFORMAVIMO APIE POKALBĮ SU SPECIALISTU BŪDAI

Vaiko informavimas per jo tėvus

- Tėvai paprastai geriausiai pažįsta vaiką ir žino jo ypatumus, tad jie gali suprantamai savo vaikui paaiškinti, kodėl jo nuomonė yra svarbi ir kodėl jis turėtų susitikti su specialistu.
- Tėvams specialistas turėtų pateikti aiškias gaires, kokią informaciją ir kokių būdu jie turi pateikti vaikui.
- Kai patys tėvai prieštarauja tam, kad būtų išklaudyta vaiko nuomonė, jis įtrauktas į procesą, tada netinkamas, tendencingas vaiko informavimas padedant tėvams gali būti viena iš vaiko nenoro kalbėtis priežasčių.

Specialisto pokalbis su vaiku telefonu

- Kitas būdas, tinkantis vyresnio amžiaus vaikui, yra pakviesti jį pokalbiui telefonu.
- Pokalbis telefonu metu specialistas turi prisistatyti, informuoti vaiką, kodėl specialistui būtų svarbu susitikti, paaiškinti pokalbio tikslą, kodėl tai yra svarbu vaikui, gauti jo sutikimą pasikalbėti, aptarti, kada būtų patogus tai padaryti.

Specialisto laiškas vaikui

- Skaityti mokančiam vaikui specialistas gali parašyti laišką.
- Laiške specialistas turėtų prisistatyti, paaiškinti susitikimo tikslą ir pakviesti vaiką susitikti.
- Didžiausias iššūkis taikant šį vaiko informavimo būdą – vaiko grįžamojo ryšio gavimas, nes niekada nebus aišku, ar vaikas gavo laišką, ar viskas jam aišku, ar jis sutinka kalbėtis ir ar jis atvyks į susitikimą.

Geroji praktika

Jungtinėje Karalystėje vaiko teises ginančios institucijos turi paruošusios

trumpus darbuotojų prisistatymus, laiško formas, kurios adresuojamos konkrečiam vaikui (kai kuriais atvejais – su darbuotojų nuotraukomis).

SVARBU! Pasiruošimas vaiko nuomonės išklausymui yra labai svarbus proceso etapas. Kuo daugiau dėmesio skiriama pasiruošimui, tuo pokalbis su vaiku bus efektyvesnis, o netikėtumų – bus mažiau.

3.1.4. Kitų asmenų dalyvavimas išklausančiam vaiko nuomonę

Specialistas, kuriam pavesta išklausti vaiko nuomonę, dažniausiai bus tas žmogus, kuris spręs dėl kitų asmenų dalyvavimo pokalbyje su vaiku būtinybės.

Bendroji taisyklė: nepatartina, kad išklausančiam vaiko nuomonę dalyvautų tėvai / globėjai ar kiti suinteresuoti asmenys. Vaikui gali būti sudėtinga atskleisti informaciją apie jam reikšmingą asmenį, kai tas asmuo yra kartu, jeigu vaikas žino, kad ta informacija vienaip ar kitaip nuliūdins tą asmenį.

Tais atvejais, kai vaiko nuomonė bus išklausiama atvejo nagrinėjimo ar Vaiko gerovės komisijos posėdyje, labai svarbu su vaiku aptarti, kas bus

kviečiamas dalyvauti šiuose susitikimuose. Specialistas turi klausti vaiką dėl dalyvių, o vaikui atsakius, kad kuris nors iš jų jam kelia įtampą, ieškoti sprendimo kaip užtikrinti, kad tas asmuo nedalyvautų išklausančiam vaiko nuomonę.

Blogoji praktika

Vaiko gerovės komisijos posėdyje dalyvauja specialistas, mokytojas, su kuriuo vaikas konfliktuoja, ir todėl vaikas jaučiasi nesaugiai.

Geroji praktika

Vaikas iš anksto informuojamas, kas dalyvaus posėdyje. Jo atsiklausoma, ar tarp minėtų žmonių yra asmenų, kuriems dalyvaujant vaikas jausis nesaugiai. Jeigu vaikas nurodo tokius asmenis, vaiko nuomonė išklausiama tiems asmenims nedalyvaujant.

PATARIMAS. Jeigu vaikas yra labai baikštus ir jam reikia palaikymo bendraujant su nepažįstamais žmonėmis, geriau, kad su vaiku dalyvautų vaikui pažįstamas neutralus asmuo (pvz., socialinis darbuotojas), kadangi jo buvimas vaiko atsakymų nepaveiks. Kai kuriais atvejais gali dalyvauti vaiko brolis arba sesuo, jeigu jų buvimas suteiks vaikui saugumo ir jie nėra susiję su temomis, apie kurias bus kalbama išklausančiam vaiko nuomonę.

Jeigu yra brolių seserų grupė, priklausiama nuo vaikų amžiaus susitikimas gali būti organizuojamas kartu.

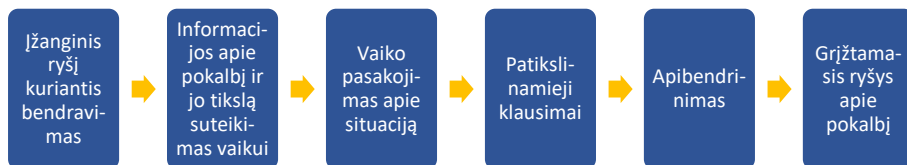
Tačiau po bendro susitikimo būtina susitikti su kiekvienu iš vaikų atskirai.

3.2. Pokalbis su vaiku

Pokalbis su vaiku praeis sklandžiau, o specialistas gaus jam reikalingą

informaciją efektyviau, jei savo veikloje laikysis šios rekomenduojamos pokalbio su vaiku struktūros.

POKALBIO SU VAIKU STRUKTŪRA

Struktūros laikymasis specialistui neleis prarasti vidinės pusiausvyros ir paskatins užtikrinimą, kad be nuomonės išklausymo (informacijos gavimo) bus

įgyvendintos ir kitos pareigos: sukurta maloni aplinka, suteikta informacija vaikui, išgirsta ir apibendrinta vaiko nuomonė, gautas grįžtamasis ryšys iš vaiko pusės.

SVARBU! Pokalbis su vaiku neturėtų trukti ilgiau negu valandą. Planuojant susitikimą reikia tai turėti omenyje.

3.2.1. Ryšio su vaiku užmezgimas

SVARBU! Jei norima, kad vaikas būtų atviras, kalbėtusi ir dalytusi savo išgyvenimais, visų pirma jis turi jausti pagarbą. Formuoti abipusę pagarbą grįstą santykį padeda dėmesys detalėms. Susitikimo su vaiku laikas turėtų būti suderintas su juo, paskirtas atsižvelgus į jo darbotvarkę ir užimtumą. Specialistas privalo atvykti laiku, nevēluoti, o jei vaikas atvyksta į specialisto atstovaujamą instituciją, neversti jo ilgai laukti.

Nors ryšio užmezgimas su vaiku prasideda dar iki pokalbio, labai svarbu šiai veiklai skirti reikiamą dėmesį ir susitikimo su vaiku metu. Norint įgyti

arba išlaikyti vaiko pasitikėjimą, kuris sukuria prielaidas vaikui atsiverti ir pasidalyti jautria informacija su specialistu, būtina sukurti pokalbiui malonią

aplinką, sudominti vaiką. Kai kurie vaikai bendrauja lengvai ir su nepažįstamais žmonėmis, tačiau dažnai vaikams nėra lengva pasitikėti suaugusiais

žmonėmis, kurių jie nepažįsta, todėl specialistams svarbu skirti pakankamai laiko ir erdvės pasitikėjimu grįstam ryšiui su vaiku sukurti.

SVARBU! Pasitikėjimo suaugusiais žmonėmis trūkumas yra pagrindinis barjeras, trukdantis vaikams dalytis savo požiūriu.

Vaikai neturėtų būti verčiami kalbėti, jeigu jie nėra pasiruošę kalbėti arba nenori kalbėti. Vaikams yra svarbu, kad jie

nebūtų kritikuojami už tai, kad tyli arba drovisi kalbėti.

PATARIMAS. Susitikimą su vaiku, siekiant išklausti jo nuomonę, geriausia organizuoti neutralioje vietoje – specialisto atstovaujamos institucijos patalpose. Daugelyje Tarnybos skyrių yra įrengti tinkami vaikui draugiški kabinetai. Pokalbis šioje erdvėje atlieps vaiko saugumo poreikį. Tik labai išskirtiniais atvejais (pvz., kai vaikui nėra saugu grįžti į namus) susitikimas su vaiku gali būti organizuojamas jo ugdymo įstaigoje. Specialistų apsilankymas ugdymo įstaigoje visada sukels klausimų mokytojams, bendraklasiams, todėl vaikas jausis nepatogiai, nejaukiai, taip pat bus sudėtinga išlaikyti konfidencialumą.

Kadangi praktika rodo, kad vaiko nuomonės iš klausymas priklausomai nuo situacijos vykdomas tiek vaiko gyvenamojoje vietoje, tiek ir atstovaujamos

institucijos patalpose, specialistui svarbu atminti, kad šios dvi situacijos diktuoja skirtingas ryšio su vaiku užmezgimo taktikas.

Ryšio su vaiku užmezgimas jo gyvenamojoje vietoje

Privalumai

- Vaikas yra jam įprastoje aplinkoje, tad nereikia skirti laiko vaikui apsiprasti su nauja aplinka.
- Lengviau užmegzti kontaktą su vaiku (ypač mažamečiu), kadangi vaikas jaučiasi saugiau ir patiria mažiau įtampos.

Trūkumai

- Specialistui pačiam reikės apsiprasti su aplinka, pokalbiui sukurti kuo tinkamesnę atmosferą jam iš anksto nepažįstamoje erdvėje.
- Ne visada įmanoma užtikrinti tokias sąlygas, kad specialistas liktų vienas su vaiku atskirame kambaryje.

- Paprasta pasidomėti vaiko žaislais ir mėgstama veikla (pvz., galima paprašyti, kad vaikas parodytų savo mėgstamus žaislus, piešinius, augintinį).
- Vaiko aplinka pati diktuoja specialistui tai, kuo domisi vaikas (atitinkami plakatai, žaislai, žaidimai).
- Vaiko aplinkos pažinimas leidžia specialistui geriau suprasti vaiko situaciją.
- Vaikui yra lengviau užmegzti ryšį ir kalbėtis jautriais klausimais būnant atskiroje patalpoje su vienu specialistu, tačiau tam šeima gali tiesiog neturėti sąlygų.
- Gyvenamojoje vietoje visada yra rizika, kad kažkuris iš šeimos narių netikėtai įeis į kambarį ar iš kitų kambarių sklis triukšmas, kuris blaškys pokalbį.
- Tokioje situacijoje specialistui reikės daugiau lankstumo ir prisitaikymo.

Aukščiau išvardyti vaiko išklausymo jo gyvenamojoje aplinkoje privalumai ir trūkumai diktuoja, atitinkamai, ir pokalbio atstovaujamos institucijos patalpose specifika. Kai vaikas atvyksta į instituciją pokalbiui, specialistui svarbu suvokti, kad tai bus vaikui nauja, nepažįstama, bauginanti aplinka. Specialistų pareiga – kuo labiau stengtis, kad vaikas galėtų atsipalaiduoti ir pasijusti kuo patogiau toje

aplinkoje. Tai įpareigoja gerai pasiręgti pokalbiui. Visų pirma, būtina surinkti informaciją apie vaiką, kuri galėtų praversti siekiant užmegzti su juo ryšį. Patartina iš anksto pasidomėti, ar vaikas turi gyvūnėlių, kokie yra jo pomėgiai, ar jam patinka mokykloje / darželyje ir pan. Tokia informacija gali labai padėti specialistui parinkti vaikui aktualias temas, kurios pravers užmegzant ryšį.

***SVARBU!** Klaidinga įsivaizduoti, kad visų vaikų pomėgiai tokie patys. Specialisto bandymas užmegzti ryšį, grįstas nepatvirtinta faktine situacija ar neteisingomis prielaidomis, pvz., su berniuku pasitelkus žaislines mašinėles, gali sukelti sunkumų užmegzant ryšį, kadangi vaikas gali nemėgti mašinėlių, bet mėgti žaisti su lėlėmis.*

Jeigu vaikas yra baikštus, sunkiau pripranta prie naujos aplinkos, pasiūlykite jam atsinešti pas specialistą savo mėgstamą žaisliuką. Jeigu vaikas atsineša mėgstamą daiktą, specialistui svarbu tam skirti dėmesio, pasidomėti tuo žaislu, pažaisti drauge su vaiku. Susitikimui su mažesniais vaikais specialistui rekomenduojama visada būti

pasirengusiam žaisliukų, leisti vaikams pažaisti, kartu su jais dalyvauti žaidime. Kitiems vaikams gali būti labai įdomu piešti, spalvinti, tad rekomenduojama turėti tam reikalingų priemonių. Vyresnius vaikus galima pakalbinti apie jų laisvalaikio pomėgius, mėgstamus užsiėmimus, draugus.

PATARIMAS: Įsitinkinkite, kad vaikui yra patogiu. Neorganizuokite pokalbio sėdėdami prie didelio stalo, o vaiką pasisodinę priešais. Tai kuria įtampą, formalumą, nebūtiną atstumą tarp jūsų ir vaiko. Pritūpinkite, prisėskite ant grindų, stenkitės užtikrinti vienodą jūsų ir vaiko akių padėties aukštį.

SVARBU! Kuo mažesnis vaikas, tuo daugiau reikėtų skirti laiko ryšiui su vaiku užmegzti.

SVARBU! Ryšio su vaiku užmezgimas yra labai svarbus dėl to, kad vaikui būtų lengviau papasakoti specialistui apie situaciją, dėl kurios teko kalbėtis su vaiku, taip pat vaikui išsakyti nuomonę apie tai, kas vyksta. Tačiau pokalbis su vaiku jam įdomiomis ir maloniomis temomis tėra įžanga į jo nuomonės išklausymą. Vaiko nuomonės išklausymas jokiū būdu negali apsiriboti ryšį mežgančiu pokalbiu. Pa grindinis susitikimo su vaiku tikslas yra sužinoti jo požiūrį į tai, kas vyksta. Specialistas turi koordinuoti pokalbį su vaiku ir tolygiai paskirstyti jam skirtą laiką, rasti balansą tarp ryšio užmezgimo ir pokalbio apie klausimo esmę.

3.2.2. Informacijos apie nuomonės išklausymo tikslą ir svarbą suteikimas vaikui

Kaip jau buvo minėta anksčiau, patar-tina vaiką apie planuojamą pokalbį ir jo tikslą informuoti iš anksto, pasirengimo pokalbiui metu. Susitikus su vaiku reikia trumpai pakartoti šią svarbią informaciją ir įsitikinti, kad vaikas ją suprato.

Ypač svarbu vaikui paaiškinti, koku tikslu yra išklausoma jo nuomonė.

Gali būti, kad vaikas supranta, koku tikslu bendrauja su specialistu, tačiau tuo būtina įsitikinti. Specialistui

patariama pasitikslinti, ką vaikas žino apie tai, kodėl jam reikia bendrauti su juo. Vaikai gali sugalvoti įvairių interpretacijų, jiems gali atrodyti, kad jie padarė kažką blogo, kad buvo pakviesti į pokalbį, kaltinti save dėl situacijos, kuriai nutikus teko įsitraukti Tarnybai ir t. t. Išsiaiškinus, kad vaiko interpretacijos yra klaidingos, svarbu jam suprantama kalba paaiškinti, koks yra šio bendravimo tikslas, pvz.: „Man svarbu išgirsti tavo nuomonę, ką tu galvoji apie savo tėvą / motiną / globėją?“ Ne mažiau svarbu yra aiškiai apibrėžti ir vaiko nuomonės reikšmę. Vaiko nuomonė yra konsultacinio pobūdžio. Vaikas turi žinoti, kad suaugę spręš, o jo nuomonė yra pagalba jiems išsiaiškinti, ko labiausiai reikia vaikui.

Per pokalbį svarbu vaikui paaiškinti jo teises. Priminti, kad jo dalyvavimas ir nuomonės išklausa yra savanoriškas. Esant galimybei, su vaiku reikia aptarti jam priimtinius jo išklausa būdus (tai ypač svarbu, jeigu vaikas yra linkęs mažiau kalbėti, yra užsidaręs, turi kalbos sunkumų ir pan.).

Geroji praktika

„Yra daug įvairių būdų mums pasikalbėti apie tavo situaciją, kaip tu matai savo šeimą, kokie pokyčiai gali padėti tau pasijusti geriau. Mes galime kalbėtis, galime piešti, pažaisti, svarbu, kad tu jaustumėsi patogiai.“

SVARBU! Reikia patikinti vaiką, kad jis nepadarė nieko blogo. Vaikai, ypač jaunesni, gali galvoti, kad jiems reikia kalbėti su specialistu dėl to, kad jie padarė kažką ne taip, buvo išdykę, neklausė. Nepamirština ir tai, kad visuomenėje, deja, vaikų teises ginančios institucijos suaugusiųjų gali būti pristatomos kaip turinčios tikslą vaiką atimti iš tėvų, atiduoti jį kitiems žmonėms, bausti tėvus ir panašiai. Tokiais atvejais specialistui svarbu paaiškinti vaikui, kodėl reikia susitikimo ir pokalbio, paneigti mitus, kuriais gali būti įtikintas vaikas.

Vaikui svarbu paaiškinti, kad jis turi sakyti tiesą.

PATARIMAS. Patikrinkite paprastais klausimais, ar vaikas supranta ir atskiria sąvokas „melas“ ir „tiesa“. Pvz., galima užduoti klausimą: „Kokios spalvos tavo megztukas?“ Vaikas atsako: „Žalias.“ Pasitikslinkite: „Jeigu aš pasakysiu, kad tavo megztukas yra raudonos spalvos, ar tai bus melas ar tiesa?“ Vaikas atsako: „Melas.“

Net suaugusiems asmenims dažnai sunku atsiminti kai kuriuos dalykus. Vaikams tai – itin dažnos situacijos. Tyrimai rodo, kad vaikai, jeigu ir nežino atsakymo arba nesupranta klausimo, yra linkę vis tiek kažką atsakyti, nes nori įtikinti

suaugusiam žmogui. Rekomenduojama vaikui paprastai paaiškinti, kad jeigu jis nežino atsakymo, yra tinkama atsakyti: „Aš nežinau.“ Jeigu jis nesupranta klausimo, yra tinkama atsakyti: „Aš nesuprantu.“

INFORMACIJOS SUTEIKIMO VAIKUI ETAPO SEKA IR PAVYZDYS

Pasisveikinimas	<ul style="list-style-type: none"> • Labas, Pasisveikinimas Jonai, kaip gyveni?
Prisistatymas	<ul style="list-style-type: none"> • Mano vardas Ona, labai myliu vaikus ir kasdien kalbuosi su jais apie tai, kas jiems svarbu. Labai džiaugiuosi galėdama tave pakalbinti. Ačiū tau, kad sutikai su manimi pasikalbėti.
Susitarimas kaip kreiptis vienas į kitą	<ul style="list-style-type: none"> • Man būtų smagu, jei kreiptumeisi į mane vardu, Onutė. Taip mane vadina kiti vaikai, su kuriais draugauju. Kaip tu mėgsti, kai į tave kreipiasi?
Bendravimas skirtas ryšiui su vaiku užmegzti (žr. 4.2.1. skyrių)	<ul style="list-style-type: none"> • Matai, kiek pas mane žaislų? Kasdieną žaidžiu su vaikais. Einam pasižiūrėti, ką čia turiu?
Paaiškinimas, koks yra šio susitikimo tikslas	<ul style="list-style-type: none"> • Jonai, gal bežaisdami galime pasikalbėti apie tai, kaip sutari su tėveliais? Man svarbu išsiaiškinti, kaip jums sekasi. Vienintelis būdas tai sužinoti – pasikalbėti su tavimi. Ar norėtumei man padėti? • Dabar daug suaugusiųjų yra sunerimę dėl to, kas vyksta. Jie aiškinasi, kokia pagalba tau reikalinga. Jeigu man pasisakytumei, aš jiems perduočiau tavo žinutę ir tai padėtų jiems rasti geriausius sprendimus. Tačiau žinok, kad aš neversiu tavęs apie tai kalbėti, jeigu tu nenori.
Vaiko nuomonės reikšmės paaiškinimas	<ul style="list-style-type: none"> • Jonai, noriu dar pasakyti labai svarbų dalyką. Gali būti taip, kad tavo norų suaugę negalės įgyvendinti. Jie labai stengsis, tačiau yra daug kitų svarbių taisyklių, kurių turi laikytis suaugusieji.
Susitarimas sakyti tiesą	<ul style="list-style-type: none"> • Jonai, gal galime susitarti, kad vienas kitam sakysime tik tiesą? Pavyzdžiui, jei pasakyčiau tau, kad šis žaisliukas mėlynas, tai būtų tiesa ar melas?
Paaiškinimas, kad normalu kažko nežinoti ar neatsiminti	<ul style="list-style-type: none"> • Kartais aš nežinau, kaip į atsakyti į klausimą, arba nesuprantu, ko manęs klausia. Jeigu nežinosi, kaip atsakyti į klausimą, sakyk „nežinau“, jeigu negalėsi suprasti, ko klausiu, sakyk „nesuprantu“.

3.2.3. Vaiko pasakojimas

APIBRĖŽIMAS. *Laisvas pasakojimas – vaiko nuomonės išklauso metodas, kurį taikydamas specialistas vaikui užduoda atvirą klausimą, skatinantį vaiką laisva forma pasisakyti apie susiklosčiusią situaciją.*

Laisvo pasakojimo metodas tikslus daugeliu atveju, o ypač tada, kai svarbu, kad vaikas savais žodžiais

papasakotų apie konkretų įvykį, pvz., nagrinėjant galimą vaiko teisių pažeidimą.

Gal galėtumei man papasakoti, kas įvyko?

Gal gali papasakoti viską, ką prisimeni?

Norėčiau, kad papasakotum man savais žodžiais viską, ką prisimeni apie...

SVARBU! Laisvas vaiko pasakojimas yra patikimesnis negu atsakymai į konkrečius specialisto klausimus.

Tyrimai rodo, kad įvairaus amžiaus vaikai, taikant laisvo pasakojimo metodą, gali suteikti gana tikslios informacijos apie įvykį. Bendra taisyklė yra tokia, kad kuo vyresnis vaikas, tuo daugiau ir tikslesnės informacijos jis suteikia.

Laisvas pasakojimas gali padėti labiau išgirsti ir suprasti vaiką. Laisvas vaiko pasakojimas padeda nustatyti:

- kaip vaikas vertina, apibūdina esamą situaciją ir tai, kas įvyko;
- kaip vaikas jaučiasi;
- kokie jo ryšiai ir santykiai su kartu gyvenančiais asmenimis;
- kas jam galėtų padėti pasijausti geriau.

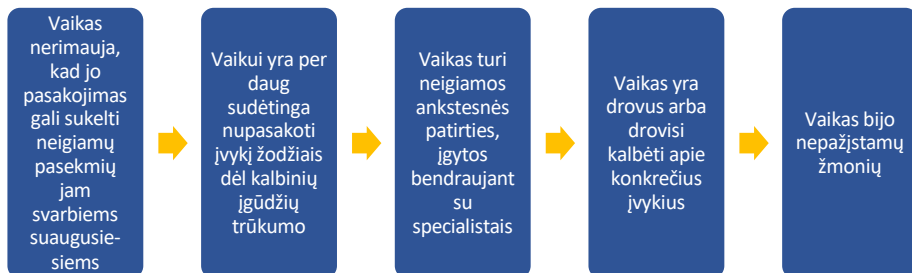
Kita svarbi informacija priklauso nuo situacijos, kuriai esant išklausome vaiką.

Leidinio [IV dalyje](#) pateiktos pokalbių temos, pritaikytos situacijų specifikai.

Normalu, jeigu mažametis vaikas, taikant laisvo pasakojimo metodą, pasako tik vieną arba du sakinius. Vaikui nustojus pasakoti, svarbu jį skatinti pasakoti toliau išreiškiant susidomėjimą vaiko nuomone tiek kūno kalba (pvz., linksint galva), tiek žodžiais: (pvz., „mm“, „taip“). Taip pat galima skatinti vaiką pasakoti toliau fraze: „Gerai, tęsk toliau“, arba atvirais klausimais: „Kas vyko po to?“ ir pan. Jeigu vaikas tam tikrą informaciją praleidžia arba papasakoja labai trumpai, galima pateikti atvirą klausimą, skatinantį papasakoti daugiau, pvz.: „Gal gali man papasakoti daugiau apie tai, kas vyko, kai...“

Galimos tokios situacijos, kai vaikas visiškai atsisako pasakoti apie tai, kas nutiko.

DAŽNIAUSIOS VAIKO ATSIŠAKYMO PASAKOTI PRIEŽASTYS

BAIMĖ PAKENKTI. Jeigu vaikas atsisako pasakoti, galima jo paklausti: „Ar tu manai, kad kažkam bus negerai dėl to, kad tu papasakosi?“ Jeigu atsakymas teigiamas, galima pasitikslinti: „Kas gali nutikti?“ Tą informaciją specialistas turėtų užrašyti ir vėliau užfiksuoti dokumentuose.

KALBINIŲ ĮGŪDŽIŲ STOKA. Mažesniems vaikams gali būti sudėtinga papasakoti įvykį žodžiais dėl kalbinių įgūdžių trūkumo. Tokiu atveju galima naudoti įvairius žaislus, pvz., lėles, žaislines figūrėles, žaislinius namelius, mašinėles ir kt. Galima duoti vaikui įvairių žaislų ir paskatinti jį panaudojant žaislus parodyti, kas įvyko. Kai kuriais atvejais vaikams gali būti lengviau nupiešti tam tikrus dalykus negu pasakyti, kadangi jie gali nežinoti specifinių sąvokų. Kaip pagalbinę priemonę taip pat galima pasiūlyti įvairias korteles su paveikslėliais.

NEIGIAMA ANKSTESNĖ PATIRTIS. Dažnai į Tarnybos akiratį patenkančio

vaiko nenoras kalbėtis gali būti sietinas su vaiko nepasitikėjimu ir nusivylimu sistema. Neretai būna, kad vaiką išklauso ir su juo bendrauja ne vienas specialistas: mokyklos auklėtojas, socialinis pedagogas, psichologas, gali būti ir tas pats vaiko teisių apsaugos specialistas, socialinis darbuotojas, atvejo vadybininkas ir kt., tačiau niekas nesikeičia, o pats nuomonės išklausymas būna formalus, neįsigilinant, neišgirstant, ką vaikas sakė. Kam kalbėti, jeigu niekas negirdi arba girdi tai, ką nori girdėti, ir niekas nesikeičia. Tokį vaiką reikia patikinti, kad šįkart viskas bus kitaip. O davus tokį pažadą, jį ištesėti.

DROVUMAS. Drovumas gali būti įgimtas, bet gali būti paskatintas ir nežinios, nesaugumo, pasimetimo. Jeigu vaikas yra drovus, reikia daugiau laiko skirti ryšiui su vaiku užmegzti. Kartais gali prireikti vieno susitikimo vien tik ryšiui su vaiku užmegzti. Ikimokyklinio amžiaus vaikui gali būti lengviau pasakyti jautrią

informaciją ne tiesiogiai specialistui, o, pvz., žaisliniam telefonui. Tad galima kaip pagalbinę priemonę naudoti žaislinį telefoną arba kokį nors kitą žaislą, kuriam „galima pasakyti visus slaptus dalykus, kurių nesinori niekam sakyti“.

NEPAŽĪSTAMŲJŲ BAIMĖ. Vaikas gali jaustis nesaugiai kalbėdamas su

jam nepažįstamu specialistu. Kritinėse situacijose taip nutikti gali ir dėl to, kad būna per mažai laiko užmegzti kontaktą su vaiku. Kas gali padėti? Ramus paaiškinimas, kas esate, kodėl jo nuomonė svarbi, kur ji bus naudojama, gali padėti sumažinti vaiko jaučiamą baimę, nežinią, nerimą ir pradėti kurti pasitikėjimą.

PATARIMAS. Ne kartą minėta, kad vaikas turi teisę atsisakyti išreikšti savo nuomonę. Specialistams būtina gauti vaiko aiškiai išreikštą sutikimą bendrauti. Jeigu vaikas nesutinka, svarbu nedarant vaikui poveikio ir spaudimo paprašyti padėti Jums suprasti šio atsisakymo priežastis. Jeigu vaikas nesutinka kalbėtis, reikia padėkoti jam už galimybę susitikti, sutarti, kad jeigu jis pakeistų savo nuomonę, jis galėtų su jumis susisiekti. Palikti savo kontaktinius duomenis. Jeigu atvejis susijęs su tėvų skyrybomis ir vaikas yra vyresnis nei 10 metų amžiaus, informuoti jį, kad teisėjas gali vis tiek norėti išgirsti jo nuomonę ir kad tokiu atveju dar kartą su vaiku bus susitinkama.

Taikant laisvo pasakojimo metodą labai svarbu nepertraukinėti ir netaisyti

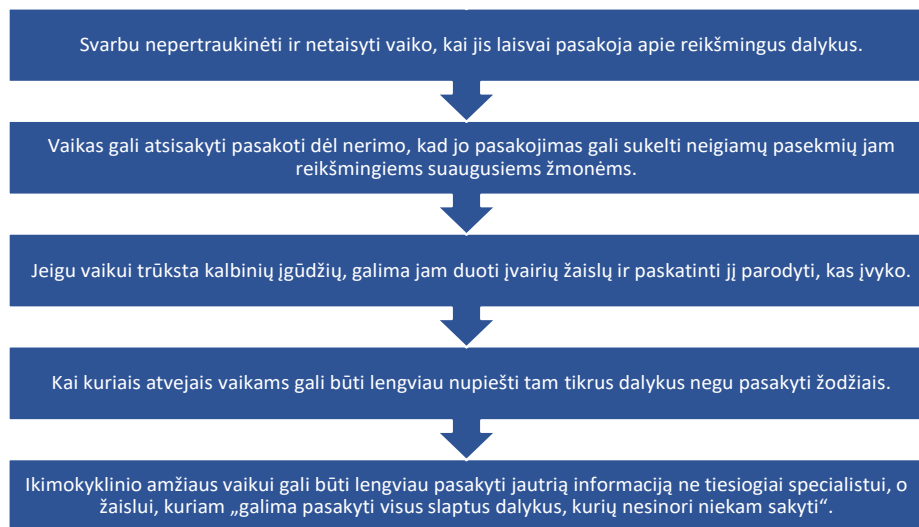
vaiko, kai jis laisvai pasakoja apie reikšmingus dalykus.

LAISVO PASAKOJIMO METODO TAIKYMO ATMINTINĖ

Specialistas turėtų prašyti vaiko papasakoti apie įvykį taip, kaip jis jį prisimena.

Kuo vyresnis vaikas, tuo daugiau ir tikslesnės informacijos jis suteikia.

Vaikui nustojus pasakoti, svarbu jį skatinti pasakoti toliau išreiškiant susidomėjimą vaiko nuomone tiek kūno kalba, tiek žodžiais arba frazėmis (pvz., „Taip“, „Kas vyko po to?“).

3.2.4. Patikslinamieji klausimai

APIBRĖŽIMAS. *Klausinėjimas – vaiko nuomonės išklauso metodas, kai specialistas užduoda vaikui konkrečius klausimus, o iš atsakymų į juos apibendrina vaiko nuomonę.*

SVARBU! *Vaiko klausinėjimas yra jautrus įrankis, kadangi tam tikrais klausimais galima paveikti vaiko atsakymus.*

Klausinėjimą rekomenduojama pasitelkti kaip papildomą metodą po to, kai jau pritaikytas laisvo pasakojimo metodas, ir norima patikslinti informaciją, kurią suteikė vaikas. Klausinėjimas gali būti taikomas ir kaip pagrindinis vaiko išklauso metodas tais atvejais, kai vaikui sunku savo žodžiais detalai pasipasakoti.

Prieš pradėdamas klausinėjimą specialistas turi dar kartą patikinti vaiką, kad yra normalu ir priimtina atsakyti į klausimą: „Neatsimenu / nežinau / nesuprantu“. Taip pat būtina paminėti tai, kad specialistas nežino visos informacijos apie įvykį arba situaciją, nes vaikai dažnai galvoja, kad suaugę žmonės žino visą informaciją.

PATARIMAS. Nerekomenduojama kartoti to paties klausimo dar sykį, jei vaikas jau yra pateikęs atsakymą į tą klausimą. Tyrimai rodo, kad pakartojus tą patį klausimą, vaikas pakeičia savo atsakymą. Vaikai tokiais atvejais yra linkę galvoti, kad prieš tai jų duotas atsakymas yra neteisingas. Kai atsiranda būtinybė pakartoti klausimą, specialistas vaikui turėtų paaiškinti, kad jam reikia pasitikslinti jau pateiktą atsakymą, o ne gauti naują atsakymą.

KLAUSIMŲ RŪŠYS

Atvirieji klausimai – klausimai, kurie leidžia išreikšti vaikams, ką jie galvoja, savais žodžiais, o specialistams leidžia surinkti platesnę informaciją.

Pritaikymo rekomendacijos	Pavyzdžiai	SVARBU!
<p>Taikant klausinėjimą svarbu kiek įmanoma daugiau naudoti <i>atvirus klausimus</i>. Šie klausimai skatina vaiką suteikti specialistui daugiau informacijos nenukreipiant vaiko nuomonės ir nedarant spaudimo jam. Atviri klausimai gana dažnai prasideda žodžiais <i>kas, ką, kur, kada, kaip, kodėl, svarbu</i>. Klausimus, susijusius su laiku (<i>kada</i>), reikėtų vengti uždavinėti jaunesniems nei 7 metų vaikams.</p>	<p>Kas tau nepatinka namuose? Ką veikiate su tėčiu?</p>	<p>Tyrimai rodo, kad vaikai augdami pirmiausia supranta ir gali atsakyti į klausimus <i>Kas?, Ką?, Kur?</i>, o klausimus <i>Kaip?, Kada?, Kaip dažnai?</i> jie pradeda suprasti nuo 6 metų arba dar vėliau, tad juos reikėtų užduoti atsargiai jaunesniems vaikams. Klausimas <i>Kodėl?</i> net ir 8 metų vaikui gali būti per sudėtingas. Beje, šį klausimą vaikai dažniausiai supranta kaip kaltinimą, todėl jį reikėtų užduoti kuo rečiau ir itin atsargiai.</p>

Uždarieji klausimai – klausimai, kurie leidžia gauti tik trumpus ir konkrečius atsakymus, ribotos apimties ir pobūdžio informaciją.

Uždarieji klausimai yra skirti konkrečiai informacijai gauti ir dažniausiai numato atsakymus *taip / ne* arba labai konkrečius atsakymus.

Jeigu tik įmanoma, visada yra geriau vietoj uždaro klausimo užduoti atvirą klausimą, kadangi atvirų klausimų validumas yra didesnis, pvz., vietoj to klausimo „Ar tai įvyko sekmadienį?“ geriau yra klausti „Kada tai įvyko?“.

Reikėtų vengti tokio tipo uždarytųjų klausimų, kurių pabaiga *ar ne?* arba *ar taip?* Pvz.: „Tavo brolis irgi buvo tuo metu kambaryje, ar ne?“ arba „Tavo brolis irgi buvo tuo metu kambaryje, ar taip?“. Kadangi tyrimai rodo, jog vaikai į tokio tipo klausimus yra linkę atsakyti „Taip“, tad tokių klausimų validumas yra žemas.

Kiek tau metų?
Kelintą valandą atsi-
kėlei?

Kas ruošia tau pusryčius?

Tyrimai rodo, kad jau 17 mėn. vaikai pradeda suprasti, kad uždarieji *taip / ne* tipo klausimai reikalauja atsakymo. Tačiau vaikai gali nesuprasti klausimo turinio ir atsakyti netinkamai.

20–22 mėn. vaikai gali tinkamai atsakyti į *taip / ne* tipo klausimus, kai jie formuluojami be neiginio, pvz.: „Ar buvo mama namie, kai tai įvyko?“. Tačiau jie nebūtinai tinkamai atsakys į tokį patį klausimą, suformuluotą su neiginiu: „Ar mamos nebuvo namie, kai tai įvyko?“. Gebėjimas suprasti ir tinkamai atsakyti į uždarytą klausimą su neiginiu atsiranda vaikui sulaukus apie 30 mėn.

Tyrimai taip pat rodo, kad vaikai net ir į absurdiškus klausimus, pvz., „Ar pienas yra didesnis negu vanduo?“, atsako „Taip“, todėl kalbantis su vaikais reikėtų kuo labiau vengti uždarytųjų klausimų.

Nerekomenduojama pokalbio metu vaikui užduoti daugiau nei du uždaruosius klausimus iš eilės. Priešingu atveju nuomonės išklausymas panėsės į apklausą, o ne pokalbį.

Hipotetiniai klausimai – neįpareigojantys kvietimai apsvarstyti, įsivaizduoti elgesį ar pasekmes, jei kažkas įvyktų.

Hipotetiniai klausimai gali būti labai naudingi, kai siekiama išsiaiškinti vaiko norus, lūkesčius.

Jeigu atsirastų burtininkas, kuris galėtų išpildyti tavo norus, ko paprašytum?

Atsakymą menantys klausimai – uždarieji klausimai, kurie savo formuluo-tėse siūlo tam tikrą atsakymą, kurio tikimasi.

Jeigu yra būtinybė panaudoti atsakymą menančius klausimus, juos geriausia būtų naudoti klausinėjimo pabaigoje, kai jau yra panaudota pakankamai atvirų klausimų.

Ar nemanai, kad jis tai padarė tyčia? Ar jauteisi blogai, kai jis taip padarė?

Tyrimai rodo, kad mažesni vaikai yra labiau imlūs atsakymą menantiems klausimams negu vyresni vaikai ir suaugę, todėl reikėtų vengti atsakymą menančių klausimų ypač kalbant su mažesniais vaikais.

Alternatyvūs klausimai – uždarieji klausimai, kurių formuluo-tėse yra paslėpta galimybė pasirinkti atsakymą iš dviejų ar daugiau siūlomų alternatyvų.

Alternatyvūs klausimai labiau tinka 6 metų ir vyresniems vaikams, nes jaunesni negu 6 metų vaikai, atsakinėdami į tokio tipo klausimus, yra linkę rinktis paskutinę alternatyvą, pvz., į klausimą „Lauke buvo tamsu ar šviesu?“ vaikai linkę atsakyti „Šviesu.“

Tai įvyko ryte ar vakare? Mama grįžo viena ar kartu su sese?

Alternatyvūs klausimai nerekomenduojami jaunesniems negu 6 metų vaikams.

SVARBU! Nepatariama vaikui vienu metu užduoti daugiau nei vieną klausimą, nes tyrimai rodo, kad, jeigu vaikui užduodami keli klausimai iš eilės, jis atsako tik į vieną klausimą, o kitus pamiršta. Klausimai turėtų būti aiškūs ir trumpi ypač kalbant su mažesniais vaikais.

Išsiaiškinus visą rūpimą informaciją, rekomenduojama papildomai pasiteirauti: „Gal yra dar kažkas svarbaus, kuo norėtumei su manimi pasidalyti? Man labai svarbu viską žinoti, kad galėčiau tau padėti.“

KLAUSINĖJIMO METODO TAIKYMO ATMINTINĖ SPECIALISTUI

Specialistui reikėtų vengti *taip / ne* (uždaryj) klausimų, kuo dažniau užduoti atvirus klausimus.

Klausimai *Kaip?*, *Kada?* ir *Kodėl?* turėtų būti atsargiai užduodami mažesniems vaikams.

Vaikas gali atsakyti stereotipiškai į tokį klausimą, kurio nesupranta.

Vengti klausimų, kurie baigiasi „...ar ne?“, „...ar taip?“.

Kalbant su vaikais iki 6 metų vengti klausimų, kuriuose reikia pasirinkti atsakymą iš kelių alternatyvų.

Svarbu vaikui pasakyti, kad jis gali atsakyti: „Aš nežinau“, „Aš negaliu prisiminti“, „Aš nesuprantu“.

Specialistas turėtų atkreipti dėmesį į tai, kaip vaikas naudoja atsakymą „Aš nežinau“.

Svarbu vaikui pasakyti, kad jūs nežinote, kas įvyko.

Reikėtų vengti užduoti konkrečius klausimus, susijusius su laiku vaikams, kurie yra jaunesni negu 7 metai.

Reikėtų vengti kartoti tą patį klausimą dar kartą.

3.2.5. Pokalbio apibendrinimas ir grįžtamojo ryšio po pokalbio su vaiku gavimas

Pabaigus klausinėjimą ir sudarius vaikui galimybę papildyti savo pasakojimą kitais jam svarbiais dalykais pokalbį būtina apibendrinti.

APIBRĖŽIMAS. Apibendrinimas – santraukos pateikimas, parodantis, kaip specialistas suprato vaiko pasakojimą ir atsakymus į užduotus klausimus.

Specialistui apibendrinus pokalbį vaikas pajaus savo indėlį, turės galimybę patikslinti, jei pasirodys, kad jį neteisingai suprato, o specialistas pasitikrins, ar gerai vaiką suprato. Tai ypač svarbu siekiant išvengti specialisto

interpretacijų. Apibendrinimas – labai svarbus aktyvaus klausymo įrodymas. Vaikas pajus, kad jo ištis buvo klausomasi, pasijus svarbiu, įgis daugiau pasitikėjimo savimi.

SVARBU! Apibendrinus svarbu su vaiku aptarti, kaip jis reaguos, ką atsakys, jeigu tėvai klausinės jo to, apie ką buvo kalbėta. Galima sutarti su vaiku, kad jeigu tėvai apie pokalbį užduos klausimus, į kuriuos vaikas nenorėtų atsakinėti, jis gali pasakyti, jog su darbuotoju sutarė, kad apie viską tėvai gali paklausti specialisto.

Geroji praktika

„Mama ir tėtis, tikėtina, gali tavęs klausti, kaip tau šiandien sekėsi. Jie gali klausti to, apie ką mes kalbėjomės. Tu gali pasirinkti, ką norėtum su tėvais aptarti ir kiek nori jiems pasakyti. Jeigu manysi, kad tėtis ar mama per daug klausinėja, jiems gali priminti, kad aš sakiau, kad apie

tai jūs pasikalbėsite susitikę su manim. Kaip manai, ar tai galėtų būti geras sprendimas?“

Būtina pasiteirauti, ar nėra kažko, ką dar norėtų papasakoti, patikslinti ar ko pasiklausti vaikas.

Pokalbio pabaigoje specialistui reikia išsiaiškinti, kaip vaikas jautėsi per susitikimą.

SVARBU! Užsienio valstybėse neretai paslaugas teikiančios, su vaiku bendraujančios institucijos turi savo paslaugų vertinimo sistemą. T. y. vaikas, pabendravęs su darbuotoju, veidukų, balų, gerai, blogai, patenkinamai ar pan. sistema, įvertina specialisto bendravimo su juo kokybę.

Apibendrinus ir gavus grįžtamąjį ryšį reikia padėkoti vaikui. Padėka padeda tęsti abipusiu pasitikėjimų paremtą ryšį, rodo pagarbą vaikui ir sustiprina jo teigiamą patirtį pokalbio metu.

Taip pat reikia informuoti vaiką apie tai, kas, kada ir koku būdu su vaiku susisieks ir paaiškins priimtą sprendimą. Būtina akcentuoti, kad sprendimus priima suaugusieji, kurie nori pasitarti su vaiku, išgirsti jo nuomonę. Reikia paaiškinti, kad gali būti ir taip, kad dėl svarbių aplinkybių į vaiko nuomonę ar kai kurias jo mintis gali būti neatsižvelgta, bet kito susitikimo metu jam bus paaiškinti tokio sprendimo motyvai.

Geroji praktika

„Po šiandienos mūsų susitikimo aš susitiksiu su tavo tėvais, mes kalbėsime apie tai, kas gali padėti tavo šeimai ir ypač tau, aš galiu užduoti jiems klausimus ar perduoti žinutę, kurią tu norėtum. Taip pat aš paruošiu išvadą, kurioje aprašysiu mūsų pokalbį. Jeigu tėvai nesutars, šią išvadą pateiksiu teismui.“

Priėmus sprendimą rekomenduojama su vaiku organizuoti pakartotinį susitikimą, kuriame jam būtų pateikta informacija apie sprendimą, o jeigu į vaiko nuomonę buvo neatsižvelgta, paaiškinta, kodėl.

3.3. Vaiko nuomonės užfiksavimas dokumentuose

Išklausius vaiką kitas žingsnis – nuomonės fiksavimas dokumentuose. Šio etapo eiga iš esmės priklauso nuo to, koku būdu specialistas fiksavo vaiko pasakojimą ir atsakymus į klausimus.

Išskiriami du vaiko nuomonės fiksavimo būdai: užsirašymas ir garso (arba vaizdo) įrašo darymas.

Vaiko nuomonės fiksavimas užsirašant

Vienas iš sudėtingiausių vaiko nuomonės išklauso proceso uždavinių – vienu metu ir klausytis, ką kalba vaikas, ir užsirašinėti jo žodžius. Daugeliui specialistų tai sukelia sunkumų, nes, siekiant demonstruoti aktyvų klausymą, tęsti ryšio mezgimo procesą ar stengiantis išlaikyti ryšį, pokalbio konspektavimas tampa dideliu trukdžiu.

Praktikoje taikant užsirašinėjimą kaip vaiko nuomonės fiksavimą svarbu kuo tiksliau žymėtis tiek pateikiamus klausimus, tiek ir vaiko atsakymus. Tik matant specialisto užduotus klausimus, galima spręsti, ar tie klausimai buvo tinkami, ar specialistas nenukreipė vaiko tam tikra linkme, ar savo klausimais sudarė jam galimybę išreikšti savo nuomonę.

Vaiko nuomonės fiksavimas darant garso įrašą

Išklausant vaiko nuomonę, rekomenduojama esant galimybei daryti garso įrašą. Apie įrašo darymą reikia informuoti vaiką, paaiškinti, kur ir kaip bus naudojamas šis įrašas, kada ir kaip jis bus sunaikinamas.

***SVARBU!** Garso įrašų darymui galimi tam tikri teisiniai ir organizaciniai apribojimai. Specialistui, norinčiam taikyti šį vaiko nuomonės fiksavimo būdą savo praktikoje, būtina papildomai šiomis galimybėmis pasidomėti. Garso įrašo saugojimo, naudojimosi tvarka turi būti suderinta su asmens duomenų apsaugos teisiniu reguliavimu.*

Taikant tiek vieną, tiek ir kitą vaiko nuomonės fiksavimo būdą, po pokalbio, grįžus į darbo vietą, būtina iš naujo įvertinti surinktą informaciją ir atsakingai

užpildyti teisės aktais patvirtintas ar vadovybės nustatytas formas, pvz., Vaiko nuomonės išklausymo aktą, Vaiko situacijos vertinimo anketą ir kt.

***SVARBU!** Specialistas turėtų pateikti kuo tikslesnius vaiko atsakymus į klausimus ir pastebėtas vaiko neverbalines (nežodines) reakcijas, tačiau niekaip neinterpretuodamas vaiko reakcijų ir elgesio.*

Geroji patirtis

Tinkamas vaiko neverbalinių reakcijų aprašymas galėtų būti toks: vaikas nusižiovavo, vaikas užsidengė rankomis burną ir t. t.

Blogoji patirtis

Netinkama dokumentuose pateikti vaiko elgesio interpretacijas, pvz., rašyti: „Vaikas nuobodžiauja, vaikas bijo kažką pasakyti.“

3.4. Įtakos vaiko nuomonei iš suinteresuotų suaugusiųjų pusės identifikavimas

Specialistui, išklausančiam vaiko nuomonę, svarbu žinoti, kad suinteresuoti suaugusieji gali daryti įtaką vaiko nuomonei ir tokiu atveju vaikas išreikš ne savo savarankišką nuomonę, o tą nuomonę, kurią suformuos suinteresuoti suaugę asmenys.

Specialistas gali neatpažinti tokios įtakos, išklausti ir pateikti vaiko nuomonę, tarsi ji būtų savarankiška, nors iš tikrųjų vaiko nuomonei yra daromas poveikis.

Vaikai, ypač mažesni, yra labai pa- veikūs. Suaugę žmonės, prie kurių vaikai

yra emociškai prisirišę, gali jiems daryti poveikį formuodami tam tikras nuos- tatas. Pvz., jeigu tėvų tarpusavio san- tykiai yra konfliktiški, vaikas išgyvena lojalumo konfliktą.

APIBRĖŽIMAS. *Lojalumo konfliktas – vidiniai prieštaravimai, kuriuos išgyvena vaikas, siekdamas išlaikyti gerą ryšį su abiem tėvais, kai tėvai tarpusavyje kovoja.*

Kuo intensyvesnis lojalumo konfliktas, tuo stipresni vaiko vidiniai prieštaravimai ir tuo sunkiau jam išlaikyti gerą ryšį su abiem tėvais.

Pvz., tas iš tėvų, su kuriuo yra nu- statyta vaiko gyvenamoji vieta ir kuris daugiau laiko praleidžia su vaiku, gali daryti jam poveikį formuodamas nei- giamas nuostatas kito tėvo atžvilgiu. Galima ir kitokia situacija, kai vienas iš tėvų, su kuriuo vaikas praleidžia mažiau

laiko, vykdo visus vaiko norus, perka jam brangias dovanas, siekia palenkti j savo pusę, kad vaikas norėtų gyventi su juo.

Vaikas gali lojalumo konfliktą spręsti neadaptiviu būdu, palaikydamas vieną iš tėvų ir atsisakydamas bendravimo su kitu. Tokiu atveju vaikas negali išreikšti savarankiškos nuomonės dėl bendravimo tvarkos ar kitų klausimų, kuriuos spren- džiant būtina išklausti vaiko nuomonę.

SVARBU! *Įtaką, daromą vaiko nuomonei, gali nustatyti tik teismo psichologijos ir / ar teismo psichiatrijos ekspertizė. Pvz., jeigu teismo psichologijos ir / ar teismo psichia- trijos atliktos ekspertizės išvadose yra teigiama, kad vaikas negali suformuluoti ir iš- reikšti savarankiškos nuomonės dėl gyvenamosios vietos ir / ar bendravimo tvarkos, tai gali būti priežastis nuspręsti neišklausti vaiko vienu ar kitu klausimu.*

POŽYMIAI, KURIE GALI RODYTI, KAD VAIKO NUOMONEI VIENAS IŠ TĖVŲ DARO ĮTAKĄ

Neigiamos nuostatos

Vaikas tampa labai kritiškas vienam iš tėvų (globėjų). Kalba apie jį neigiamus dalykus ir negali pasakyti nieko teigiamo. Neprisimena jokių su juo susijusių teigiamų išgyvenimų arba prisimena juos labai sunkiai ir nenoriai.

Silpni argumentai

Į neapykantos pateisinimą nukreipti vaiko argumentai yra silpni, paviršutiniški, kartais absurdiški, pvz.: „Nenoriu matyti tėvo, nes jis man davė sprigtą į kaktą.“, „Tėtis kvailys, manęs nemyli.“

Juoda – balta

Vieną iš tėvų (globėjų) vaikas apibūdina kaip ypač gerą, o kitą – kaip labai blogą. Normaliu atveju vaikas išgyvena tiek teigiamus, tiek neigiamus jausmus tėvams (globėjams), nes net kantriai ir supratingiausi tėvai (globėjai) nustato vaikams tam tikras ribas ir jos sukelia nepasitenkinimą. Tai, kad apie vieną iš tėvų (globėjų) vaikas kalba vien tik teigiamai, net idealizuoja, o apie kitą nieko gero negali pasakyti, kalba tikrai neigiamus dalykus, rodo, kad vaiko nuomonei galimai daroma įtaka.

Nepriklausomo mąstytojo fenomenas

Vaiko nuomonė būna paveikta ir „ištreniruota“ dažniausiai kito tėvo (globėjo), kartais prie to dar prisideda seneliai. Visus vaiko sprendimus ir pasirinkimus lemia kito tėvo (globėjo) poreikiai, norai. Tada vaikas neturi savarankiškos nuomonės, jį veikia vieno iš tėvų (globėjų) nuomonė. Pvz., vaikas sako: „Aš nenoriu bendrauti su tėvu“, nes jo mama labai pyksta ant tėvo ir nenori jo nei matyti, nei girdėti.

Empatijos nebuvimas

Empatijos nebuvimas. Vaikas negailestingai elgiasi su atstumiamu tėvu (globėju), neigia jo autoritetą, visiškai neatsižvelgia į tai, ką jis išgyvena. Toks elgesys trikdo sveiką vaiko raidą, empatijos (gebėjimo suprasti kito žmogaus jausmus) trūkumas gali trukdyti ateityje sukurti ir išlaikyti prasmingus santykius.

Visiškas įtaką darančio asmens palaikymas

Vaikas palaiko tą tėvą (globėją), kurio įtaką jaučia, nesvarbu, kaip jis elgiasi ir ką aiškina ar daro. Vaikas pateisina to tėvo (globėjo) elgesį, pvz., mamos piktnaudžiavimą alkoholiniais gėrimais: „Mama geria, nes tėtis ant jos šaukia.“

Pasiskolinti scenarijai

Vaikas vartoja tokius pačius žodžius ir frazes kaip tas tėvas (globėjas), su kuriuo gerai sutaria. Nesunku atpažinti, kad vaikas kalba tais pačiais žodžiais kaip ir tėvas (globėjas), su kuriuo vaikas gerai sutaria. Vaikas gali vartoti žodžius (pvz., „alimentai“, „advokatas“), kurių net nesupranta.

Neigiamos įtakos plitimas

Vaikas pradeda vengti ne tik atstumiamo tėvo, bet ir jo draugų, giminių (pvz., senelių, dėdžių, tetų), nors anksčiau su jais gerai sutarė.

SVARBU! Norint profesionaliai nustatyti, daroma įtaka vaiko nuomonei ar ne, reikia specialiųjų kompetencijų. Vaiko teisių apsaugos specialistas, kuris nėra psichologas, negali nustatyti, ar vaiko nuomonė yra savarankiška, ar ne, tačiau jis gali bent jau atkreipti dėmesį į tai, kad yra tam tikrų aukščiau išvardytų požymių, kurie gali rodyti, kad vaiko nuomonei galimai yra daromas poveikis. Tokiu atveju vaiko teisių apsaugos specialistas, jeigu byla yra teisme, galėtų rekomenduoti skirti teismo psichologijos ekspertę.

3.5. Vaikų su specialiaisiais poreikiais nuomonės išklausymo ypatumai

Vaikai su specialiaisiais poreikiais turi kokią nors negalią. Negalia yra skirstoma į šešias grupes:

Regėjimo negalia. Įvairūs regėjimo sutrikimai nuo dalinio nematymo iki visiško aklumo.

Klausos negalia. Įvairūs klausos sutrikimai nuo dalinio iki visiško kurtumo.

Motorinių funkcijų sutrikimai. Nuo lengvo šlubčiojimo iki judėjimo elektriniu neįgaliųjų vežimėliu.

Intelektų raidos sutrikimas. Nuo nedidelių mokymosi sunkumų iki nesugebėjimo adekvačiai reaguoti į skirtingas gyvenimo situacijas (pvz., autizmo spektro sutrikimai).

Psichikos sutrikimai, apimantys simptomus, neigiamai veikiančius asmens funkcionavimą ir trukdančius kasdieniam gyvenimui.

Nematomos negalios. Tokios ligos ar funkciniai apribojimai kaip astma, širdies ir kraujagyslių ligos, įvairios kitos vidaus organų disfunkcijos.

Negalia gali būti išreikšta nežymiai arba labai stipriai. Taip pat vaikas gali turėti ne vieną, o kelias negalias. Trumpai aptartini dažniausiai pasitaikantys šių negalių grupių sutrikimai ir bendravimo su tokiais vaikais ypatumai.

Motorinių funkcijų sutrikimai (fizinė negalia)

Vaikai su motorinių funkcijų sutrikimais turi įvairios formos negalių, pvz., stuburo smegenų pažeidimų, raumenų distrofiją, cerebrinį paralyžių (dažnai pasireiškiantį ir kalbos sutrikimu). Šie sutrikimai juos gali paveikti skirtingai: vieni vaikai gali valdyti tik rankas, kiti sugeba trumpam išlipti iš vežimėlio.

APIBRĖŽIMAS. Vaikų cerebrinis paralyžius – raidos sutrikimas, atsirandantis dėl galvos smegenų pažeidimo ir pasireiškiantis raumenų įtampa arba suglebumu.

CEREBRINIO PARALYŽIAUS TIPAI

Spazminis

Vaikai pasižymi padidėjusiu raumenų tonusu. Vaiko judesiai būna gerokai mažesni, judėdamas jis greitai pavargsta. Gali būti paralyžiuotos vaiko kojos (intelektas dažniausiai būna normalus) arba viena kūno pusė (vaikas vaikšto) arba paralyžiuotos visos galūnės (būdingi intelekto sutrikimai, dažnai negali kalbėti).

Diskinezinis

Vaikai pasižymi nevalingais judesiais ir netaisyklingu kintančiu raumenų tonusu. Dažniausiai vaiko kalba būna sutrikusi, o intelektas geras. Šiems vaikams būdingas seilėtekis.

Ataksinis

Vaikams būdingas žemas raumenų tonusas. Vaikai turi pusiausvyros ir koordinacijos problemų, vėlai išmoksta vaikščioti, dažnai vėliau išmoksta kalbėti. Kalba lėtai, balsas monotoniškas ir aritmiškas. Būna seilėtekis, sutrikęs kramtymas, rijimas. Dažnai pasireiškia ir protinis atsilikimas.

***SVARBU!** Dėl kalbos sutrikimų vaikai, sergantys cerebriniu paralyžiumi, dažnai komunikuoja alternatyviais būdais ir metodais, pasitelkdami įvairias pagalbines technologijas (pvz., komunikavimo paveikslėliais metodinė priemonė „Bendraukime paveikslėliais“; alternatyvioji komunikacijos sistema „PECS“). Patartina išsiaiškinti, ką naudoja konkretus vaikas ir pasidomėti šių technologijų taikymo ypatumais.*

Vaikų su cerebriniu paralyžiumi socialumą, bendravimą lemia jų specialieji poreikiai. Iš jų svarbiausi – kompensacinių priemonių (vežimėlių, ortopedinės įrangos, kompiuterių), aplinkos ir transporto pritaikymas, pagalbinės komunikacijos naudojimas. Jiems daugeliu atveju būtina kito žmogaus speciali tikslinė pagalba.

Fizinės negalios dažnai sukelia problemų bendravimo procesui, atsiliepia psichosocialinei asmens raidai, tačiau

dažniausiai nepažeidžia esminių asmenybės struktūrų (charakterio, emocijų) ir psichinių funkcijų (vaizduotės, kūrybiškumo, mąstymo, atminties, dėmesio). Būdami išoriškai silpni, šie vaikai dažnai stebina savo imlumu informacijai, vaizduote, aktyviu vidiniu gyvenimu ir aukštomis moralinėmis savybėmis. Jie pasižymi stipria valia, kantrybe, noru bendrauti ir realizuoti natūralius prigimtinius poreikius.

***PATARIMAS:** Vaiko, turinčio cerebrinį paralyžių ar klausos sutrikimų, kalba gali būti apsunkinta ir sunkiai suprantama. Atvirai bendraukite su vaiku ir pasakykite, jeigu ko nors nesupratote. Paprašykite pakartoti. Jei net vaikui pakartojus nesupratote, ką jis nori pasakyti, paprašykite, kad jis tai parašytų ant popieriaus, nupieštų arba parodytų pasitelkęs paveikslėlius.*

PATARIMAS: *Stenkitės, kad balso tonas būtų ramus. Norėdami atkreipti vaiko dėmesį, išstarkite jo vardą, palaukite, kol vaikas į jus pasižiūrės. Suteikite vaikui pakankamai laiko, kad jis galėtų atsakyti į klausimą arba sureaguoti į tai, kas yra sakoma.*

Intelektu raidos sutrikimai (proto negalia)

Intelektu sutrikimas (proto negalia) pasireiškia elgesio, emocijų ir socialinio prisitaikymo sutrikimais. Intelektu sutrikimas *nėra liga*, juo nesusergama ir nesergama. Proto negalia žmogų lydi visą gyvenimą.

Intelektu raidos sutrikimams priklauso: Dauno sindromas, autizmas, protinis atsilikimas, kuris gali būti arba nebūti greta kito psichinio sutrikimo (neurozės, depresijos) ar fizinio sutrikimo (cerebrinio paralyžiaus ir kt.). Vaikų su protine negalia komunikaciniai gebėjimai yra skirtingi, priklauso nuo intelektu sutrikimo laipsnio ir kitų su socialine aplinka, ugdymu susijusių veiksnių.

SVARBU! *Neįgalių vaikų elgesys ne visada yra priimtinas ir malonus, pvz., agresija, panikos priepuoliai. Tačiau vaikams su sunkia protine negalia toks būdas dažnai yra vienintelė priemonė bendrauti ir išreikšti savo jausmus.*

DAŽNIAUSI INTELEKTU RAIDOS SUTRIKIMAI

Autizmo spektro sutrikimai

Vaikai informaciją suvokia kitaip, dėl to jie atsiriboja nuo aplinkos; blogai suvokia prielaidas ir pasekmės ryšius; sunkiai įsivaizduoja daiktus, kurių nemato; geriau suvokia regimąją, o ne žodinę informaciją; negeba susieti atskirų detalių; patiria didelę aplinkos baimę, gali elgtis taip tarsi negirdėtų. Tokių vaikų kalba pasižymi monotoniškumu, savitu tempu ir intonacijomis, jie dažnai bijo stiprių garsų, atlieka savotiškus stereotipinius judesius (pvz., linguoja). Dalis vaikų visai nekalba arba nereaguoja į bandymus prakalbinti. Autizmo spektro sutrikimą turintys vaikai jautriai reaguoja į mažiausius pokyčius, pvz., netikėtas pasikeitimas gali sukelti nevilgtį ar jausmų protrūkį, todėl aplinkoje reikia išlaikyti įprastą rutiną (pvz., valgymo, miego ir kt. ritmą). Bendraujant su autistiškais vaikais svarbu sukurti saugią aplinką, kad netikėti pokyčiai nesukeltų jiems stipraus jausmų proveržio arba autoagresijos. Jiems itin svarbi yra jų asmeninė erdvė.

Dauno sindromas

Vaikams būdingi tam tikri fiziniai požymiai (maža galva, plokščias pakaušis, apvalus veidas, įstrižas akių plyšys). Jiems būdinga lengvesnė ar sunkesnė protinė negalia. Šie vaikai neišmoksta abstrakčiai logiškai mąstyti, sunkiai įsimena, negali ilgai sukaupti dėmesio. Jiems dažnai pasireiškia ir regėjimo bei klausos sutrikimai. Tokie vaikai išsiskiria savo jautrumu, draugiškumu, pasitikėjimu kitais žmonėmis, paslaugumu. Jie mėgsta bendrauti, todėl užmegzti kontaktą su Dauno sindromą turinčiais vaikais nėra sunku. Jie dažnai jausmingai į viską reaguoja, kartais gali būti užsispyrę, mėgsta būti dėmesio centre, visiems patikti, todėl siekia asmeninio kontakto savo fiziniu prisilietimu (mėgsta apsikabinti, pabučiuoti kitą žmogų). Su tokiais vaikais specialistui svarbu elgtis labai draugiškai, šiltai, geranoriškai, tuomet ir jų atsakas bus labai teigiamas.

Psichikos sutrikimai

Psichikos sutrikimai apima įvairius simptomus, kurie neigiamai veikia asmens funkcionavimą ir trukdo jo kasdieniam gyvenimui.

Depresija

Vaikui gali būti diagnozuota bet kokiame amžiuje, tačiau dažniausiai depresija yra diagnozuojama paauglystėje. Šiam sutrikimui būdingos neigiamos emocijos, pasyvumas, motyvacijos praradimas. Taip pat pasireiškia sulėtėjęs mąstymas, prislopę judiesiai, bloga nuotaika, savęs nuvertinimas, iniciatyvos, interesų, pomėgių praradimas, sumažėjusi valia, miego sutrikimai, gali kankinti ir mintys apie savizudybę, tačiau vaikams depresija taip pat gali reikštis pykčiu, agresyviu elgesiu, svaiginimusi.

Nerimo sutrikimai

Vaikams pasireiškia įvairiomis formomis, pvz., stiprios konkrečių dalykų ir situacijų baimės (fobijos), kurios gali pasireikšti ir kaip panikos priepuoliai (sunkumai kvėpuoti, dažnas širdies plakimas, pykinimas ar svaigulys, karštis arba šaltis, skausmas krūtinėje ir kt.). Dažnai tai kyla dėl trauminių įvykių.

***PATARIMAS:** Bendraudami su psichikos sutrikimus turinčiais vaikais sumažinkite bet kokius kitus pašalinius garsus ar stimulus. Jeigu vaikas stipriai susierzinęs, kalbėti reikėtų lėtai ir aiškiai, išlaikant normalų balso toną. Nenaudokite frazių, kurios parodo jūsų autoritetą. Reikalui esant, pakartokite klausimus, vartokite tuos pačius žodžius.*

***SVARBU!** Suteikite vaikui asmeninės erdvės, neprisiartinkite pernelyg arti prie vaiko. Nežiūrėkite nuolat vaikui į akis, žiūrėkite kitur. Neužstokite durų arba išėjimo.*

Klausos sutrikimai

APIBRĖŽIMAI:

Kurčiasis – asmuo (vaikas), kuris yra visiškai praradęs klausą ir negali suprasti kalbos. Neprigirdintis arba turintis klausos sutrikimą – asmuo (vaikas), dažniausiai neprigirdintis, bet galintis suprasti kalbą.

BENDRAVIMO SU KLAUSOS SUTRIKIMŲ TURINČIAIS VAIKAIS GALIMYBĖS

Gestai	Vizualinė kalba naudojant savo žodyną, įvairius gestus ar ženklus.
Rašymas	Bendravimo būdas, kurio metu vaiko prašoma užrašyti savo pasakojimą ranka arba kompiuteriu.
Klausos aparatas	Prietaisas, sustiprinantis garsus.
Lūpų kalba	Žodžių atpažinimas iš lūpų padėties ir veido išraiškos.
Subtitrai	Tekstas, rodomas ekrane, panašiai kaip per televiziją.
Signalų prietaisai	Siunčia šviesos arba vibracijos signalus, kurie padeda atkreipti dėmesį į garsą (garso pakaitalas).

Žinant, kad reikės išklausti vaiką, turintį klausos sutrikimą, specialistui būtina sužinoti, kaip vaikui patogiau bendrauti (gestų kalba, užrašant ar kalbant).

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad dažnai kurtieji sunkiai supranta ir raštu pateiktą informaciją.

***SVARBU!** Jeigu vaikas kalba tik gestų kalba, svarbu įtraukti gestų kalbą mokantį vertėją. Informuokite vertėją apie aplinką, kurioje vyks susitikimas, supažindinkite jį su terminologija. Pokalbio metu daugiau dėmesio skirkite vaikui, o ne vertėjui. Atminkite, kad vertėjas nuo kalbančiojo keliais žodžiais atsilieka, – suteikite vertėjui laiko pabaigti mintį.*

KLAUSOS SUTRIKIMŲ TURINČIO VAIKO NUOMONĖS IŠKLAUSYMO ATMINTINĖ

Bendraudami su kurčiu vaiku visada palaikykite akių kontaktą, kalbėkite su juo taip, kad jis matytų jūsų veidą (akis, lūpas), net ir tais atvejais, kai vaikas neskaityt arba blogai skaityt iš lūpų.

Jeigu vaikas bendrauja raštu, aiškiai užrašykite žodžius ant lapo.

Jeigu vaikas gali atpažinti lūpų kalbą, būkite prie vaiko arti, kad jis galėtų gerai matyti jūsų veidą, kalbėkite lėtai ir aiškiai, išlaikykite akių kontaktą. Jūsų rankos turi būti laisvos, kad tai, ką sakote, galėtumėte patvirtinti gestais.

Kai užduodate klausimą, klauskite trumpai ir aiškiai.

Pasikeitus pokalbio temai, parodykite tai vaikui, padarydami pauzę ar pasakydami.

Paprašykite, kad vaikas, turintis klausos sutrikimų, svarbią informaciją pakartotų. Taip užsitikinsite, kad ji buvo teisingai suprasta.

Jeigu vaikas naudojami klausos aparatu, kuris yra sureguliuotas vaikui priimtinu garsu, nešaukite bendraudami su vaiku ir nelieskite jo klausos aparato.

Kalbėdami neužsidenkite burnos. Burnos ir lūpų judesiai neprigirdinčiam žmogui turi būti matomi.

Jeigu kurčias ar neprigirdintis vaikas kalba, nepertraukite jo ir neužbaikite jo pradėto sakinio.

Regėjimo sutrikimai

AKLŪJŲ IR SILPNAREGIŲ BENDRAVIMO GALIMYBĖS

Brailis

Aklųjų naudojama skaitymo ir rašymo sistema, sudaryta iš iškilusių taškų, kuriuos akieji gali perskaityti liesti juos pirštais.

Kompiuterinės programos („Jaws“ ir panašios)

Specialiai neregiam sukurta programinė įranga, kuri vizualią informaciją paverčia akustine ir tai, ką regintysis mato kompiuterio ekrane, neregys išgirsta.

SVARBU! Akieji juda naudodami baltąsias lazdeles (dažniausiai iš metalo padarytos lazdelės, kurios skirtos tam, kad jomis naudodamiesi asmenys galėtų suprasti, kokie daiktai yra jų kelyje). Orientavimuisi aplinkoje neregiai taip pat naudoja delninius kompiuterius su sintezatoriumi ir „Jippis“ mechanizmu, kurie padeda orientuotis aplinkoje nustatant koordinates.

PATARIMAS. Ryšiui su neregium vaiku užmegzti specialistui gali padėti žinojimas, kad neregiai klausosi skaitmeninių knygų (tai įgarsintos, kompiuterinėse laikmenose įrašytos knygos), gali turėti specialių jiems pritaikytų priemonių, kurios naudojamos buityje, sportuojant ar pramogaujant (rankiniai Brailio laikrodžiai, kalbantys žadintuvai, Brailio kalendoriai, specialios siuvimo adatos, specialios šaškės, šachmatai ir t. t.). Specialistas turėtų tuo pasidomėti iš anksto.

REGĖJIMO SUTRIKIMŲ TURINČIO VAIKO IŠKLAUSYMO ATMINTINĖ

Prieš pradėdami bendrauti su aklu vaiku, net jeigu ir susitinkate ne pirmą kartą, prisistatykite. Ne kiekvienas neregys atpažįsta balsus ar atsimena juos.

Atminkite, kad neregys laukia žodinės reakcijos. Kad ir kokia būtų maloni šypsena ar galvos linktelėjimas, jie nebylūs ir nieko nereiškia neregiumi.

Neregiai nėra kurti – bet kokios pašnibždėtos pastabos greičiausiai bus jų išgirstos.

Nelieskite ir nejudinkite aklojo baltosios lazdelės, palikite ją ten, kur asmuo padėjo.

Einant pro duris ar siauru jėjimu, palydovas turi būti pirmas. Jis neregį stumteli ranka, kurios šis laikosi eidamas ne šalia, o bemaž už palydovo.

Jei kylate ar leidžiatės laiptais kartu su neregju, jam paprasčiausiai tarstelėkite: „Atsargiau, dabar lipame (leidžiamės) laiptais“. Lipkite ramiai, pasiūlę parankę.

Perspėkite neregį, kai vieni laiptai baigiasi ir prasideda kiti. Akli žmonės pusiauvyrai palaikyti naudojami rankomis.

Ryšio su vaiku, turinčiu specialiųjų poreikių, užmezgimo ypatumai

Nors ryšio su vaiku, turinčiu specialiųjų poreikių, užmezgimo etapai yra tie patys, kaip ir anksčiau aprašyti [Leidinio 3.2.1. poskyryje](#). Jiems būdingi ir tam tikri ypatumai, į kuriuos reikėtų atkreipti dėmesį.

Vaiko pagalbininko dalyvavimas

Kai kuriais atvejais išklausančiam specialiųjų poreikių vaiko nuomonę turi dalyvauti pagalbinis asmuo, kuris užtikrina jam specialiąją tikslią pagalbą (pvz., cerebrinio paralyžiaus atveju) arba kuris gerai pažįsta vaiką ir gali padėti jam nusiraminti naujoje aplinkoje (autizmo spektro sutrikimų atvejais). Geriau, kad tai būtų asmuo, kuris gerai žino vaiko ypatumus, tačiau yra neutralus tų temų, kuriomis bus kalbama su vaiku, atžvilgiu (pvz., socialinis darbuotojas).

Ryšio užmezgimo trukmė

Pokalbis su vaiku, turinčiu specialiųjų poreikių, dažniausiai vyksta lėčiau ir užtrunka ilgiau. Svarbu žinoti, kad pokalbis su specialiųjų poreikių vaiku turi vykti tokiu tempu, kuris yra priimtinas vaikui. Apskritai rekomenduojama, kad pokalbis su vaiku, turinčiu ar neturinčiu specialiųjų poreikių, trukėtų ne ilgiau kaip valandą. Tačiau specialiųjų poreikių turintis vaikas gali pavargti greičiau, gali būti nepajėgus sukaupti dėmesį ilgesnį laiką, todėl jo nuomonės išklausymas turės trukti trumpiau. Vien kontakto užmezgimas su specialiųjų poreikių vaiku gali užimti apie 30-40 min., tad tikėtina, kad reikės susitikti su specialiųjų poreikių vaiku ne vieną ir galbūt ne du kartus.

Specialiosios papildomosios priemonės

Svarbu, kad kontaktui užmegzti būtų parinkti tinkami žaislai, pvz., vaikams, turintiems regėjimo negalią turėtų būti parenkami žaislai, kurie stimuliuos lytėjimo pojūčius. Motorinių funkcijų sutrikimų (pvz., cerebrinis paralyžius) turintiems vaikams gali būti sunkiau naudotis rankomis, todėl nereikėtų jiems siūlyti piešti. Taigi svarbu parinkti žaislus atsižvelgiant į esamą vaiko negalią.

***SVARBU!** Kaip ir kalbant su bet kuriuo kitu vaiku, vaikui, kuris turi specialiųjų poreikių, būtina paaiškinti, kokių tikslu vyksta jo nuomonės išklausymas, ir užtikrinti, kad jis nepadarė nieko blogo, o jo nuomonė yra svarbi suaugusiesiems sprendžiant su juo susijusius klausimus.*

PATARIMAS. Ryšio užmezgimo stadijoje galima patikrinti vaikų, turinčių specialiųjų poreikių, kalbinius gebėjimus. Toliau pateikiama lentelė padės specialistams tą padaryti. Ši metodinė priemonė yra tinkama tiek vaikams, turintiems specialiųjų poreikių, tiek ir jų neturintiems vaikams.

VAIKO KALBINIŲ GEBĖJIMŲ TIKRINIMAS

Kalbiniai gebėjimai	Kontroliniai klausimai
Gebėjimas su- prasti laiką, datą	Paklauskite vaiko, kuri šiandien diena (mėnesis, mėnuo metai, savaitės diena). Paklauskite vaiko, kelinta dabar valanda (galima parodyti vaikui laikrodį (tais atvejais, kai jis nėra neregys). Ar vaikas gali pasakyti, kada jo gimtadienis?
Gebėjimas su- prasti vietą	Patikrinkite, ar vaikas sugeba apibūdinti, kur yra jo ugdymo įstaiga (darželis, mokykla). Ar vaikas sugeba apibūdinti, kur jis gyvena?
Gebėjimas su- teikti asmeninę informaciją	Paprašykite vaiko papasakoti apie tai, su kuo jis gyvena, ką jis mėgsta daryti, kokie jo mėgstami žaislai ir t. t.
Gebėjimas kalbėti apie savo emo- cijas, jausmus	Paklauskite vaiko, kaip jis jautėsi per savo gimtadienį, per Kalėdas.
Gebėjimas laisvai pasakoti	Paprašykite vaiko papasakoti, ką jis veikė savaitgalį, per atostogas ir pan.

Kalbinių gebėjimų patikrinimas gali padėti išsiaiškinti vaiko gebėjimus su-
prasti ir kalbėti apie laiką, vietą ir kt. Jeigu vaikas tam tikrų gebėjimų neturi, tai reiškia, kad jis negalės tam tikros informacijos išreikšti žodžiais, tačiau kai kuriais atvejais vaikas gali parodyti, kas įvyko, naudodamas lėles, žaislines

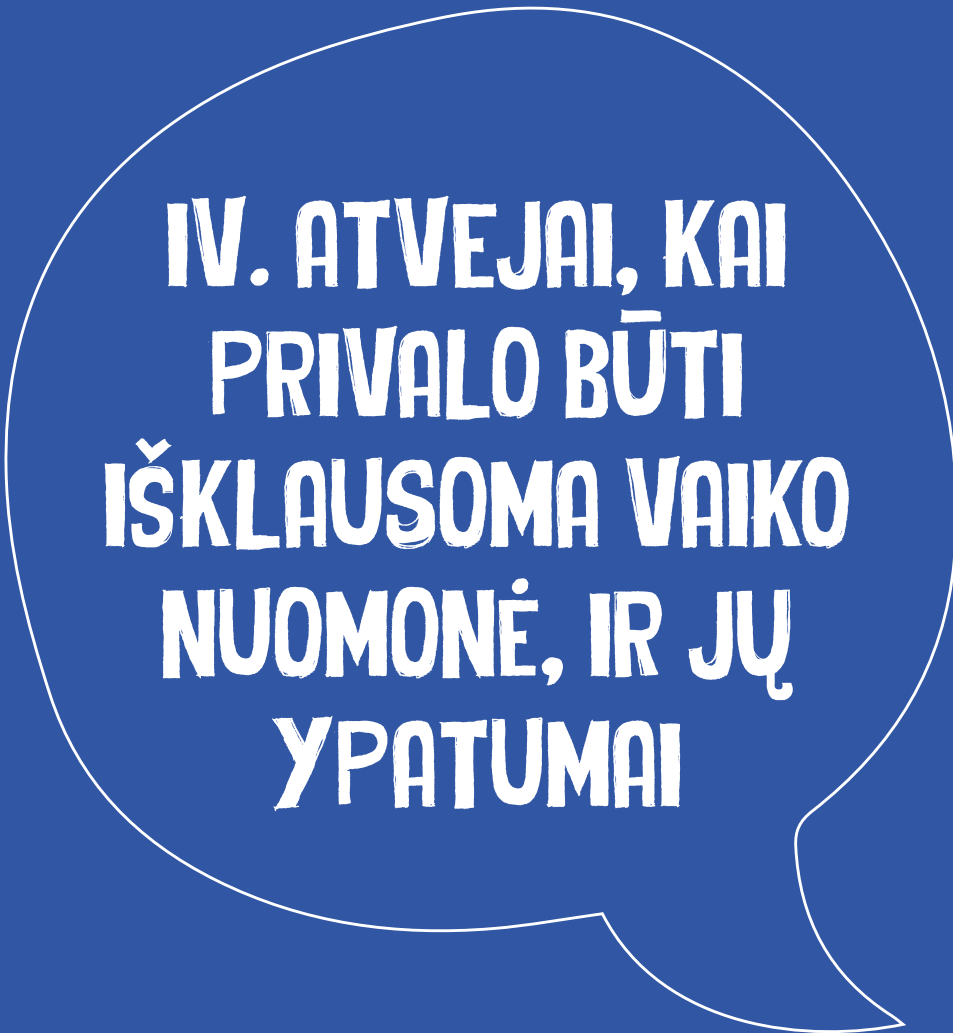
figūrėles, žaislinius namelius, žaislines mašinėles ir kt. Iš klausant specialiųjų poreikių vaikus ypač svarbu naudoti įvairias pagalbines priemones: žaislus, molbertą su popieriaus lapu ir piešimo, rašymo priemonėmis, paveikslėlius, vaizduojančius įvairius žmones ir objektus.

SVARBU! Jeigu specialiųjų poreikių vaikas atsakinėdamas į klausimus juda, linguoja ar nenustygsa vietoje, toleruokite tai tol, kol vaikas nedaro žalos aplinkai arba sau. Gali būti naudinga turėti specialiųjų priemonių, padedančių vaikui nusi-raminti, pvz., antistresinių žaislų, sunkių antklodę, pėdmaišį, kuriame yra džiovintų pupelių ir kt.

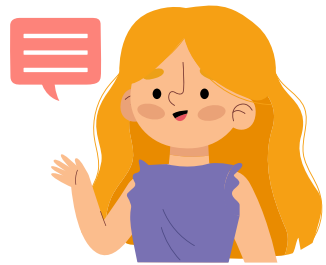

PATARIMAS. Pasinaudoti galima laisvai prieinamomis metodikomis, kurias galima atsisiųsti ir naudoti su specialiųjų poreikių vaikais (anglų kalba).

**IV. ATVEJAI, KAI
PRIVALO BŪTI
IŠKLAUSOMA VAIKO
NUOMONĖ, IR JŲ
YPATUMAI**

IV. ATVEJAI, KAI PRIVALO BŪTI IŠKLAUSOMA VAIKO NUOMONĖ, IR JŲ YPATUMAI

Vaiko nuomonės išklausymui visais atvejais taikomi prieš tai aptarti principai: skaidrumo, savanoriškumo, neformalumo, saugumo, lygiateisiškumo ir kt. Tačiau priklausomai nuo situacijos vaiko nuomonės išklausymo tikslai, aplinkybės, išklausantys subjektai ar kiti svarbūs aspektai gali iš esmės skirtis.

Norint išlaikyti aukštą vaiko nuomonės išklausymo profesionalumo lygį būtina visada laikytis šiame leidinyje rekomenduojamos vaiko nuomonės išklausymo proceso struktūros.

4.1. Vaiko nuomonės išklausymas nagrinėjant galimą vaiko teisių pažeidimą, vaiko situacijos vertinimas

Teisinis pagrindas

Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 36 straipsnis numato, kad Tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius, gavęs žodžiu, raštu ar bet kokiomis nuotolinio ryšio priemonėmis pranešimą apie galimą vaiko teisių pažeidimą, kuo skubiau:

- pradeda nagrinėti pranešimą,
- susitinka su vaiku:

- ▶ užsitikrindamas galimybę pabendrauti su juo be apribojimų, jeigu yra poreikis;
- ▶ nedalyvaujant vaiko atstovams pagal įstatymą;
- ▶ atsižvelgęs į vaiko amžių ir brandą išklauso vaiką jam priimtiniu būdu apie galimą jo teisių pažeidimą.
- Jeigu yra įtarimų, kad vaikas patyrė smurtą, ar jeigu vaikas turi specialiųjų poreikių, raidos ir (ar) kitokių sutrikimų, jis pagal poreikį turi būti išklaustytas psichologo.
- Atlieka vaiko situacijos vertinimą ir priima atitinkamus sprendimus.

Vaiko nuomonės išklausymo tikslas – nustatyti, ar vaiko teisės buvo / yra pažeidžiamos, ar aplinka, kurioje yra vaikas yra, nekelia grėsmės jo psichologiniams ir fiziniams saugumui.

GALIMI IŠŠŪKIAI VAIKO NUOMONĖS IŠKLAUSYMU

Nesaugi, vaikui emociškai jautri aplinka

Aplinka turi būti saugi ir nekelti vaikai įtampas. Todėl krizinėje situacijoje, kuri būdinga atvykus į vietą vertinanti galimą vaiko teisių pažeidimą, svarbu pirmiausia imtis priemonių situacijai stabilizuoti ir vaiko saugumui užtikrinti. Tik po to vyksta vaiko nuomonės išklausymas.

Laiko pasiruošti trūkumas

Kiekviena situacija yra individuali. Galimo vaiko teisių pažeidimo vertinimo metu dažnos tokios situacijos, kad informacijos nei apie vaiką, nei apie šeimą neturima. Būtina visada būti pasirėngus tokiai situacijai. Tam padės tam tikrų dažniausiai pasitaikančių praktikoje situacijų analizė ir atmintinės, ką būtina padaryti.

Vaiko nenoras bendrauti

Bendroji informacija apie tokius iššūkius ir būdus įveikti vaiko atsisakymą kalbėti pateikiama 3.2.3. poskyryje. Specifinė analizuojama situacija gali būti vaiko patirtas sukrėtimas, išgąstis. Kita vertus, jei specialistas atvyksta naktį, vaikas gali būti mieguistas, pavargęs.

Tėvų ar globėjų pasipriešinimas

Pasipriešinimą lemia baimės, nerimas, nežinia ir savo atsakymų, įsitikinimų turėjimas. Skyrus daugiau dėmesio, išsiaiškinus tikruosius tėvų globėjų interesus, poreikius, jų situacijos matymą, bus lengviau suprasti tokio pasipriešinimo priežastis. Jeigu priešinamasi siekiant savo interesų, kurie neatitinka vaiko interesų užtikrinimo, tai bus vienas iš motyvų priimti vaiko apsaugą užtikrinančius sprendimus. Dažniausiai pasipriešinimas kyla dėl nežinojimo ar blogos ankstesnės patirties. Specialistas turėtų nugalėti šiuos neteisingus įsitikinimus ir užtikrinti tėvus (globėjus), kad vaiko nuomonės išklausymas yra teigiamas veiksmas, orientuotas į pagalbą vaikui ir šeimai.

Siekiant užtikrinti vaiko saugumą rekomenduojama įvertinti:

- Kaip jaučiasi pats vaikas, kokios jo emocijos ir elgesys stebimas susitikimo metu?

Jeigu stebimas vaiko jautrumas, nervingumas, vaikas verkia, šaukia, vyrauja stiprios emocijos, svarbu vaiką nuraminti. Pvz., kartu su juo išeiti trumpam pasivaikščioti į lauką (jeigu

tinkamos oro sąlygos ir laikas); paprašyti palydėti į jo kambarį, pasidomėti jo žaislais ir aplinka.

- Kaip elgiasi kartu esantys vaikui artimi suaugusieji (tėvai, vienas iš tėvų, globėjai)?

Jeigu vaiko artimieji elgiasi agresyviai, šūkauja, keikiasi ar pan., rekomenduojama su vaiku išeiti į kitą aplinką (kitas kambarys, laukas ir pan.).

- Ar aplinka, kurioje bus kalbama su vaiku, yra saugi?

Aplinkoje, kurioje ketinama kalbėtis su vaiku, neturėtų būti jo tėvų ar vieno iš tėvų, taip pat neturėtų girdėtis garsų, kurie verstų vaiką jaustis nesaugiai (pvz.,

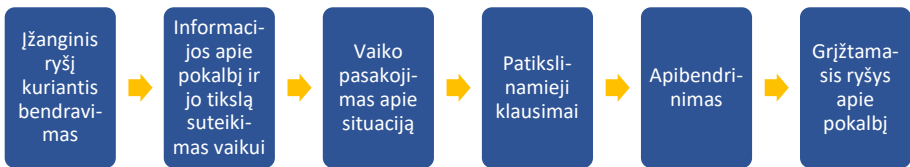
kitame kambaryje besistumdantys, besikeikiantys tėvai ar vienas iš jų).

- Ar vaiko nuomonės išklausymui yra tinkamas laikas (esant grėsmingai situacijai svarbu pirmiausia užtikrinti reikiamą apsaugą vaikui, leisti jam nurimti)?

Jeigu aplinka, kurioje yra vaikas, nesaugi, kartu esantys suaugusieji elgiasi agresyviai, triukšmauja, vaikas įsitempęs, neramus, vyrauja stiprios emocijos, svarbiausia užtikrinti vaiko saugumą, leisti jam nurimti, o nuomonės išklausymą atidėti iki tada, kai vaikas gebės ramiai kalbėtis.

Vaiko išklausymo metu svarbu išlaikyti šio metodinio leidinio 3.2. skyriuje pateiktą pokalbio su vaiku struktūrą.

POKALBIO SU VAIKU STRUKTŪRA

Kai reikia priimti skubius sprendimus dėl vaiko gerovės ir saugumo užtikrinimo, specialistams, deja, nėra laiko tinkamai, nuosekliai vadovaujantis šio vadovo 3.1. skyriuje pateikta metodika, surinkti informaciją apie vaiką ir pasirengti pokalbiui su juo. Tokiose situacijose visų pirma specialistas turi įvertinti bendrą vaiko emocinę būseną, antra - aplinkybes, kurioms esant vyksta bendravimas. Tuo atveju,

jeigu vaikas, atsižvelgiant į situaciją, gali bendrauti, bendravimui su vaiku specialistas turėtų pasirinkti kiek įmanomą saugesnę ir ramesnę aplinką. Pokalbio pradžioje specialistas turėtų prisistatyti, paprastai pasakydamas, kas jis yra, koks jo vaidmuo, paaiškinti vaikui, kodėl jo nuomonė yra svarbi, pasakyti, kokie toliau galimi veiksmai iš jo atstovaujamos institucijos pusės. Prieš klausiant vaiką apie įvykius dėl kurių

kilo poreikis kalbėtis su juo, rekomenduojama atkreipti dėmesį į vaiko amžių, jam būdingus socialinius emocinius įgūdžius (šio leidinio 3.2.1. poskyris) ir prisiminti tam amžiaus tarpsniui būdingus vaiko nuomonės išklausymo ypatumus. Taip pat labai svarbu išsiaiškinti vaiko kalbinius gebėjimus užduodant jam kontrolinius klausimus, kurie pateikti šio leidinio 3.5. skyriuje. Pokalbio su vaiku metu labai svarbu akcentuoti, kad specialistui, svarbu suprasti, kaip vaikas šiuo metu jaučiasi, kas jam galėtų padėti jaustis geriau. Jeigu vaikas yra pasiruošęs pokalbiui, o supanti aplinka yra pakankamai saugi

ir tinkama bendravimui, specialistas tęsia pokalbį prašydamas papasakoti apie situaciją bei užduodamas joje tinkamus klausimus. Išklausius vaiką bei pasitikslinus reikalingą informaciją, kaip ir kitų pokalbių metu, rekomenduojama apibendrinti tai, kas buvo išgirsta, pasitikslinti, ar vaikas buvo teisingai suprastas, aptarti su vaiku kaip ir kas su šia informacija susipažins ir kokie tolimesni institucijos žingsniai, įskaitant ir tai, kas ir kaip vaiką informuos apie priimtus sprendimus, su kuo ir koku būdu vaikas turėtų susisiekti, jeigu norės pateiktą informaciją papildyti ar dar kažką svarbaus atskleisti.

SVARBU! *Vaiko saugumas yra svarbiausia. Jeigu bendravimo aplinka yra nesaugi, su vaiku susitikti, jo nuomonę išklausti reikia kitoje aplinkoje, esant poreikiui, atskiru, sutartu laiku.*

SVARBU! *Jeigu vaikas tuo metu yra ugdymo įstaigoje, organizuoti joje bendravimą derėtų tik išskirtiniais atvejais, kai vaikas negali saugiai grįžti namo. Būtina nedelsiant išsiaiškinti, ar vaikas turi artimųjų, kur galima būtų jį saugiai apgyvendinti, ar panašiose situacijose. Jeigu pokalbis su vaiku neišvengiamas ugdymo įstaigoje, būtina užtikrinti, kad tai būtų padaryta po pamokų, sutarus su vaiko mokytoja, kiek įmanoma užtikrinant tokios susitikimo privatumą ir joje aptartos informacijos konfidencialumą.*

Situacijos aprašymas

X apskrities vaiko teisių apsaugos skyriuje 2022-07-04 gautas Policijos registruojamų įvykių registre užregistruotas pranešimas apie galimai pažeistas B. P., gimusios 2015 m., teises ir teisėtus interesus.

Pranešime nurodoma, kad X rajono savivaldybėje, Y kaime, buvęs M. M. (0,00 prom.) sutuoktinis T. T. (1,91 prom.) įsiveržė į M. M. gyvenamąsias patalpas ir grasino fiziniu smurtu. Namuose tuo metu buvo jų vaikai: sūnus B. P. (7 m.) ir sūnus N. P. (17 m.).

Blogoji praktika

„Su B. P. (7 m.) pasikalbėti iš esmės nepavyko. Vaikas miegojo, o jį pažadinus verkė ir šaukėsi mamos. Motinai jį nuraminus, vaikas į užduotus klausimus neatsakinėjo arba teikė tik trumpus atsakymus, prašė išėiti. Nepilnametis N. P. (17 m.) atrodė brandus ir gebantis reikšti savo mintis, kol kalbėtasi su mažamečiu, jo buvo paprašyta atsakyti į specialų klausimyną raštu.“

Geroji praktika

Specialistas visų pirma imasi reikiamų veiksmų nuraminti vaikus. Jaunesniam vaikui turi būti paaiškina, kad, jeigu jis nenori šiuo metu kalbėtis, pokalbis galima atidėti. Toliau rekomenduotina pradėti pokalbis su kalbėti sutinkančiu vyresniu nepilnamečiu. Bendravimas su juo turėtų vykti tiesiogiai, o ne prašant jo užpildyti klausimyną. Baigus pokalbis reikia iš naujo įsivertinti situaciją, sužinoti, kaip jaučiasi jaunesnysis vaikas, pasitikslinti, ar jo nuomonė dėl pokalbio nepasikeitė. Jeigu dar vis vyrauja stiprios emocijos,

aplinka tebėra nesaugi bendravimui, pokalbio laiką, kaip ir buvo aptarta, atidėti kitai dienai, sutariant tiksliai, kada planuojamas susitikimas įvyks.

4.2. Vaiko nuomonės išklausymas tėvų ginčų dėl vaiko atvejais

Teisinis pagrindas

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.177–3.178 straipsniai numato, kad, nagrinėjant tėvų ginčą dėl vaiko, turi būti išklaudyta vaiko nuomonė.

Vaiko nuomonės išklausymo tikslas –

išklaudyti vaiką, konsultuotis su juo dėl galimai geriausio, jo interesus atitinkančio sprendimo, kurį priims patys tėvai (jeigu ginčą išspręs taikiai) arba teismas. Taip pat esant:

- teisminiam procesui, – pateikti išvadą teismui;
- galimiems vaiko teisių apsaugos pažeidimams, – imtis reikiamų apsaugos priemonių, inicijuoti atvejo vadybos procesą.

GALIMI IŠŠŪKIAI VAIKO NUOMONĖS IŠKLAUSYMIUI

Tėvų nenoras, jų nuomonių skirtumai dėl vaiko išklausymo

Toks nenoras dažniausiai rodo tėvų siekį apsaugoti vaiką. Jų baimę ir nerimą dėl vaiko pažeidžiamumo gali sumažinti aiški informacija apie tai, koks yra specialisto vaidmuo, kokia jo kompetencija, kaip nuomonė bus išklausoma, kokios ji turės reikšmės.

Tėvų nenoro priežastimi taip pat gali tapti siekis apsaugoti ne vaiko, o savo asmeninius interesus ir tikslus (manipuluoti vaiku norint „nubausti“ kitą tėvą, baimė, kad paaiškės jų slepiama informacija). Vaiko nuomonės ir realios situacijos identifikavimas gali kelti ir tėvų atsakomybės klausimą.

Vieno iš tėvų manipuliavimas vaiku, jo primokymas

Šio leidinio 3.4. skyriuje pateikiama informacija, kaip atpažinti galimą įtakos darymą, ir patarimai, kaip elgtis tokiose situacijose specialistams.

Nepakankama pagarba vaiko nuomonei iš tėvų pusės

Specialistas turi paaiškinti tėvams vaiko nuomonės reikšmę ir svarbą. Tėvams supratus, kaip jaučiasi jų vaikas, gali pasikeisti jų požiūris ir siektini sprendimai, taip pat jie gali labiau linkti sutikti su pagalba ir paslaugomis, kurios leistų stiprinti tėvų ir vaikų ryšį.

Vaiko baimė nuvilti tėvus

Pokalbyje su vaiku turi būti akcentuojama, kad vaiko nuomonės išklauskymas nėra jo sprendimas dėl to, su kuriuo iš tėvų ar kaip jis norėtų bendrauti. Tai yra konsultavimas su vaiku tam, kad tėvai priimtų pačius geriausius sprendimus.

Prasta emocinė vaiko būsena

Ypač svarbu stengtis pamatyti vaiko emocinę būPrasta emocinė vaiko būseną, kurią išduoda jo kūno kalba, balso tonas. Pokalbis su vaiku, jo nuomonės išklauskymas gali padėti pamatyti situaciją vaiko akimis ir suteikti galimybę pasiūlyti jam reikalingiausią pagalbą (pvz., psichologo konsultacijas).

Rizika, kad išsakęs nuomonę vaikas gali nukentėti

Kai tėvų ir vaiko nuomonės skiriasi, kyla grėsmė, kad vaikas gali nukentėti atvirai pasisakęs specialistui. Jis gali būti nubaustas, jam gali būti priekaištaujama.

***SVARBU!** Netinkamas tėvų pareigų vykdymas, manipuliavimas vaiku, jo nuomonės pa-
veikimas ir piktnaudžiavimas savo valdžia gali kelti jų atsakomybės, poreikio užtikrinti
vaiko saugumą klausimą. Specialistas, gerai žinodamas situaciją iš vaiko perspektyvos,
priims labiau vaiko tikrusius interesus atitinkančius motyvuotus sprendimus.*

Pokalbio su vaiku temos:

- Vaiko savijauta tėvų ginčų kontekste, t. y. kaip vaikas šiuo metu jaučiasi, ką išgyvena.
- Vaiko santykiai, ryšys su kiekvienu iš tėvų iki ginčo kilimo ir šiuo metu.
- Vaiko ryšys su abiem tėvais, jo lūkesčiai, pageidavimai, nuogąstavimai, baimės esamoje situacijoje.
- Vaiko galimybės prisitaikyti sudėtingose situacijose, t. y. ką jis daro, kai jaučiasi blogai, kas jam padeda, veikia ir pan.
- Kokios pagalbos jam reikėtų tam, kad jis pasijaustų saugiau, geriau?

PATARIMAS. Skirtingai nei išklusant vaiko nuomonę gavus pranešimą apie galimą vaiko teisių pažeidimą, tėvų ginčų dėl vaiko atveju vaiko teisių apsaugos specialistai turi galimybę skirti daugiau laiko pačiam vaiko nuomonės išklausymui pasiruošimo procesui. Būtina kuo efektyviau išnaudoti šią galimybę ir tinkamai pasirengti pokalbiui su vaiku.

SVARBU! Vaiko nuomonės išklausymas tėvų ginčų atveju jokia būdu nėra sprendimo delegavimas vaikui, todėl jokia būdu jam negali būti užduodami tokie klausimai kaip „Su kuo tu nori gyventi?“

Situacijos pavyzdys

X apylinkės teisme nagrinėjama civilinė byla dėl santuokos tarp K. L. ir P. L. nutraukimo ir susijusių klausimų pagal K. L. prašymą nutraukti santuoką dėl P. L. kaltės (alkoholizmo, smurto, nesirūpinimo šeima). X apskrities vaiko teisių apsaugos skyriuje 2022-09-28 gautas X apylinkės teismo prašymas išklausti T. L. (10 m.) ir O. L. (15 m.) nuomones dėl jų gyvenamosios vietos nustatymo ir bendravimo su skyriumi gyvenančių tėvu arba motina ir pateikti išvadą civilinėje byloje.

Blogoji praktika

„Įvertinus nepilnamečio T. L. raštu pateiktus atsakymus į Tarnybos klausimus, akivaizdu, kad vaikas reikalauja, jog jo gyvenamoji vieta būtų nustatyta su motina.

Paklausus apie tai, su kuo norėtų gyventi nepilnamečė O. L. nurodė, kad norėtų gyventi su motina.“

Geroji praktika

Rekomenduojama vaiko nuomonę išklausti asmeniškai, nebent pats vaikas nori būti išklaustas kitu būdu, pvz., raštu atsakydamas į klausimus. Būtina labai gerai įvertinti galimas besiginčijančių tėvų ar vieno jų įtakos riziką, kai vaikas teikia nuomonę raštu. Tėvai turi galimybę susipažinti su visa turima informacija apie vaiką, taip pat ir jo nuomone, išreikšta raštu. Skaitydami vaiko nuomonę, jie gali ją savaip interpretuoti, kaltinti vaiką dėl jo pažiūrų. Taip pat nerekomenduotina prašyti vaiko pateikti savo nuomonę raštu namuose ir perduoti ją specialistui per tėvus ar vieną iš jų. Siekiant įvertinti galimas rizikas dėl tėvų galimo neigiamo požiūrio į vaiko nuomonės išklausimą, primygtinai rekomenduotina prieš susitikimą su vaiku pirmiausia susitikti su tėvais. Pokalbio su tėvais metu vertinti, kaip tėvai geba atliepti ir užtikrinti vaiko poreikius, ginti jo, o ne savo

interesus. Esant rizikos tikimybei iš tėvų pusės, imtis priemonių užkirsti kelią šiai grėsmei (įspėti tėvus apie galimą atsakomybę, inicijuoti atvejo vadybą ir pan.).

4.3. Vaiko nuomonės išklausymas prieš atvejo nagrinėjimo posėdį, kai priimtas sprendimas dėl vaiko nedalyvavimo posėdyje

Teisinis pagrindas

2018 m. kovo 29 d. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymo Nr. A1-141 „Dėl atvejo vadybos tvarkos aprašo patvirtinimo“ 13.1. 2 papunktyje numatoma, kad į atvejo nagrinėjimo posėdį be kitų yra kviečiami pagal poreikį vaikas, jei tai neprieštarauja jo interesams ir jei jis pagal amžių ir brandą geba išreikšti nuomonę dėl savo ir (ar) šeimos situacijos, ir vaiko tėvai ar turimas vienintelis iš tėvų, ar kiti vaiko atstovai pagal įstatymą, taip pat vaiko motinos ir (ar) tėvo sugyventinis (-ė). Jei vaikas nedalyvauja atvejo nagrinėjimo posėdyje arba toks dalyvavimas prieštarauja geriausiems jo interesams ir yra poreikis pateikti vaiko nuomonę, jam atstovauja Tarnyba arba jos įgalioto teritorinio skyriaus atstovas. Minėto aprašo 17 punkte nustatyta, atvejo nagrinėjimo posėdžiai turi būti organizuojami užtikrinant vaiko teisę būti išklausytam – vaikui turi būti

sudarytos sąlygos dalyvauti atvejo nagrinėjimo posėdyje, jei jis pareiškia tokį norą, išskyrus atvejus, kai tai prieštarauja geriausiems vaiko interesams. Atvejo nagrinėjimo posėdžio metu vaikas turi teisę išsakyti savo nuomonę, pasiūlymus ir lūkesčius lygiomis teisiomis su kitais šeimos nariais. Siekiant apsaugoti vaiką nuo galimo neigiamo poveikio, Tarnyba arba jos įgaliotas teritorinis skyrius gali priimti sprendimą į atvejo nagrinėjimo posėdį nekviesti vaiko, tačiau tokiu atveju Tarnyba arba jos įgalioto teritorinio skyriaus atstovas turi iš anksto išklausti vaiko nuomonę visais su juo susijusiais klausimais ir pateikti ją atvejo nagrinėjimo posėdžio metu, nepažeisdamas geriausių vaiko interesų. Atvejo vadybininkas, kviesdamas vaiką dalyvauti atvejo nagrinėjimo posėdyje, prieš atvejo nagrinėjimo posėdį turi žodžiu suteikti vaikui informaciją apie darbą su vaiko šeima (paaiškinti, kas yra atvejo vadyba, kokiu tikslu organizuojami posėdžiai, kas jų metu sprendžiama, į kokius vaiko lūkesčius ar norus buvo atsižvelgta (jei vaikas buvo juos išsakęs), o į kokius ne, nurodant neatsižvelgimo motyvus).

Vaiko nuomonės išklausymo tikslas – išklausti vaiką, įvertinti reikiamos pagalbos, paslaugų poreikį, teikti konkretaus vaiko poreikius atitinkančias paslaugas ir pagalbą, siekiant pagerinti jo situaciją.

GALIMI IŠŠŪKIAI VAIKO NUOMONĖS IŠKLAUSYMU

Neigiama ankstesnė vaiko patirtis

Deja, bet dažnos situacijos, kai vaikas nusivilia procesu, nes po pokalbių, kuriuose jis anksčiau dalyvavo, nesulaukė žadėtos pagalbos arba situacija nepasikeitė. Su vaiku būtina aptarti ankstesnę patirtį, išgirdus jo nusivylimą svarbu tai aptarti ir sutarti, kaip bus elgiamas šiuo atveju (informavimas apie sprendimus, grįžtamojo ryšio užtikrinimas ir pan.).

Vaiko nepasitikėjimas institucijomis

Nepasitikėjimas institucijomis visada turi tam tikrą pagrindą. Svarbu išsiaiškinti, kokios vaiko nepasitikėjimo institucijomis priežastys. Jeigu jos susijusios su praeityje nuviltais vaiko lūkesčiais, rekomenduojama vadovautis ankstesniame punkte nurodytais patarimais. Jeigu vaiko nepasitikėjimą institucijomis nulėmė neigiama tėvų įtaka, vaiko nežinojimas, kas vyksta, būtina suteikti vaikui aiškią informaciją. Toks informavimas turėtų padėti sukurti ar atstatyti pasitikėjimą.

Tėvų manipuliavimas vaiku

Esant pagrindui manyti, kad tėvai netinkamai vykdo savo pareigas, piktnaudžiauja savo valdžia, svarbu spręsti jų atsakomybės klausimą.

Pokalbio su vaiku temos:

- Dabartinė vaiko situacija. Siekiant parinkti tinkamas paslaugas ir pagalbą vaikui svarbu suprasti situaciją vaiko akimis.
- Vaiko emocijos, kaip jis jaučiasi, dėl ko nerimauja ir pan.
- Vaiko poreikiai. Būtina skirti dėmesio
- vaiko kasdieniam gyvenimui, jo rutinai, dienotvarkai, santykiams su kiekvienu iš tėvų, kitais artimaisiais, draugais, pasiaiškinti, kaip yra tenkinami jo baziniai poreikiai.
- Vaiko silpnybės ir galimi iššūkiai.
- Kas padėtų vaikui jaustis geriau.

***SVARBU!** Ruošiantis susitikimui su vaiku rekomenduojama ne tik atlikti visus parengiamuosius veiksmus, kurie nurodyti [Leidinio 3.1. skyriuje](#), bet ir gerai išsiaiškinti, kodėl yra inicijuojama atvejo vadyba.*

Pokalbyje su vaiku be kitos informacijos, kuri aptarta [Leidinio 3.2. skyriuje](#), būtina su vaiku aptarti:

- pokalbį vedančio specialisto vaidmenį, atvejo vadybos organizavimo tikslą, kas su vaiku bendraus atvejo vadybos metu (jeigu bus sudaromos pagalbos planas);
- tai, kad specialistas, išklausęs vaiko nuomonę, ją pateiks atvejo vadybininkui, kuris su šia nuomone susipažindins posėdyje dalyvaujančius asmenis, taip pat vaiko tėvus, kurie dalyvaus atvejo nagrinėjimo posėdyje.

SVARBU! Kaip ir visais kitais atvejais, su vaiku būtina aptarti tai, kaip jis bus informuotas apie priimtus sprendimus. Kadangi atvejo vadybos metu j tam tikras vaiko mintis, lūkesčius gali būti ir neatsižvelgta, svarbus grįžtamasis ryšys vaikui – paaiškinimas, kodėl buvo priimtas toks sprendimas. Vaiką reikia informuoti, kad apie priimtus sprendimus jį informuos socialinis darbuotojas ar atvejo vadybininkas, kurie jam paaiškins ne tik tų dokumentų turinį, bet ir jų priėmimo priežastis.

Situacijos aprašymas

Nustačius vaiko apsaugos poreikį arba pagalbos šeimai poreikį, inicijuojama atvejo vadyba, organizuojamas posėdis. Atvejo vadybininkas, susipažinęs su turima informacija apie vaiką ir šeimą, kreipiasi į vaiko teisių apsaugos specialistus dėl vaiko pakvietimo į posėdį tikslingumo.

Blogoji praktika

Skyriaus iniciatyva nustačius vaiko apsaugos poreikį yra inicijuojama atvejo vadyba. Su vaiku susitinka tas pats specialistas, kuris bendravo su vaiku prieš tai. Specialistas vėl vaikui užduoda tuos pačius klausimus, kuriuos uždavinėjo ir anksčiau. Jis mato kylančias vaiko emocijas ir pasipiktinimą, bet j tai nereaguoja. Galų gale vaikas nustoja atsakinėti į klausimus. Specialistas atkreipia vaiko dėmesį į tai, kad vaikas privalo atsakyti, priešingu atveju jis turės ateiti į atvejo nagrinėjimo posėdį.

Geroji praktika

Pakartotiniam pokalbiui su vaiku, esant galimybei, turėtų būti skiriamas tas pats, anksčiau su vaiku jau bendravęs

specialistas. Pakartotinių susitikimų metu jam būtina vengti pasikartojančių klausimų uždavimo, nebent siekiama įvertinti situacijos pokytį. Jeigu tenka klausti to paties, būtina vaikui paaiškinti, kodėl tas yra daroma. Vaikui turi būti paaiškinama, kas po pirmo susitikimo įvyko, kad vėl reikia jį kalbinti, ir kur jo išsakyta nuomonė bus naudojama šį kartą. Vaikui nesutinkant bendrauti, jis neturi būti verčiamas tą daryti. Vaikui negalima grasinti, versti jį kalbėti.

4.4. Vaiko nuomonės išklausymas atvejo nagrinėjimo posėdyje

Teisinis pagrindas

Atvejo vadybos tvarkos aprašo 131.2. papunktyje numatyta, kad į atvejo nagrinėjimo posėdį privalomai kviečiamas vaikas, jei:

- tai neprieštarauja jo interesams;
- ir jei jis pagal amžių ir brandą geba išreikšti nuomonę dėl savo ir (ar) šeimos situacijos.

Jei vaikas nedalyvauja atvejo nagrinėjimo posėdyje arba toks dalyvavimas prieštarauja geriausiems jo interesams ir yra poreikis pateikti vaiko nuomonę,

jam atstovauja Tarnyba arba jos įgalioto teritorinio skyriaus atstovas.

Minėto aprašo 17 punkte numatyta, kad atvejo nagrinėjimo posėdžiai turi būti organizuojami užtikrinant vaiko teisę būti išklaustam – vaikui turi būti sudarytos sąlygos dalyvauti atvejo

nagrinėjimo posėdyje, jei jis pareiškia tokį norą, išskyrus atvejus, kai tai prieštarauja geriausiems vaiko interesams. Atvejo nagrinėjimo posėdžio metu vaikas turi teisę išsakyti savo nuomonę, pasiūlymus ir lūkesčius lygiomis teišėmis su kitais šeimos nariais.

SVARBU! Vaikas turi teisę išsakyti savo nuomonę, pasiūlymus ir lūkesčius lygiomis teisėmis su kitais šeimos nariais. Neretai pasitaiko atvejų, kai vaikas neišdrįsta išsakyti savo nuomonės tėvų ir kitų atvejo nagrinėjimo posėdyje dalyvaujančių specialistų akivaizdoje.

Vaiko nuomonės išklausoymo tikslas – išklausti vaiką dėl jo ir šeimos

situacijos, pagrindinių problemų, galimų jų priežasčių ir sprendimo būdų.

GALIMI IŠŠŪKIAI VAIKO NUOMONĖS IŠKLAUSYMIUI

Išankstinės specialistų nuostatos, neįsigilinimas į situaciją ir netinkamų klausimų uždavimas

Už posėdžio vedimą, eigą, tinkamą moderavimą yra atsakingas atvejo vadybininkas, o Tarnybos specialistai atstovauja vaiko interesams. Kitiems posėdžio dalyviams užduodant nekorektiškus, vaiką žeminančius klausimus, tiek atvejo vadybininko, tiek Tarnybos specialistai privalo stabdyti kolegas ir atkreipti vaiko dėmesį į tai, kad jis gali į tuos klausimus neatsakyti. Rekomenduojama, kad vaikui klausimus užduotų vienas ar du, bet ne daugiau specialistų. Svarbu nepamiršti, kad tai nėra vaiko apklausa.

Nepakankamas dėmesys, laiko skyrimas vaiko nuomonės išklausoymui

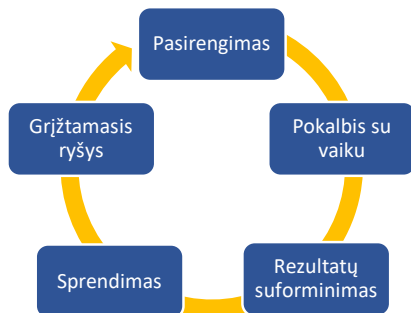
Dėl laiko stokos vaiko nuomonės išklausoymui skiriamas nepakankamas dėmesys. Atvejo vadybininkas, planuodamas posėdžio laiką, turėtų įsivertinti, kiek gali pririnkti laiko vaikui išklausti.

Aukštas tėvų konfliktiškumas

Aukštas tėvų konfliktiškumas yra vienas iš veiksnių, rodančių galimą vaiko interesų pažeidimą. Psichologiniu požiūriu aukštas tėvų konfliktiškumas pagal sukeltą pasekmę yra žalojantis vaiko psichiką veiksnys, prilyginamas psichologiniam smurtui. Tokiais atvejais Tarnybai rekomenduojama užtikrinti vaiko nuomonės išklausoymą ne atvejo nagrinėjimo posėdžio metu, t.y. vaikui nedalyvaujant atvejo nagrinėjimo posėdyje, o jo nuomonę pristatant Tarnybos specialistams.

Ruošiantis atvejo vadybos posėdžiui, kuriame bus išklausoma vaiko nuomonė, atvejo vadybininkams rekomenduojama

laikytis visų [Leidinio III dalyje](#) aptartų vaiko nuomonės išklausymo i ETAPAI

Ypač svarbus geras pasirengimas, kurio metu atvejo vadybininkas turi susirinkti visą reikalingą informaciją apie

vaiką ir jo situaciją, susisiekti su vaiku ir jį pakviesti į posėdį.

ATVEJO VADYBININKO PAREIGOS KVIEČIANT VAIKĄ Į ATVEJO NAGRINĖJIMO POSĖDĮ

Žodžiu suteikti vaikui informaciją apie darbą su jo šeima.

Paaiškinti, kaip vyksta atvejo vadyba, kokių tikslu organizuojami posėdžiai ir kas jų metu yra sprendžiama.

Informuoti, į kokius anksčiau išsakytus vaiko pageidavimus buvo atsižvelgta, o į kokius ne (nurodant priežastis).

Informuoti vaiką apie susitikimo tikslą ir jo nuomonės svarbą bei reikšmę.

Aptarti su vaiku, kas dalyvaus posėdyje, paklausti, ar kuris nors iš dalyvių nekelia vaikui nesaugumo jausmo.

Paaiškinti vaikui galimus jo nuomonės išklausymo būdus ir tai, kad dalyvauti posėdyje jis neprivalo, jei nenori.

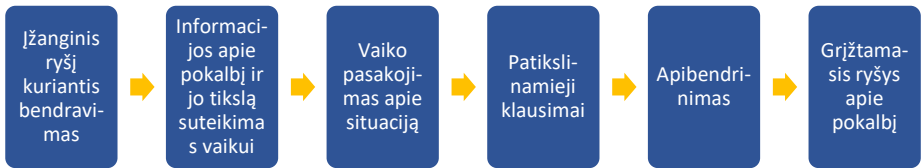
Pokalbio su vaiku temos:

- Kaip vaikas vertina, apibūdina esamą situaciją?
- Kas šiuo metu vyksta jo aplinkoje?
- Kokie jo ryšiai ir santykiai su kartu gyvenančiais asmenimis?
- Su kokias sunkumais susiduria vaikas, kas jam padeda juos spręsti?

- Kaip jis jaučiasi, kai būna liūdna, kai ko nors nežino, kas jam padeda, kas veikia?
- Kas jam galėtų padėti pasijusti geriau?

Vadovaujantis šiame Leidinyje pateikiama metodika pokalbis su vaiku turėtų išlaikyti aiškią struktūrą.

POKALBIO SU VAIKU STRUKTŪRA

Išklausant vaiko nuomonę posėdyje svarbu, kad dar iki šio susitikimo atvejo vadybininkas užmegztų ryšį su vaiku ir suteiktų jam informaciją apie pokalbį ir jo tikslą, vaiko nuomonės svarbą ir reikšmę. Taigi pirmieji du pokalbio etapai dažniausiai bus atliekami atvejo vadybininkui bendraujant su vaiku

parengiamojoje stadijoje. Posėdžio metu dažniausiai bus pradedama nuo vaiko pasakojimo. Būtina užtikrinti visų likusių etapų įgyvendinimą. Išgirstos informacijos apibendrinimą ir grįžtamąjį ryšį paprastai privalo suteikti atvejo vadybininkas kaip posėdžiui pirmininkaujantis asmuo.

***SVARBU!** Ruošiantis atvejo vadybos posėdžiui, kuriame dalyvaus vaikas, svarbu, kad posėdyje dalyvautų tik tie asmenys, kurių dalyvavimas yra būtinas.*

VAIKO NUOMONĖS IŠKLAUSYMO POSĖDYJE ATMINTINĖ ATVEJO VADYBININKUI

Būtina gerai pasirengti vaiko nuomonės išklausymui posėdyje. Tam rekomenduojama nuosekliai atlikti visus veiksmus, kurie nurodyti Leidinio 3.1. skyriuje.

Atvejo vadybininkas privalo užmegzti su posėdyje dalyvaujančiu vaiku ryšį, informuoti jį apie atvejo vadybą, jos tikslą, posėdžio tikslą, sprendžiamus klausimus, vaiko nuomonės svarbą ir reikšmę.

Rekomenduojama aptarti su vaiku, kas dalyvaus posėdyje. Jeigu vaikas nurodo, kad kažkurie asmenys posėdyje jam kels stresą, reikia spręsti to asmens (-ų) nedalyvavimo posėdyje, kol kalbės vaikas, klausimą. Normalu, prieš pradėdant vaikui kalbėti, konkretaus specialisto ar vieno iš tėvų, kuris buvo vaiko įvardytas kaip jam keliantis įtampą, paprašyti palikti posėdžio kambarį.

Atvejo vadybininkas yra posėdžio moderatorius, todėl jis iš anksto turėtų sutarti su kitais posėdyje dalyvaujančiais asmenimis, kas gali užduoti vaikui klausimus. Posėdyje dalyvaujantys ir vaikui užduodantys klausimus specialistai privalo būti įgiję reikiamų žinių ir kompetencijų, vengti išankstinių nuomonių, vaiko moralizavimo.

Posėdžio, kuriame dalyvauja vaikas, metu svarbu pasirūpinti, kad greta vaiko sėdėtų jam pažįstamas asmuo. Geriausia, kad tai būtų specialistas, kurio ryšys su vaiku tinkamas.

Posėdžio pradžioje atvejo vadybininkas turėtų pristatyti, pristatyti visus posėdyje dalyvaujančius asmenis ir nurodyti jų vaidmenis, glaustai priminti posėdžio tikslą.

Atėjus laikui vaikui kalbėti, atvejo vadybininkas turėtų jį padrąsinti, padėkoti už sutikimą išsakyti savo nuomonę, priminti, kad gali pasitaikyti klausimų, kurie galbūt vaikui bus nemalonūs, nesinorės į juos atsakyti ir kad jis turi teisę neatsakyti, o jeigu klausimas bus neaiškus, drąsiai klausti ir pan.

Vaikui kalbant, atsakinėjant į klausimus, atvejo vadybininkas yra atsakingas už tai, kad kiti posėdžio nariai neužduotų nekorektiškų, netinkamų klausimų. Į juos būtina reaguoti, priminti vaikui, kad galima į tokius klausimus neatsakyti.

Posėdyje specialistai turi ne tik girdėti tai, ką pasakoja vaikas, bet ir skirti dėmesį jo emocijoms, elgesiui, kūno kalbai. Esant reikalui daromos pertraukos.

Išklausius vaiko nuomonę atvejo vadybininkui būtina apibendrinti ir pasitikslinti, ar viską teisingai suprato, priminti, kokie galimi tolimesni specialistų žingsniai, bei kaip ir kas vaiką informuos apie priimtus sprendimus. Dar kartą pasitikslinti, ar vaikui viskas aišku, ar nėra, ko dar norėtų paklausti, papildyti, padėkoti už pokalbį.

SVARBU! Atvejo vadybos posėdžio metu išklausančiam vaiko nuomonę svarbiausias vaidmuo tenka atvejo vadybininkui, todėl jis turi įsivertinti, ar turi reikiamas kompetencijas ir žinias, ar nereikia pasitelkti į pagalbą psichologo, kas iš dalyvaujančių posėdyje asmenų gali užduoti klausimus, kaip reaguoti, jeigu užduodami neko-
rektiški, vaiką įžeidžiantys, darantys spaudimą, moralizuojantys klausimai ar ko-
mentarai.

Situacijos aprašymas

Atvejo vadyba inicijuojama dėl konfliktų paauglio berniuko (14 m.) ir mamos santykių. Paauglys praleidžia pamokas, pamokų metu atsikalbinėja mokytojams, keletą kartų konfliktavo su bendraklasiais. Jis gyvena tik su mama, kuri, kaip ji teigia, „jau nežino, ką daryti“. Mama kreipėsi pagalbos. Kadangi jaunuolio situacija jau buvo svarstyta mokyklos Vaiko gerovės komisijoje dėl incidento su klasės draugu, kurio metu šis nukentėjo, organizuojamas Savivaldybės administracijos Vaiko gerovės komisijos posėdis. Mamos prašymu inicijuota atvejo vadyba.

Blogoji praktika

Atvejo nagrinėjimo posėdžio metu vaikas yra pasodinamas stalo gale prieš visus kitus dalyvaujančius specialistus (kaip prisiekusiųjų teismą). Posėdyje dalyvaujantys specialistai, iki galo ne-
išklausę vaiko, uždavinėja klausimus,

komentuoja jo atsakymus, išvaizdą, kalbos manierą, liepia išsitiesti, žiūrėti į akis ar pan.

Geroji praktika

Posėdžio metu atvejo vadybininkas tinkamai moderuoja bendravimą su vaiku. Visi posėdžio dalyviai turėjo galimybę dar iki posėdžio perduoti atvejo vadybininkui klausimus, kuriuos jie norėtų užduoti vaikui. Atvejo vadybininkas pasitaria su Tarnybos specialistu dėl klausimų formuluočių, reikalui esant jas patobulina. Užduodami tik tikslingi, o ne šiaip pasikalbėjimui skirti klausimai. Visi posėdžio dalyviai susilaiko nuo savo vertinimų, pamokymų, moralizavimų, skirtų vaikui. Bendravimas su vaiku primena labiau malonų pokalbį nei apklausą. Visi posėdžio dalyviai supranta, kad jų bendras tikslas – padėti vaikui. O jį įgyvendinti įmanoma tik aiškiai supratęs galimas problemas, jo poreikius ir suteikus galimybę vaikui atvirai ir drąsiai pasisakyti.

4.5. Vaiko nuomonės išklausymas vykdamas globos (rūpybos) priežiūrą, globojamo (rūpinamo) vaiko aplankymų metu ir socialinių paslaugų poreikio vertinimo ir individualaus pagalbos plano sudarymo globojamam (rūpinam) vaikui procese

Teisinis pagrindas

Vaiko globos organizavimo nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-03-27 nutarimu Nr. 405 (toliau – Vaiko globos organizavimo

nuostatai), 55 dalyje nurodyta, kad išklausančiam vaiko nuomonę pildomas Globojamo (rūpinamo) vaiko aplankymo aktas, Vaiko globos (rūpybos) peržiūros aktas arba Vaiko nuomonės išklausymo aktas.

Vaiko nuomonės išklausymo tikslas – išsiaiškinti vaiko nuomonę apie globos kokybę, vaiko poreikių užtikrinimą, ryšių su atskirai gyvenančiais tėvais palaikymą, socialinių paslaugų ar individualaus pagalbos plano sudarymo poreikį.

GALIMI IŠŠŪKIAI VAIKO NUOMONĖS IŠKLAUSYMU

Išankstinės specialistų nuostatos, neįsigilinimas į situaciją ir netinkamų klausimų uždavimas

Specialistams ypač svarbu gerai pasiruošti vaiko nuomonės išklausymui. Kiekvieno vaiko situacija, jo asmeninės savybės, emocinė būklė, išgyvenimai yra skirtingi, taigi, negalima tikėtis, kad egzistuoja vienodi keliai užmegzti ryšį su visais vaikais. Be žinių apie vaiką, kompetencijos tinkamai vesti pokalbį su juo neįmanus vaiko nuomonės išklausymo efektyvumas. Papildomas laikas susipažinimui su turima informacija apie vaiką padės užmegzti artimesnį kontaktą su juo, mažins neigiamą vaiko nusiteikimą, galimą pasipriešinimą.

Globėjų manipuliavimas vaiku

Deja, bet neretos situacijos, kai globėjų interesai nesutampa su vaiko interesais ir šie pradeda manipuluoti jo nuomone, stengtis daryti jam įtaką. Plačiau apie suaugusiųjų įtaką vaikams ir būdus ją atpažinti nurodyta [Leidinio 3.4. skyriuje](#). Ryšio užmezgimas, kontakto palaikymas, nuoširdus domėjimasis vaiku stiprina pasitikėjimą. Tinkamų klausimų uždavimas gali padėti suprasti, ar tai yra paties vaiko nuomonė, ar suaugusio žmogaus įtaka (prašymas padėti suprasti, kodėl vaikas taip mano, konkrečių pavyzdžių pateikimas ir pan.).

Ruošiantis pokalbiui su globojamu vaiku rekomenduojama laikytis visų [Leidinio III dalyje](#) aptartų vaiko nuomonės išklausymo ir pokalbio su vaiku etapų.

VAIKO NUOMONĖS IŠKLAUSYMO ETAPAI

Kaip visada, ypač svarbus geras pasirengimas, kurio metu specialistas turi susirinkti visą reikalingą informaciją apie vaiką ir jo situaciją, susisiekti su vaiku ir pakviesti jį susitikti. Šios grupės atveju, kai išklausoma vaiko nuomonė, ypatumas tas, kad didelė tikimybė, jog specialistas su tuo pačiu vaiku susitiks ne vieną sykį.

Pokalbio su vaiku temos:

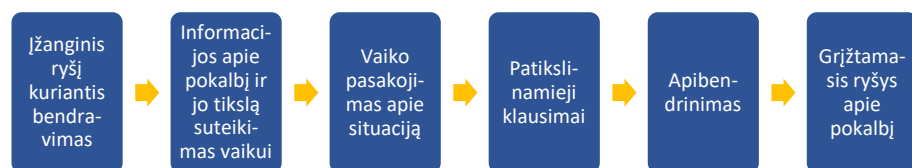
- Kaip vaikui sekasi, kas pasikeitė nuo praėjusio susitikimo?
- Kokie jo santykiai su globėju (rūpintoju), vaikų globos institucijos darbuotojais?
- Globos (rūpybos) sąlygos ir vaiko poreikiai. Vaiko dienotvarkė, rutina,

ugdymosi, poilsio valgymo režimas, kokius būrelius lanko, pas kokius specialistus lankosi ir pan.

- Kaip vaikas jaučiasi? Su kuo tariasi, jeigu kyla sunkumų, kas jam padeda juos įveikti ir pan.
- Jeigu vaikas bendrauja su artimais šeimos nariais, tai kas jį lanko, kada aplanko, kaip jis dėl to jaučiasi ir pan.
- Kokie jo lūkesčiai, bendras situacijos vertinimas, pokyčių norai?
- Kokia pagalba jam būtų reikalinga?

Vadovaujantis šiame Leidinyje pateikiama metodika pokalbis su vaiku turėtų išlaikyti aiškią struktūrą.

POKALBIO SU VAIKU STRUKTŪRA

VAIKO NUOMONĖS IŠKLAUSYMO ATMINTINĖ

Tinkamai pasirenkite susitikimui su vaiku, net jeigu šis pokalbis nebus pirmasis. Susirinkite, atsinaujinkite turimą informaciją.

Paprastai bendraujant su globojamu vaiku yra iš anksto sutariama, kada įvyks kitas susitikimas. Jeigu tai yra pirmas susitikimas su vaiku, svarbu, kad vaikas apie jį žinotų iš anksto. Informuoti vaiką gali globėjas arba vaikui gali būti nusiųstas specialisto laiškas, kuriame jis prisistato ir nurodo susitikimo tikslą. Pasirengimo pokalbiui su vaiku etapas detalai aprašytas Leidinio 3.1. skyriuje.

Jeigu vaikas yra išsakęs nenorą susitikti su konkrečiu specialistu, svarbu patikslinti tokio nesutikimo priežastis, ar, pakeitus specialistą, vaikas sutiktų bendrauti. Būtina ieškoti galimybių j vaiko prašymą atsižvelgti.

Bendravimas su globojamu vaiku turėtų vykti neutralioje erdvėje, ne jo gyvenamojoje vietoje. Jeigu pokalbiui susitinkama jo globos vietoje, svarbu užtikrinti, kad pokalbio negalėtų klausytis kiti vaikai, pats susitikimas vyktų uždaroje patalpoje, į kurią negalėtų užėiti kiti asmenys ar vaikai.

Kiekvieno pokalbio su vaiku metu nepamiršti priminti jo teisių dėl savanoriško dalyvavimo.

Specialisto vaidmuo yra aktyviai klausyti, įsigalinti į tai, ką vaikas pasakoja, esant poreikiui aptarti reikiama pagalbą, paslaugas. Priminti, kur ir kaip informacija bus naudojama, kada vėl jie susitiks.

SVARBU! *Globos sistemoje augantis vaikas neretai jaučiasi nereikalingas ir nesvarbus. Jo nuomonės išklausymas, atsižvelgimas į jo siūlymus, pastabas padeda stiprinti ir paties vaiko savivertę. Svarbu, kad vaiko nuomonės išklausymas nebūtų tik epizodinis susitikimas su juo. Vaikas turi turėti atsakingo specialisto kontaktus, kuriam, esant reikalui, visada galėtų paskambinti.*

Situacijos aprašymas

Mindaugas, kuriam jau 12 metų, daugiau kaip metus gyvena bendruomeniniuose globos namuose. Berniukas nori grįžti gyventi savo tėvų šeimoje. Pirmo susitikimo metu jis dalijosi prisiminimais,

kaip jo mama kepa skanius blynus. Nors, pačių specialistų teigimu, ji net keptuvės namuose tuo metu neturėjo. Tėvai yra konfliktinės asmenybės, jie nenoriai arba išvis nevykdo numatytų įsipareigojimų. Dažnai girtauja. Susitikimo metu vaikui vis žada, kad jį greitai pasiims į namus.

Blogoji praktika

Susitikimo metu vaikas bendrauja neroriai, vengia ką nors pasakoti. Galų gale pasako, kad visa tai nesąmonė, vis tiek niekas nepasikeis ir tokie pokalbiai nereikalingi. Trenkia durimis ir išeina. Pokalbių su globėjų metu paaiškėja, kad susitikimo išvakarėse vaikas buvo susitikęs su tėvais, kurie vaiko akivaizdoje priekaištavo globėjams dėl netinkamos vaiko priežiūros.

Geroji praktika

Rengdamasis susitikimui su vaiku specialistas tinkamai pasiruošė. Jis prisiminė ne tik ankstesnius pokalbius su vaiku, jo išsakytus rūpesčius, bet ir tai, kaip jį buvo atsižvelgta. Specialistas, ruošdamasis susitikimui, taip pat pakalbėjo su globėju apie vaiko savijautą, pasikeitimus vaiko gyvenime, paskutinius susitikimus su kitais asmenimis. Tai padėjo specialistui nuspėti galimas vaiko reakcijas ir tinkamai jį jas reaguoti. Susitikimo pradžioje jis aptarė su vaiku esamą situaciją, paskutinius vaiko atžvilgiu priimtus sprendimus ir juos lėmusias priežastis, klausė vaiko, kaip jis reaguoja į šią situaciją, kas jam kelia nerimą. Vaikas pasipasakojo specialistui apie tėvų vizitą ir jų išsakytus priekaištus globėjams. Kartu su vaiku ši tema buvo aptarta, nuspręsta, kad specialistas apie tai kalbės su globėju.

4.6. Vaiko nuomonės išklausymas sprendžiant klausimą dėl tėvų globos netekusio vaiko galimo įvaikinimo

Teisinis pagrindas

1980 m. Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo tarptautinio įvaikinimo srityje, Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas CK 3.209 str. 1 d., 3.215 str. numato, kad įvaikinant dešimties metų sulaukusį vaiką būtinas jo rašytinis sutikimas. Sutikimą vaikas duoda teismui, be šio sutikimo įvaikinti negalima. Asmenų, norinčių įvaikinti vaikus, ir galimų įvaikinti vaikų apskaitos Lietuvos Respublikoje tvarkos aprašas numato, kad:

- vaiko, įrašyto į Galimų įvaikinti vaikų sąrašą, byloje turi būti: vaiko nuomonės išklausymo aktas, kurio forma tvirtinama Tarnybos direktoriaus įsakymu (jei vaikas geba išreikšti savo nuomonę);
- gavus parinkto asmens sprendimą suteikti įvaikinti galimą įvaikinti vaiką, aplankomas vaikas ir išklausoma jo nuomonė dėl šio asmens parinkimo ir jį pateikiama vaiko nuomonės išklausymo akte.

Vaiko nuomonės išklausymo tikslas – išsiaiškinti vaiko nuomonę ir gauti jo sutikimą būti įvaikintam ir gauti sutikimą būti įvaikintam konkretaus asmens. Šiuo atveju vaiko sprendimas labai svarbus ir nulemia tolimesnę galimo įvaikinimo procedūros eigą.

Pokalbio su vaiku temos:

- Kas yra įvaikinimas?
- Ar vaikas nori būti įvaikintas?
- Vaiko lūkesčiai įtėviams.
Esant konkretaus asmens (asmenų)

sitikimui įvaikinti vaiką, su vaiku aptariama informacija apie tuos asmenis, galimybes ir vaiko noras su jais susitikti.

Po susitikimo išklausoma vaiko nuomonė dėl jo sutikimo būti įvaikintam konkrečių asmenų.

GALIMI IŠŠŪKIAI VAIKO NUOMONĖS IŠKLAUSYMU

Didelis vaiko lūkestis, kad jis bus įvaikintas

Specialistas neturėtų vaikui žadėti, kad jam bus surasta šeima, kad naujoje šeimoje jis augs laimingas. Svarbu vaiką labai tiksliai ir jam suprantama kalba informuoti, kas yra įvaikinimas, kokia yra šeimos paieškos eiga ir kiek tai gali trukti.

Neigiama ankstesnė vaiko patirtis

Deja, kartais nutinka taip, kad šeima po susitikimo su vaiku nusprendžia jo neįvaikinti. Tokia neigiama patirtis traumuoja vaiką. Jeigu šeima, susipažinusi su vaiku, pakeičia savo sprendimą dėl įsivaikinimo ir nusprendžia jo neįsivaikinti, svarbu vaikui paaiškinti, kad tai nėra jo kaltė, kad kartais nutinka, jog suaugę asmenys persigalvoja.

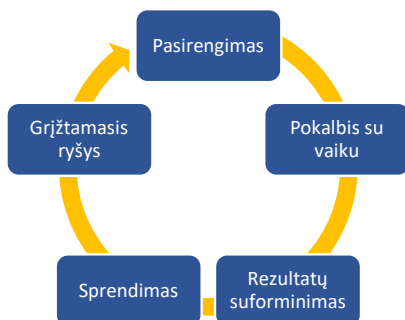
Globėjų manipuliavimas vaiku

Kartais globėjai, turintys neigiamą požiūrį į įvaikinimą, gali paveikti vaiko nuomonę. Todėl labai svarbu suprasti vaiko baimių, nenoro būti įvaikintu priežastis ir su juo tai aptarti, paprastai ir aiškiai atsakyti į jam rūpimus klausimus.

Ruošiantis pokalbiui su vaiku dėl įvaikinimo rekomenduojama laikytis visų

[Leidinio III dalyje](#) aptartų vaiko nuomonės išklausymo ir pokalbio su vaiku etapų.

VAIKO NUOMONĖS IŠKLAUSYMO ETAPAI

Kaip visada, ypač svarbus geras pasirengimas, kurio metu specialistas turi susirinkti visą reikalingą informaciją apie vaiką ir jo situaciją, susisiekti su

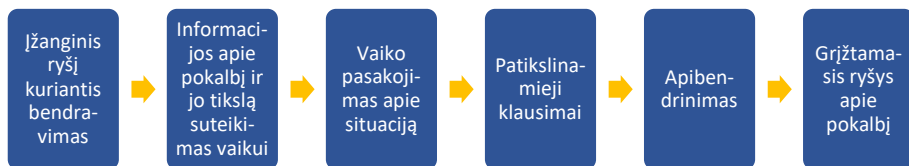
vaiku ir pakviesti jį susitikti. Įvaikinimo atveju yra didelė tikimybė, kad specialistas su tuo pačiu vaiku susitiks ne vieną sykį.

***SVARBU!** Net Supermenas buvo įvaikintas. Tokių ir panašių istorijų papasakojimas gali palengvinti specialistui pokalbį su vaiku.*

Vadovaujantis šiame Leidinyje pateikiama metodika pokalbis su vaiku turėtų išlaikyti aiškią struktūrą.

POKALBIO SU VAIKU STRUKTŪRA

VAIKO NUOMONĖS IŠKLAUSYMO ATMINTINĖ

Tinkamai pasirinkite pokalbiui su vaiku. Susirinkite arba atsinaujinkite turimą informaciją apie vaiką. Papildomai surinkite informaciją apie galimus įtėvius.

Geriausia vaiko nuomonę būtų išklausti neutralioje aplinkoje. Jei vaiko nuomonės išklausymas vyksta jo globos vietoje, svarbu užtikrinti, kad pokalbis negalėtų klausytis kiti vaikai, susitikimas vyktų uždaroje patalpoje, į kurią negalėtų užėiti kiti asmenys, vaikai.

Išklausdamas vaiko nuomonę dėl įvaikinimo specialistas turi ne tik klausytis jo, bet ir daug pasakoti jam. Specialistui svarbu pasirengti vaikui suprantama kalba perteikti visą su įvaikinimu susijusią ir jam žinotą informaciją.

Ruošiantis teismui, kurio posėdyje vaiko nuomonė taip pat bus išklausoma, su vaiku susitinkama papildomai, išsiaiškinama, ar jis per tą laikotarpį bendravo, bendrauja su būsimais įtėviais, kaip jis jaučiasi, ar jo nuomonė nepasikeitė. Svarbu vaikui papasakoti, kas posėdyje dalyvauja, kas yra teisėjas, ką jis veikia, kas jam užduos klausimus, kaip yra priimamas sprendimas ir pan.

Po įvaikinimo rekomenduotina su vaiku aptarti, kur jis gali kreiptis, jeigu nesijaus gerai.

Ką reikia išsiaiškinti ir ką reikia papasakoti vaikui apie įvaikinimą?

- Ką vaikas žino apie įvaikinimą? Kas yra įvaikinimas? Kodėl vaikai yra įvaikinami?
- Ką reiškia būti įvaikintam? Kokie žmonės gali būti įvaikintojais?
- Kas nusprendžia, kad vaikas bus įvaikintas?
- Kaip bus ieškoma šeima vaikui? Kaip jis galės su ja susipažinti?
- Jeigu bus surasta šeima ir jam nepatiks, ar vaikas galės atsakyti būti įvaikintas?
- Kokia yra vaiko nuomonė apie įvaikinimą?
- Dėl ko jis nerimauja (kad nematys savo tėvų tarptautinio įvaikinimo atveju, kad nemokės kalbos ir pan.)?
- Kokie yra vaiko lūkesčiai įtėviams?
- Su kuo iš esamų draugų, auklėtojų, kitų jam svarbių žmonių vaikas norėtų bendrauti, jeigu jis būtų įvaikintas?
- Esant konkretaus asmens (asmenų sutikimui) įvaikinti vaiką specialistas turi pateikti vaikui papildomos informacijos apie tuos asmenis. Aptartinos ir galimybės, taip pat vaiko noras susitikti su potencialiais įtėviais.
- Jeigu planuojamas tarptautinis įvaikinimas, būtina plačiau papasakoti, iš kokios šalies yra įtėviai, kokia kalba jie kalba, parodyti nuotraukas.
- Visada kaip papildomą priemonę rekomenduojama būsims įtėviams paruošti savo prisistatymo knygelę (jų, kitų artimųjų nuotraukos, aprašymas, ką jie mėgsta, ką veikia ir pan. būsimų vaiko namų nuotraukos, turimi augintiniai, jeigu žinoma, būsima vaiko mokykla, ugdymo įstaiga). Specialistas vaikui perduoda šią knygą ir kartu su juo ją peržiūri.
- Jeigu išimtiniais atvejais vaikas įvaikinamas atskirai nuo savo brolių / seserų, susitikimo metu reikia aptarti, ar vaikas turės galimybę bendrauti, kaip ir kaip dažnai tą galės daryti, ar galės bendrauti su savo draugais.
- Kas bus, jeigu jam nepatiks būsimi įtėviai, jeigu jis jausis blogai, ar galės grįžti atgal, t. y. paaiškinti, kad įvaikinusi įtėvių šeima taps jo tėvais, kad jeigu jis blogai jausis, specialistai stengsis jam padėti, bet paties įvaikinimo panaikinti jau nebebus galima.

***PATARIMAS.** Specialistas pokalbio su vaiku metu turi būti labai empatiškas, nesukibinti ir neversti vaiko duoti sutikimą arba atsakyti. Būtina paklausti vaiko, galbūt jam reikia šiek tiek daugiau laiko apie tai pagalvoti, ir pasiūlyti susitikti vėliau, pasikirti konkrečių datų.*

***SVARBU!** Sprendžiant tokį svarbų klausimą specialistas dažniausiai yra vienas iš artimiausių vaikui žmonių. Duokite jam savo kontaktus, sutarkite, kaip jis gali su jumis susisiekti, jei norės pasikalbėti ar pasitarti.*

PATARIMAS. Vaiko sutikimas arba nesutikimas dėl įvaikinimo gali nulemti tolimesnę šeimos vaikui paiešką, todėl prieš gaunant vaiko sutikimą ar nesutikimą būti įvaikintam svarbu suteikti labai išsamią, aiškią informaciją. Sužinojus vaiko nuomonę būtina ją gerbti. Vaikui atsakius būti įvaikintu svarbu sutarti, kad jeigu jis pakeis savo nuomonę, jis gali informuoti globėją ar tiesiogiai specialistą. Taip pat praėjus pusmečiui specialistas pats turėtų pasitikrinti, ar vaiko nuomonė nepasikeitė.

SVARBU! Įvaikinimas vaikui yra nauja ir nežinoma patirtis, jo nuomonę gali paveikti neigiamai įvaikinimą vertinantys suaugę asmenys (globėjai, girdėtos nesėkmingos istorijos). Kuo daugiau patikimos informacijos vaikas žinos, tuo lengviau jam bus apsispręsti.

Situacijos aprašymas

Rūtai 9 metai. Jos tėvams prieš 3 metus buvo apribota tėvų valdžia. Mergaitė kelerius metus augo globėjų šeimoje, kuri ją toliau globoti atsisakė. Dabar Rūta jau daugiau kaip 5 mėnesius gyvena bendruomeniniuose globos namuose. Šiuo metu yra sprendžiamas klausimas dėl jos įtraukimo į galimų įvaikinti vaikų apskaitą.

Blogoji praktika

Susitikimo metu specialistas, bendraujantis su vaiku, informaciją apie įvaikinimą pateikia labai formaliai, kalbėdamas teisinėmis sąvokomis, kurias vaikas sunkiai supranta. Galų gale vaikas neišreiškia aiškios nuomonės, ar jis nori būti įvaikintas.

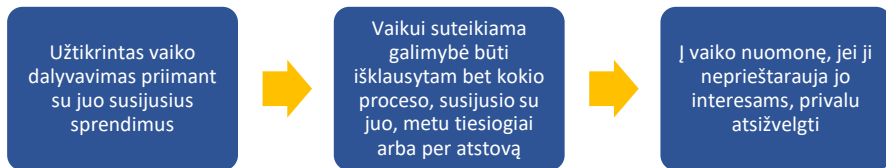
Geroji praktika

Specialistas informaciją vaikui apie įvaikinimą pateikia paprasta, vaikui suprantama kalba, nevartoja teisinių terminų, pasitelkia vaizdines priemones, pavyzdžius, pasakas, piešinius. Ruošdamas susitikimui vaiką su būsimais įtėviais specialistas paprašo būsimųjų įtėvių atsiųsti vaikui paruoštą šeimos istorijos knygą. Bendravimas su vaiku nebūna epizodinis, vienkartinis veiksmas. Specialistas su vaiku palaiko nuolatinį grįžtamąjį ryšį viso įvaikinimo proceso metu (nuo pat pirmojo susitikimo dėl įvaikinimo iki pat teismo sprendimo ir po jo).

4.7. Vaiko nuomonės išklausymas minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių taikymo atvejais

Teisinis pagrindas

Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo 4 straipsnio 2 dalis numato, kad vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros metu turi būti:

Savivaldybės administracijos Vaiko gerovės komisijos posėdyje:

- turi būti išklausoma vaiko nuomonė dėl vaiko minimalios ar vidutinės priežiūros priemonių skyrimo, pakeitimo, pratęsimo ar panaikinimo ir koordinuoti teikiamų paslaugų teikimo;
- siekiant apsaugoti vaiką nuo galimo neigiamo poveikio, jis gali nedalyvauti posėdyje, tačiau tokiu atveju Tarnyba turi iš anksto išklausti vaiko nuomonę;
- asmenų, turinčių didelių ir labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių iki 21 metų, nuomonę išklauso ir išvadą dėl minimalios ar vidutinės priežiūros priemonių jiems skyrimo, pratęsimo ar panaikinimo teikia savivaldybės administracijos Vaiko gerovės komisijos įgaliotas asmuo.

- Jeigu vaikas vengia, nesutinka dalyvauti minėtame posėdyje, jo nuomonę išklauso Tarnyba.

Vaiko nuomonės išklausymo tikslas – suprasti ir išgirsti vaiko istorijos pusę (išklausti vaiko nuomonę dėl situacijos, kodėl jis yra svarstomas Vaiko gerovės komisijoje, ir parinkti tinkamas pagalbos priemones).

Pokalbio su vaiku temos:

- Kas nutiko, kaip vaikas vertina susidariusią situaciją?
- Kaip jis jaučiasi šioje situacijoje?
- Kas galėtų padėti pakeisti situaciją?

GALIMI IŠŠŪKIAI VAIKO NUOMONĖS IŠKLAUSYMU

Išankstinės specialistų nuostatos, nesusipažinimas su situacija, netinkamų klausimų uždavimas

Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorių turi skirti itin daug dėmesio posėdžio organizavimui, vedimo eigai, taip pat posėdyje dalyvaujančių specialistų kvalifikacijai. Rekomenduojama nuolat organizuoti komisijos narių žinių, kompetencijų gilinimą mokymų metu.

Ne visa, neišsami pirminė informacija, nežinomos tikrosios vaiko elgesio, poelgių priežastys

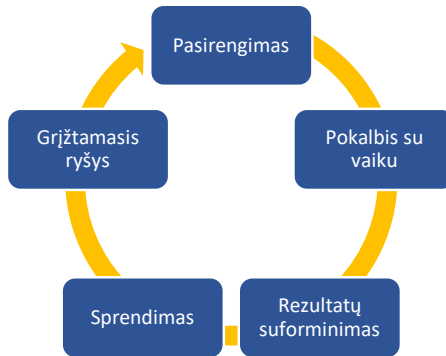
Šališka, tendencinga ar surinkta ne visa informacija apie situaciją gali riboti galimybes aiškiau suprasti įvykius, vaiko elgesį nulėmusias tikrąsias priežastis.

Posėdžio organizavimas, pasiruošimas posėdžiui yra viena iš tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriaus funkcijų. Prieš posėdžio organizavimą jis turėtų įsivertinti turimą informaciją apie vaiką ir tai, kodėl inicijuojamas Vaiko gerovės komisijos posėdis, o esant poreikiui surinkti papildomą informaciją iš

vaiko ugdymo įstaigos, gydytojo ir pan.

Ruošiantis posėdžiui, kuriame bus išklausa vaiko nuomonė, atvejo tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriams rekomenduojama laikytis visų [Leidinio III dalyje](#) aptartų vaiko nuomonės išklauso ir pokalbio su vaiku etapų.

VAIKO NUOMONĖS IŠKLAUSYMO ETAPAI

Ypač svarbus geras pasirengimas, kurio metu tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorių turi susirinkti

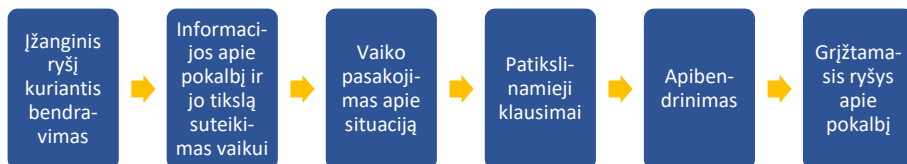
visą reikalingą informaciją apie vaiką ir jo situaciją.

***SVARBU!** Apie posėdį vaiką informuoti turi tas specialistas, kuris atlikdamas šią funkciją susitinka su vaiku. Susitikimo metu paaiškinamas posėdžio tikslas, eiga, įsivertinama, ar vaiko dalyvavimas posėdyje atitinka jo interesus. Vaikui suteikiama informacija apie posėdžio dalyvius, taip pat galimybė nurodyti, ar tarp dalyvių nėra asmenų, kuriems dalyvaujant vaikas jaustis negerai. Jeigu vaikas išsakė nenorą dėl konkretaus specialisto dalyvavimo, vaiko teisų apsaugos specialistas ir Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorių turi aptarti ir išspręsti to asmens nedalyvavimo, kol bus išklausa vaiko nuomonė, klausimą.*

Vadovaujantis šiame Leidinyje pateikiama metodika pokalbis su vaiku Vaiko gerovės komisijos posėdyje turėtų išlaikyti aiškią universalią struktūrą.

POKALBIO SU VAIKU STRUKTŪRA

VAIKO NUOMONĖS IŠKLAUSYMO POSĖDYJE ATMINTINĖ TARPINSTITUCINIO BENDRADARBIAVIMO KOORDINATORIUI IR TARNYBOS SPECIALISTUI

Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriui ir Tarnybos specialistas tarpusavyje dalijasi atsakomybes, susijusias su tinkamu vaiko nuomonės išklausymu Vaiko gerovės komisijos posėdžio metu.

Praktikoje pasitaiko, kai komisijos nariai būna neišsamiai susipažinę su informacija apie situaciją ar posėdžio metu užduoda vaiką kaltinančius, nekorektiškus klausimus. Tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriui ir posėdyje dalyvaujantis Tarnybos specialistas turėtų tokiu atveju stabdyti kolegą, esant reikalui vaikui pasiūlyti į netinkamą klausimą neatsakyti.

Posėdis dažniausiai organizuojamas tam pritaikytose patalpose, todėl svarbu užtikrinti, kad šalia vaiko sėdėtų jam pažįstamas asmuo, specialistas, turintis gerą kontaktą ir ryšį su vaiku.

Sutikti vaiką draugiškai, padrąsinti. Prisistatyti, pristatyti kitus posėdyje dalyvaujančius asmenis, nurodyti jų vaidmenis. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad išklausant vaiką dalyvautų tik asmenys, kuriems yra svarbu dalyvauti.

Pokalbio pradžioje paaiškinti vaikui, koks yra susitikimo tikslas, jo nuomonės išklausymo svarbą, kur ir kaip ši informacija bus naudojama.

Sutarti, kaip bendrausite, kaip jis gali į jus kreiptis, koks bus jūsų vaidmuo (kad galite užduoti klausimus, kurie galbūt vaikui bus nemalonūs, nesinorės į juos atsakyti, kad jis turi teisę neatsakyti, kad jeigu bus neaišku, drąsiai gali klausti, ir pan.).

Pasitikslinti, ar viskas aišku, ar vaikas nenori ko nors paklausti ir sutinka bendrauti.

Tarnybos specialisto vaidmuo yra stebėti vaiko nuomonės išklausymo eigą, esant reikalui nutraukti neko-
rektiškai kolegų formuluojamus klausimus, stabdyti replikas ir pan.

Išklausius nuomonę svarbu vaikui priminti, kas bus daroma toliau, ir paaiškinti, kodėl. Aptarti, kada vėl ir kas
su vaiku susisieks, informuos, paaiškins apie priimtus sprendimus. Pasitikslinti, ar vaikui viskas aišku, ar nėra
ko jis dar norėtų paklausti ar ką papildyti.

Svarbu aptarti su vaiku galimybę skusti Vaiko gerovės komisijos sprendimą, paaiškinti, kaip tai gali būti
daroma.

SVARBU! Bendraujant su vaiku turi būti siekiama išgirsti ir suprasti vaiką, priešastis,
nulėmusias tokį jo elgesį, ir parinkti tinkamas priemones, taip pat numatyti koor-
dinuotą pagalbą.

Išklausant vaiką svarbu suprasti:

- Kas nutiko? Kokios to priežastys?
- Kaip vaikas vertina, apibūdina esamą situaciją?
- Kaip vaikas jaučiasi dėl to, kas nu-
tiko? Kaip jaučiasi dėl to, kad tenka
dalyvauti Vaiko gerovės komisijos
posėdyje?
- Kokie jo ryšiai, santykiai su asme-
nimis, su kuriais jis konfliktavo (jeigu
svarstoma dėl konflikto)?
- Kokie jo ryšiai ir santykiai su kartu gy-
venančiais asmenimis?
- Su kokiais sunkumais vaikas susi-
duria? Kas jam padeda juos įveikti?
- Kas jam galėtų padėti pakeisti situa-
ciją?

SVARBU! Pokalbį su vaiku veda specialistas, turintis reikiamų žinių ir kompetencijų.
Jeigu vaikas jaučiasi nesaugiai, nenoriai kalba, negalima jo versti kalbėti. Vaikas
turi teisę, o ne pareigą teikti savo nuomonę.

Situacijos aprašymas

13 m. Mindaugas nelanko mokyklos, mokymosi rezultatai prasti, nuolat kon-
fliktuoja su kitais mokiniais. Paskutinio su-
sistumdymo su metais vyresniu mokiniu
metu išmušė jam dantį. Berniukas jau

yra svarstytas mokyklos Vaiko gerovės
komisijoje. Prieš kelis mėnesius dėl mo-
kyklos nelankymo buvo svarstytas ir sa-
vivaldybės administracijos Vaiko gerovės
komisijos posėdyje.

Blogoji praktika

Tik jėjus vaikui vienas iš komisijos narių garsiai atsidūsta ir sumurma: „Ir vėl tu. Kada gi pagaliau ateisi į protą ir nustosi kankinti savo tėvus.“ Visi kiti asmenys, dalyvaujantys posėdyje, j tai nereaguoja. Vaikas per visą susitikimą piktai žiūri į jo dalyvius, atžagariai atsakinėja. Jaučiamas komisijos narių augantis pyktis vaiko atžvilgiu: aštrėja klausimai, piktėja balso tonas.

Geroji praktika

Visi Vaiko gerovės komisijos nariai supranta, kad posėdžio tikslas – suprasti,

išgirsti vaiko argumentus, jo poreikius ir padėti jam pakeisti savo elgesį. Vaikas vertinamas ne kaip problema, o kaip žmogus, kuriam reikalinga pagalba. Problema yra netinkamas vaiko elgesys, kurį padedamas specialistų, jis gali keisti. Vaiko teisių apsaugos specialistas veikia kaip vaiko teises ginantis jo atstovas – savotiškas vaiko advokatas, todėl, išgirdęs nekorektiškus klausimus, kaltinimus vaikui, iš karto stabdo kolegą, imasi priemonių, kad posėdžio metu vaikas nebūtų įžeidinėjamas, jam nedaromas neigiamas poveikis.

**V. ŽINIŲ
PASITIKRINIMO
TESTAS**

V. ŽINIŲ PASITIKRINIMO TESTAS

Kiekvienas testo klausimas turi tris atsakymų variantus. Tik vienas atsakymas yra teisingas.

Vaiko nuomonės išklausymo svarba ir tikslas, išklausantys subjektai ir jiems būtinos kompetencijos

1. Kuris iš žemiau pateiktų teiginių geriausiai apibūdina vaiko įtraukimą ir jo nuomonės išklausimą?

- a) Tai formalus, teisės aktuose numatytas reikalavimas.
- b) Tai esminis vaiko teisėmis grįsto požiūrio į darbą su vaikais pagrindas.
- c) Išimtiniais atvejais, kai nėra kitų būdų surinkti reikiamą informaciją apie vaiką, taikomas darbo metodas.

2. Kuris iš žemiau nurodytų teiginių apie vaiko nuomonės išklausimą yra teisingas?

- a) Išklausyti vaiką privalomais visais atvejais, priimant susijusius su juo sprendimus.
- b) Vaiko nuomonės išklausymas būtinas, kai tokį poreikį nustato kompetentingos institucijos.
- c) Vaiko nuomonės išklausymas yra institucijų pareiga, tačiau vaikas visada turi teisę nepasisakyti.

3. Kokie yra pagrindiniai vaiko nuomonės išklausoymo siekiniai? Pažymėkite neteisingą atsakymą.

- a) Pagerinti vaiko situaciją priimant į jo poreikius orientuotus sprendimus, suteikiant būtent jam reikiamas paslaugas ir pagalbą.
- b) Sustiprinti vaiko apsaugą, stiprinti ir ugdyti jo bendruomeniškumą.
- c) Įgyvendinti tarptautinės ir nacionalinės teisės reikalavimus.

4. Kokie yra pagrindiniai vaiko nuomonės išklausoymo principai?

- a) Lygiateisiškumas, savanoriškumas, pagarba, neformalumas, kvalifikuota specialisto veikla, atskaitingumas vaikui.
- b) Lygiateisiškumas, skaidrumas, proporcingumas, konspiracija, pagarba, kvalifikuota specialisto veikla, atskaitingumas vaikui.
- c) Lygiateisiškumas, skaidrumas, savanoriškumas, teisingumas, rungtyniškumas, saugumas, kvalifikuota specialisto veikla.

5. Kokie yra vaiko nuomonės išklausoymo proceso etapai?

- a) Susitikimas su vaiku, jo nuomonės išklausoymas, išvados parengimas, sprendimas.
- b) Pasirengimas pokalbiui, pokalbis su vaiku, rezultatų įforminimas, sprendimas, grįžtamasis ryšys vaikui.
- c) Pasirengimas pokalbiui, pokalbis su vaiku, rezultatų įforminimas, sprendimas.

6. Kokios yra būtinos specialisto, išklausančio vaiko nuomonę, kompetencijos?

- a) Teisinės ir psichologinės.
- b) Psichologinės, teisinės, procedūrinės, komunikacinės, emocinės.
- c) Nėra specialiųjų kompetencijų, kuriomis turėtų pasižymėti specialistas išklausančiantis vaiko nuomonę.

7. Koks yra minimalus amžius, kai gali būti išklausoama vaiko nuomonė?

- a) 10 metų.
- b) Išklausoamas gali būti bet kokio amžiaus vaikas, bet išklausančiam jaunesnį nei 10 metų amžiaus vaiką reikia jo tėvų (globėjų) sutikimo.
- c) Nėra žemiausios vaiko amžiaus ribos, nuo kada jo nuomonė išklausoama.

Tarptautinis ir nacionalinis teisinis reguliavimas bei politikos formavimo dokumentai

8. Kokios tarptautinės organizacijos veikos rėmuose buvo sukurtos vaiko teisių apsaugos pamatinės nuostatos?

- a) Jungtinių Tautų organizacijos.
- b) Europos Tarybos.
- c) Pasaulinės vaiko teisių apsaugos organizacijos.

9. Kokia pareiga, susijusi su vaiko nuomonės išklausa, yra įtvirtinta valstybėms dalyvėms Vaiko teisių apsaugos konvencijoje?

- a) Pareiga esant galimybei išklausti vaiką, kuris yra pakankamai brandus išreikšti savo nuomonę.
- b) Pareiga užtikrinti vaikui, pasiekusiam tam tikrą amžių ir brandą, teisę išreikšti savo nuomonę visais su juo susijusiais klausimais.
- c) Pareiga užtikrinti vaikui, sugėbančiam suformuluoti savo pažiūras, teisę laisvai jas reikšti visais su juo susijusiais klausimais.

10. Kuris iš žemiau nurodytų apibrėžimų, tiksliausiai apibūdina vaikui draugiško teisingumo sampratą?

- a) Tai yra sistema, kurioje garantuojamas vaiko teisių paisymas ir veiksmingas jų įgyvendinimas, atsižvelgiant į vaiko brandumą ir supratimo lygį, taip pat į bylos aplinkybes. Tai prieinamas, atitinkantis amžių, greitas ir kompetentingas teisingumas, pritaikytas prie vaiko poreikių ir teisių ir į juos orientuotas.
- b) Tai yra sistema, kurioje įtvirtinta visų teisėsaugos institucijų pareiga apklausti vaiką. Tai prie vaiko poreikių priderintas teisingumas, kuriame svarbiausią vaidmenį užima plačius įgaliojimus turinti vaiko teisių apsaugos institucija.
- c) Tai yra sistema, kurioje vaikas yra apsaugotas nuo neigiamo psichologinio poveikio, kuris neišvengiamas tiesiogiai vaiką įtraukiant dalyvauti sudėtinguose ir formaliuose teisiniuose procesuose. Įgaliojimai jį atstovauti ir ginti jo teises yra suteikiami jo tėvams (globėjams), kurie geriausiai žino vaiko poreikius ir interesus.

11. Ar vadovaujantis tarptautiniais ir nacionaliniais teisės aktais vaikas gali atsisakyti pateikti savo nuomonę?

- a) Ne, vaikas privalo išreikšti savo nuomone, nes tik taip galima priimti geriausius vaiko interesus užtikrinančius sprendimus.
- b) Priklausomai nuo sprendžiamo klausimo; tam tikrais atvejais vaikas gali atsisakyti išreikšti savo nuomonę (ypač, kai nustatoma, kad vaikas išgyvena lojalumo konfliktą).
- c) Išreikšti savo nuomonę yra vaiko teisė, o ne pareiga. Negalima versti vaiko išsakyti savo nuomonę.

12. Kuris iš žemiau pateiktų teiginių geriausiai atspindi Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjo suformuluotą pamatinę nuostatą dėl vaiko nuomonės išklauskymo?

- a) Vaikas, sugebantis suformuluoti savo pažiūras, turi būti išklaustytas visais su juo susijusiais klausimais, ir į vaiko nuomonę, įvertinus jo amžių ir brandą, turi būti atsižvelgiama, jeigu tai neprieštarauja vaiko interesams.
- b) Įstatymuose nustatytą amžių pasiekęs vaikas turi būti išklaustytas visais su juo susijusiais klausimais, ir į vaiko nuomonę, įvertinus jo amžių ir brandą, gali būti atsižvelgiama, jeigu tai neprieštarauja kitų suinteresuotų asmenų interesams.
- c) Vaikas turi būti išklaustytas visais su juo susijusiais klausimais ir į vaiko nuomonę, įvertinus jo amžių ir brandą, turi būti visada atsižvelgiama.

Pasirengimas vaiko nuomonės išklauskymui

13. Kokie yra būtinieji pasirengimo pokalbiui su vaiku žingsniai?

- a) Informacijos apie vaiką surinkimas, vaiko informavimas apie planuojamą pokalbį, įrankių ir papildomų priemonių pokalbiui atranka.
- b) Pokalbio laiko paskyrimas, kitų detalių suderinimas su vaiko tėvais (globėjais).
- c) Vaiko informavimas apie susitikimo vietą ir laiką, ketinamų užduoti klausimų suderinimas su Vaiko tėvais (globėjais).

14. Koks paprastai yra efektyviausias ir lengviausiai prieinamas informacijos apie vaiką surinkimo būdas?

- a) Pokalbis su sveikatos priežiūros specialistais.
- b) Pokalbis su socialiniais darbuotojais.
- c) Pokalbis su vaiko tėvais (globėjais).

15. Kuris iš žemiau pateiktų teiginių apie vaikų emocinės raidos ypatumus atskirais jų vystymosi etapais yra neteisingas?

- a) Paaugliams reikia daugiau dėmesio, kad išnyktų jų gynybiškumas ir jie pradėtų dalytis informacija.
- b) Emociškai brandžiam asmeniui yra būdingi emociniai svyravimai ir nepastovumas.
- c) Vaikai, jeigu jų raida yra normali, įvairių emocijų ir socialinių įgūdžių įgyja palaipsniui, atsižvelgiant į jų amžių.

16. Kaip rekomenduojama informuoti vaiką apie pokalbį su specialistu?

- a) Specialisto laiškas vaikui, specialisto pokalbis su vaiku telefonu, vaiko informavimas per tėvus.
- b) Vaikas informuojamas tik per tėvus.
- c) Iš anksto informuoti atskirai vaiko nereikia, susitikimas visais atvejais turi būti netikėtas tiek vaikui, tiek ir jo tėvams (globėjams).

17. Kuris teiginys apie kitų asmenų dalyvavimą išklausančiam vaiko nuomonę yra teisingas?

- a) Išklausančiam vaiko nuomonę dalyvauja tik jo tėvai ar kiti jam artimi žmonės bei nuomonę išklausančiam specialistas.
- b) Išklausančiam vaiko nuomonę tėvams dalyvauti draudžiama, kad nedarytų poveikio vaikui.
- c) Nepatartina, kad išklausančiam vaiko nuomonę dalyvautų tėvai (globėjai) ar kiti suinteresuoti asmenys.

Pokalbis su vaiku

18. Kiek turėtų trukti pokalbis su vaiku?

- a) Ne ilgiau negu pusvalandį.
- b) Ne ilgiau negu valandą.
- c) Tiek laiko, kiek reikia, kad specialistas išsiaiškintų informaciją.

19. Kokia yra svarbiausia prielaida vaikui atsiverti ir dalytis savo požiūriu?

- a) Vaiko nuomonės išklausymas jam pažįstamoje jo gyvenamojoje vietoje.
- b) Vaiko nuomonės išklausymas neutraliose specialisto atstovaujamos institucijos patalpose.
- c) Specialisto pasitikėjimu grįsto ryšio su vaiku sukūrimas.

20. Kuris iš pateiktų teiginių yra neteisingas?

- a) Laisvas vaiko pasakojimas padeda nustatyti kaip vaikas vertina, apibūdina esamą situaciją ir tai, kas įvyko.
- b) Laisvas vaiko pasakojimas yra mažiau patikimas negu atsakymai į konkrečius specialisto klausimus.
- c) Vaikui nustojus pasakoti, svarbu jį skatinti pasakoti toliau.

21. Kuris iš pateiktų teiginių yra teisingas?

- a) Atvirieji klausimai skatina vaiką suteikti specialistui daugiau informacijos nenukreipiant vaiko nuomonės ir nedarant spaudimo jam.
- b) Jeigu tik įmanoma, visada yra geriau vietoj atviro klausimo užduoti uždarą klausimą, nes taip gaunama tikslesnė informacija.
- c) Kalbant su mažesniais vaikais turėtų būti dažnai naudojami atsakymą menantys klausimai, nes padeda jiems suformuluoti atsakymus.

22. Kokie veiksmai yra rekomenduojami priėmus sprendimą, susijusį su vaiku?

- a) Apie sprendimą, susijusį su vaiku, jį privalo informuoti tėvai.
- b) Apie sprendimą, susijusį su vaiku, jis neturi būti informuojamas.
- c) Organizuojamas pakartotinis susitikimas, kuriame specialistas vaikui praneša apie priimtą sprendimą. Jeigu į vaiko nuomonę buvo neatsižvelgta, paaiškina, kodėl.

Vaiko nuomonės užfiksavimas dokumentuose**23. Ką svarbu kuo tiksliau žymėtis taikant užsirašinėjimą kaip vaiko nuomonės fiksavimą?**

- a) Vaiko atsakymus.
- b) Specialisto pateiktus klausimus.
- c) Tiek specialisto pateiktus klausimus, tiek vaiko atsakymus.

24. Kuris teiginys apie vaiko nuomonės fiksavimą dokumentuose yra teisingas?

- a) Fiksuodamas vaiko nuomonę specialistas skiria dėmesį išskirtinai tam, ką vaikas aiškiai pasako. Neverbalinio bendravimo ženklai nefiksuojami, nes nėra teisiškai reikšmingi.
- b) Specialistas turi pateikti kuo tikslesnius vaiko atsakymus į klausimus ir pastebėtas vaiko neverbalines (nežodines) reakcijas. Verbalinės reakcijos specialisto interpretuojamos atsižvelgiant į jų kontekstą ir visuotinai įprastas reikšmes.

- c) Specialistas turi pateikti kuo tikslesnius vaiko atsakymus į klausimus ir pastebėtas vaiko neverbalines (nežodines) reakcijas, tačiau niekaip neinterpretuodamas vaiko reakcijų ir elgesio.

25. Kokios formos taikomos vaiko nuomonei fiksuoti?

- a) Pildomi laisvos formos dokumentai, kurių struktūrą, pateikiamą informaciją nustato specialistas savo nuožiūra.
- b) Pildomas universalus vaiko nuomonės išklauso aktas, kurio formą tvirtina Socialinės apsaugos ir darbo ministras.
- c) Pildomos teisės aktų nustatytos formos, kurios parenkamos priklausomai nuo vaiko nuomonės išklauso aplinkybių ir tikslo.

Įtakos vaiko nuomonei iš suinteresuotų suaugusiųjų pusės identifikavimas

26. Kas profesionaliai gali nustatyti, kad vaiko nuomonei buvo padaryta įtaka?

- a) Vaiko teisių apsaugos specialistas.
- b) Psichologas.
- c) Teismo psichologijos ir / ar teismo psichiatrijos ekspertizė.

27. Kuris iš pateiktų teiginių yra neteisingas?

- a) Suaugę žmonės, su kuriais vaikai yra emociškai susiję, gali jiems daryti poveikį formuodami tam tikras jų nuostatas.
- b) Kuo intensyvesnis lojalumo konfliktas, tuo silpnesni yra vaiko vidiniai prieštaravimai.
- c) Vaikas gali lojalumo konfliktą spręsti neadaptyviu būdu, palaikydamas vieną iš tėvų ir atsisakydamas bendravimo su kitu.

28. Kuri iš nurodytų aplinkybių nėra požymis to, kad vaiko nuomonei vienas iš tėvų daro įtaką?

- a) Vaikas palaiko tą tėvą (globėją), kurio įtaką jaučia, nesvarbu, kaip jis elgiasi ir ką aiškina ar daro.
- b) Vaikas vartoja tokius pačius žodžius ir frazes kaip tas tėvas (globėjas), su kuriuo jis gerai sutaria.
- c) Į neapykantos pateisinimą nukreipti vaiko argumentai yra pagrįsti ir argumentuoti.

29. Kas yra lojalumo konfliktas?

- a) Vidiniai prieštaravimai, kuriuos išgyvena vaikas, siekdamas išlaikyti gerą ryšį su abiem tėvais, kai tėvai tarpusavyje kovoja.
- b) Vidiniai prieštaravimai, kuriuos išgyvena vaikas krizinėse situacijose, kai su-pranta, kad tėvai jį skriaudžia, tačiau vis vien juos myli.
- c) Vidiniai prieštaravimai, kuriuos išgyvena vaikas situacijose, kai specialistas klausia jo nuomonės apie tėvus, o jis bijo kalbėti, nes nenori tėvams pakenkti.

30. Kuris iš išvardytų vaiko elgesio aprašymų rodo, kad jo nuomonei gali būti daroma įtaka?

- a) Vaikas pateisina netinkamą tėvo (globėjo), kurio įtaką jaučia, elgesį ir besąly-giškai jį palaiko.
- b) Vaikas pagal savo brandos lygį argumentuotai nurodo, kodėl nenori būti su vienu iš tėvų (globėjų).
- c) Vaikas tyli, neatsako į klausimus, neišreiškia nuomonės ir nepateikia informacijos apie nei vieną iš savo tėvų (globėjų).

31. Kuris iš išvardytų vaiko elgesio aprašymų rodo, kad jo nuomonei gali būti daroma įtaka?

- a) Vaikas labai jaudinasi dėl netinkamo tėvo (globėjo), kurio įtaką jaučia, elgesio, jo bijo.
- b) Vaikas neatsako į specialisto klausimus, skirtus nustatyti jo ryšio su kiekvienu iš tėvų (globėjų) stiprumui.
- c) Vieną iš tėvų (globėjų) vaikas apibūdina kaip ypač gerą, o kitą – kaip labai blogą.

Vaikų su specialiaisiais poreikiais nuomonės išklausymo ypatumai

32. Į kokias grupes skirstomos negalios?

- a) Regėjimo, klausos, motorinių sutrikimų, intelekto raidos sutrikimų, psichikos su-trikimų, nematomų negalių (vidaus organų disfunkcijų).
- b) Fizinės ir psichologinės negalios.
- c) Regėjimo, klausos, judėjimo negalios ir psichinės ligos.

33. Kuris teiginys apie vaikus, turinčius intelekto raidos sutrikimų, nėra teisingas?

- a) Neįgalių vaikų elgesys ne visada yra priimtinas ir malonus, pvz., agresija, panikos priepuoliai.
- b) Vaikams su sunkia protine negalia toks būdas dažnai yra vienintelė priemonė bendrauti ir išreikšti savo jausmus.
- c) Iš klausant vaiko nuomonę negalima toleruoti nemalonaus neįgalaus vaiko elgesio. Specialistus visi vaikai turi gerbti ir jų klausyti.

34. Kas būdinga autizmo spektro sutrikimą turintiems vaikams?

- a) Išsiskiria savo jautrumu, draugiškumu, pasitikėjimu kitais žmonėmis.
- b) Jautriai reaguoja į mažiausius pokyčius.
- c) Būdingas padidėjęs raumenų tonusas.

35. Kas yra svarbu bendraujant su vaiku, kuris naudoja klausos aparatu?

- a) Kalbėti labai garsiai.
- b) Kalbėti tyliai, bet aiškiai.
- c) Kalbėti normaliu balso tonu, nešaukti.

36. Ką turėtų daryti specialistas, jei specialiujų poreikių vaikas atsakinėdamas į klausimus juda, linguoja ar nenustygsta vietoje?

- a) Kuo greičiau jį nuraminti ir tik po to tęsti klausinėjimą.
- b) Toleruoti tai tol, kol vaikas nedaro žalos sau arba aplinkai.
- c) Nedelsiant nutraukti klausinėjimą ir kvieisti vaiko tėvus (globėjus).

Vaiko nuomonės iš klausymo ypatumai atskirais atvejais

37. Kuris teiginys apie vaiko nuomonės iš klausymo svarbą, nagrinėjant galimą vaiko teisių pažeidimą, atliekant vaiko situacijos vertinimą, yra teisingas?

- a) Vaiko nuomonė privalo būti iš klausyta nedelsiant, kad vaikas nespėtų, ko nors svarbaus pamiršti.
- b) Vaiko nuomonė gali padėti nustatyti, ar jo teisės buvo / yra pažeidžiamos, ar aplinka, kurioje yra vaikas yra, nekelia grėsmės jo psichologiniams ir fiziniam saugumui.
- c) Vaiko nuomonė neišklausoma, jeigu pažeidimai ir taip akivaizdžiai matyti ir aišku, kad vaikas nieko papildomai negalės papasakoti.

38. Kuo svarbus vaiko nuomonės išklauskymas tėvų ginčų dėl vaiko atvejais?

- a) Vaikas turi nuspręsti su kuriuo iš tėvų (globėjų) nori gyventi ir kaip intensyviai yra pasirengęs bendrauti su skyrium gyvenančiu tėvu (globėju).
- b) Padeda priimti sprendimus, kurie atitiktų vaiko interesus.
- c) Yra svarbus tais atvejais, kai tėvų (globėjų) nuomonės dėl galimų sprendimų vaiko atžvilgiu išsiskiria.

39. Kokios informacijos rekomenduojama prašyti iš vaiko prieš atvejo nagrinėjimo posėdį, kai priimtas sprendimas dėl vaiko nedalyvavimo posėdyje?

- a) Būtina išklausinėti apie jo tėvus, jų tarpusavio santykius ir vaiko požiūrį į jų nesutarimus.
- b) Reikia aptarti jo dabartinę situaciją, emocijas, poreikius, patiriamus sunkumus ir ateities lūkesčius.
- c) Paprastai tokio pokalbio metu tik paaiškinama, kad vyks atvejo vadybos posėdis ir atsiklausoma, kokią informaciją vaikas norėtų perduoti specialistams.

40. Kuris teiginys apie vaiko nuomonės išklauskumą atvejo nagrinėjimo posėdžio metu yra teisingas, kuriuo būtų rekomenduojama sekti?

- a) Visi posėdyje dalyvaujantys asmenys gali užduoti vaikui klausimus.
- b) Vaiko stengiamasi per daug neklausinėti, svarbu, kad jis dalyvauja ir girdi, kas vyksta ir apie ką yra kalbama.
- c) Svarbu, kad posėdyje dalyvautų tik tie asmenys, kurių dalyvavimas yra būtinas, ir, kurių buvimas toje pačioje patalpoje nekelia vaikui įtampos.

41. Koks yra vaiko nuomonės išklauskymo globos procese tikslas?

- a) Surinkti informaciją apie tai, ar globėjai nepiktnaudžiauja savo valdžia.
- b) Sužinoti, kaip vaikui sekasi, kokie jo santykiai su globėju (rūpintoju), vaikų globos institucijos darbuotojais, sąlygos, poreikiai, kokios pagalbos jam reikėtų.
- c) Vykdyti teisės aktuose numatytus reikalavimus.

42. Kuris teiginys apie vaiko nuomonės išklauskumą įvaikinimo procese yra teisingas?

- a) Vaiko nuomonė išklauskoma tik teismo procese.
- b) Vaiko nuomonė išklauskoma tik prieš įrašant jį į galimų įvaikinti vaikų apskaitą.
- c) Be vaiko sutikimo jo įvaikinti negalima.

43. Koks yra vaiko nuomonės išklausymo minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių taikymo atveju tikslas?

- a) Tai numatyta įstatyme ir reikalinga tam, kad būtų užtikrintas visų suinteresuotų asmenų dalyvavimas.
- b) Suprasti ir išgirsti vaiko istorijos pusę ir parinkti tinkamas pagalbos priemones.
- c) Vaikas, dalyvaudamas posėdyje, lengviau supranta, ką apie jį galvoja kiti ir tikėtina, kad ateityje susilaikys nuo nepageidaujamo elgesio.

Teisingų atsakymų lentelė

Klausimo Nr.	Teisingas atsakymas	Klausimo Nr.	Teisingas atsakymas	Klausimo Nr.	Teisingas atsakymas
1	b	16	a	31	c
2	c	17	c	32	a
3	c	18	b	33	c
4	a	19	c	34	b
5	b	20	b	35	c
6	b	21	a	36	b
7	c	22	c	37	b
8	a	23	c	38	b
9	c	24	c	39	b
10	a	25	c	40	c
11	c	26	c	41	b
12	a	27	b	42	c
13	a	28	c	43	b
14	c	29	a		
15	b	30	a		

**VI. BAIGIAMASIS
ŽODIS**

VI. BAIGIAMASIS ŽODIS

Leidinį pradėjome prasmingais žodžiais: „Nėra vaikų, yra žmonės.“ (J. Korczak). Kas kitas, jei ne mes – dabarties suaugusieji – turėtumėme pasirūpinti vaikais – ateities suaugusiais. Tikėdamiesi, kad pasaulio ateitį kurs geri, kūrybingi ir atsakingi žmonės, turime užtikrinti, kad vaikai tokie taptų.

Vaiko nuomonę išklaudyti reiškia daug daugiau nei įvykdyti tarptautinių ir nacionalinės teisės aktų reikalavimus, tvarką ir taisykles, tinkamai atlikti savo kaip specialisto pareigas. Tai visų pirma – pagarbos ir pasitikėjimo vaikui parodymas, jo orumo užtikrinimas, viena iš svarbiausių prielaidų jo sklandžiai socialinei raidai.

Vaiko teisė išreikšti savo nuomonę, dalyvauti priimant sprendimus negali būti tik formalumas. Tai turi tapti realia priemone, kurią taikant užtikrinamas vaiko poreikių ir geriausių jo interesų išsiaiškinimas, o priemonės vaiko gerovei užtikrinti būtų parinktos laiku, tinkamos ir efektyvios. Tik taip vaikas taps aktyvia procesų, kuriuose sprendžiamas jo likimas dalimi, jaus savo indėlį ir svarbą, prisiims savo atsakomybės už priimto sprendimo įgyvendinimą dalį.

Prie didelių pokyčių eikime mažais žingsneliais. Kai kurios šio Leidinio nuostatos ir rekomendacijos specialistams gali būti seniai žinomos, suprantamos ir jau nuosekliai taikomos praktikoje. Tačiau kitos gali kelti nuostabą, prieštarauti darbo tvarkai, atrodyti nesuderinamos su įprasta praktika, sunkiai įgyvendinamos. Dalies jų realizavimas praktikoje gali netilpti į esamus žmogiškųjų ir laiko išteklių rėmus, kelti klausimų, kur rasti motyvacijos ir jėgų visa tai atlikti. Vis dėlto Leidinio autorės laikosi nuomonės, kad darbo su vaikais praktikos kūrimas yra ne statiškas, o dinamiškas procesas, pasižymintis nuolatine kaita ir ją kuriančių specialistų siekiu tobulėti.

Kviečiame naudotis šiuo leidiniu tam, kad mokytumėtės, tobulėtumėte ir niekad nepamirštumėte darbo su vaikais neišmatuojamos reikšmės ir didžiulės prisiimamos atsakomybės. Tegul mūsų šalyje kiekvienas vaikas būna gerbiamas, orus, o jo nuomonė – išklaudyta ir išgirsta visais jo likimą sprendžiančiais klausimais.

Leidinio autorių vardu
Prof. dr. Agnė Tvaronavičienė

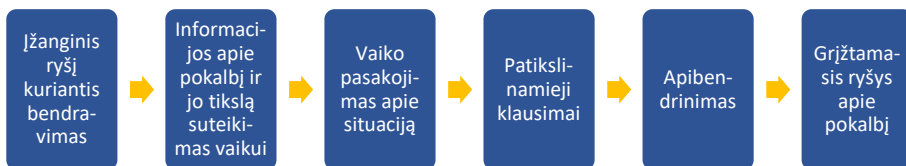
VII. PRIEDAI

VII. PRIEDAI

1 PRIEDAS. Atmintinė ir klausimų bankas, skirtas vaiko nuomonei išklausti nagrinėjant galimą jo teisių pažeidimą ar vertinant jo situaciją

POKALBIO SU VAIKU STRUKTŪRA

Pokalbio su vaiku atmintinė

- Stebėkite vaiko išvaizdą, elgesį, kaip jis bendrauja, kaip reaguoja, koks jo bendravimo stilius, ar jo elgesys atitinka amžių, kokios vyrauja nuotaikos, jausmai, kaip jie kinta bėgant laikui, kaip vaikas atsisveikina prieš pokalbį su jį palydėjusiu suaugusiu asmeniu ir kaip pasibaigus pokalbiui su juo susitinka.
- Klausimai turi būti trumpi, nementantys atsakymo. Kalbėkitės su vaiku, o ne jį apklausinėkite.
- Stebėkite vaiko emocijas, kūno kalbą, veido išraišką: ar jis tikrai supranta, ko klausiate?
- Stebėkite, ar pokalbio metu vaikas jaučiasi saugiai, patogiai.
- Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kurie klausimai jam nėra malonūs, kurių jis

- vengia, kas kelia jam sumišimą. Atkreipkite į tai dėmesį, tyrinėkite situaciją, bet jokiū būdu nespaukite vaiko.
- Atkreipkite dėmesį į jo stiprybes, t. y. tai, kas jam padeda šioje situacijoje išgyventi. Susitelkite ne tik į problemas, bet ir į galimybes.
 - Vaikui baigus kalbėti pasitikslinkite detales, apibendrinkite. Svarbu, kad teisingai suprastumėte jo mintis.

TINKAMŲ KLAUSIMŲ BANKAS

Klausimai, skirti išsiaiškinti, kaip vaikas vertina esamą situaciją

- Kur tu šiuo metu gyveni?
- Kas gyvena kartu?
- Kaip tu leidi laiką su tėvais?
- Ką veiki darbo dienomis po mokyklos?
- Su kuo leidi vakarus?
- Ką veiki vakare?
- Su kuo leidi savaitgalius?
- Kokį turi mielą ir šiltą prisiminimą apie šeimą?
- Kokie geri įvykiai ir pokyčiai nutiko pastaruoju metu?
- Kokie tavo blogiausi prisiminimai, susiję su tuo, kas vyksta šeimoje?
- Kaip manai, kodėl jums prireikė mūsų pagalbos?
- Kaip šiomis dienomis tavo tėvai bendrauja?
- Dėl ko jų nuomonė išsiskiria?
- Kokie yra jų santykiai?
- Kaip tu supranti, kad jie nesutaria? Kas tada vyksta?
- Kaip tu dėl to jautiesi?
- Ar kas nors pasikeitė į gera tėvams pradėjus gyventi atskirai?

Klausimai, skirti nustatyti, kokie yra vaiko santykiai ir ryšiai su kiekvienu iš tėvų

- Kuo tavo šeima ypatinga? Kodėl taip manai?
- Kaip jautiesi dėl tokio sprendimo / dėl to, kas nutiko?
- Kaip jaučiasi tavo tėvai?
- Kokios mamos savybės tau patinka?

-
- Kokios tėčio savybės tau patinka?
 - Niekas nežino, kad tavo mama....
 - Niekas nežino, kad tavo tėtis...
 - Kaip bendrauja tavo tėvai?
 - Kaip tu dėl to jautiesi?
 - Pykstu ant savo tėvų, kai...
 - Kokie tėčio ar mamos žodžiai tave skaudina labiausiai?
 - Kokį tėvų elgesį norėtum pakeisti?
 - Trimis žodžiais apibūdink savo santykius su mama ir tėčiu.
 - Kaip jautiesi būdamas su mama?
 - Kaip jautiesi būdamas su tėčiu?
 - Kas tau padeda, kai tau sunku? Kas tave pradžiugina, kai būna liūdna, sunku?
 - Ar mama, tėtis tave supranta?
 - Ar jie domisi, ką tu veiki?
 - Ką tu darai, kai tėvai pykstasi?
 - Kai jautiesi liūdnas, kas tau padeda?
 - Kokios tavo pareigos ir atsakomybė namuose?
 - Kokie priminimai apie šeimą, tėvus tau sukelia šiltus, malonius jausmus?
 - Jei rašytum knygą apie šeimą, kas būtų parašyta jos pradžioje, viduryje ir pabaigoje?

Klausimai, skirti išsiaiškinti, kaip vaikas jaučiasi ir kas jam padeda įveikti sunkumus

- Aš kartais jaučiuosi..., nes...
 - Ką tai tau reiškia?
 - Kada pirmą kartą taip pasijautei?
 - Jeigu vienu žodžiu apibūdintum savo stipriausią reakciją, koks žodis tai būtų?
 - Kokia yra tavo didžiausia baimė?
 - Jeigu galėtum vienu žodžiu tai apibūdinti, koks žodis tai galėtų būti?
 - Kaip tai palietė tave?
 - Ką tai tau reiškė?
 - Ko tuo metu tau labiausiai reikėjo?
 - Kas tau nutiko blogiausio šioje situacijoje?
 - Ko tau reikia dabar, kad daugiau nesijaustum... ir kad jaustumėsi...
 - Kokie geri įvykiai ir pokyčiai nutiko per šį mėnesį?
-

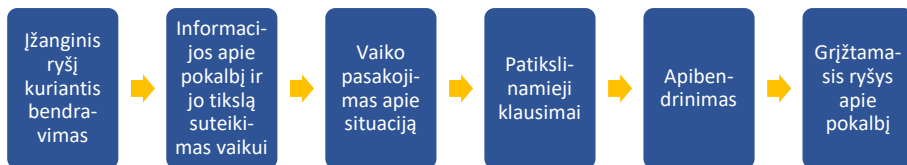
-
- Kaip kiekvienas iš tėvų padeda tau šiuo metu?
 - Kai būna sunku, reikia patarimo, į ką kreipiesi pagalbos?
 - Jeigu nutiktų kas nors negero, į ką kreiptumeisi pagalbos?
 - Su kuo gali pakalbėti apie tai, kaip jauteisi? Kas tau padeda suprasti savo jausmus?
 - Kokie nemalonūs įvykiai, pokyčiai nutiko namuose?
 - Ar tu pasitiki savo mama? Tėčiu? Kodėl?
 - Kokio žmogaus pagalbos ir paramos tau reikia šiuo metu?
-

Klausimai, kurie skirti išsiaiškinti, kas padėtų vaikui jaustis saugiau

- Kai tai nutiko, kaip tu jauteisi?
 - Kokie buvo lūkesčiai, ko tu tikėjaisi?
 - Ko tau labiausiai trūko?
 - Ką tau reiškia jaustis nesaugiai, nežinoti, kas vyksta?
 - Kokia tai būseną? Kaip tai paveikė tave?
 - Ką norėtum pasakyti mamai (tėčiui)?
 - Jei turėtum burtų lazdelę, kokio stebuklo savo šeimai paprašytumei?
 - Kaip galvoji, kokius mažus žingsnelius tėtis ir mama galėtų padaryti, kas leistų tau jaustis geriau?
 - Kas dar gali tau padėti?
-

2 PRIEDAS. Atmintinė ir klausimų bankas, skirti vaiko nuomonei išklaudyti tėvų ginčų atvejais

POKALBIO SU VAIKU STRUKTŪRA

Pokalbio su vaiku atmintinė

- Stebėkite vaiko išvaizdą, elgesį, kaip jis bendrauja, kaip reaguoja, koks jo bendravimo stilius, ar jo elgesys atitinka amžių, kokios vyrauja nuotaikos, jausmai, kaip jie kinta bėgant laikui, kaip vaikas atsisveikina prieš pokalbį su jį palydėjusiu suaugusiu asmeniu ir kaip pasibaigus pokalbiui su juo susitinka.
- Klausimai turi būti trumpi, nementantys atsakymo. Kalbėkitės su vaiku, o ne jį apklausinėkite.
- Stebėkite vaiko emocijas, kūno kalbą, veido išraišką: ar jis tikrai supranta, ko klausiate?
- Stebėkite, ar pokalbio metu vaikas jaučiasi saugiai, patogiai.
- Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kurie klausimai jam nėra malonūs, kurių jis vengia, kas kelia jam sumišimą. Atkreipkite į tai dėmesį, tyrinėkite situaciją, bet jokiū būdu nespauškite vaiko.
- Atkreipkite dėmesį į jo stiprybes, tai yra tai, kas jam padeda šioje situacijoje išgyventi. Susitelkite ne tik į problemas, bet ir į galimybes.
- Vaikui baigus kalbėti pasitikslinkite detales, apibendrinkite. Svarbu, kad teisingai suprastumėte jo mintis.

TINKAMŲ KLAUSIMŲ BANKAS

Klausimai, skirti išsiaiškinti, kaip vaikas vertina esamą situaciją

- Kur tu šiuo metu gyveni?
- Kas gyvena kartu?
- Kaip tu leidi laiką su tėvais?
- Ką veiki darbo dienomis po mokyklos?
- Su kuo leidi vakarus?

-
- Ką veiki vakare?
 - Su kuo leidi savaitgalius?
 - Kokie buvo pirmieji ženklai, kai supratai, kad tėvų santykiai prastėja?
 - Kada sužinojai apie skyrybas?
 - Kokios tėvų skyrybų priežastys? Ką tu apie tai žinai?
 - Kas pirmas tau pranešė apie tėvų skyrybas?
 - Kokie jausmai tave lydėjo skyrybų metu?
 - Kaip tėvų skyrybos paveikė tavo pasiekimus mokykloje?
 - Ar jau pasakei savo draugams apie tėvų skyrybas? Kas buvo sunkiausia?
 - Kokį mielą ir šiltą prisiminimą turi apie šeimą?
 - Kokie geri įvykiai ir pokyčiai nutiko per skyrybas?
 - Aš kartais jaučiuosi kaltas dėl skyrybų, nes...
 - Kaip dabar gyvena tavo tėvai?
 - Kaip tavo šeima nusprendė gyventi atskirai?
 - Kaip manai, kodėl tai nutiko?
 - Ką reiškia gyventi atskirai?
 - Kaip šiandien sutaria tavo tėvai?
 - Dėl ko jų nuomonė išsiskiria?
 - Kaip tu supranti, kad jie nesutaria?
 - Ką mama tau sako apie tėtį? Kaip tu dėl to jautiesi?
 - Ką tau tėtis sako apie mamą? Kaip dėl to jautiesi?
 - Kokie tavo blogiausi prisiminimai iš to laiko, kai tėtis ir mama gyveno kartu?
 - Ar kas nors pasikeitė į gera tėvams pradėjus gyventi atskirai?

Klausimai, skirti nustatyti, kokie yra vaiko santykiai ir ryšiai su kiekvienu iš tėvų

- Kaip jautiesi dėl tokio sprendimo / dėl to, kas nutiko?
 - Kaip jaučiasi tėvai?
 - Kaip jautiesi kiekvienuose namuose?
 - Kaip jautiesi, kai turi išvykti iš vieno namų į kitus?
 - Kaip jautiesi, kai tėvai susitinka ir būna kartu?
 - Niekas nežino, kad tavo mama...
 - Niekas nežino, kad tavo tėtis...
 - Kaip dabar bendrauja tavo tėvai?
 - Kaip tu dėl to jautiesi?
-

-
- Pykstu ant savo tėvų, kai...
 - Kuo tavo šeima ypatinga? Kodėl taip manai?
 - Kas tau padeda, kai tau sunku? Kas tave pradžiugina, kai būna liūdna, sunku?
 - Kaip skyrybų metu jautėsi tavo mama, tėtis? Kaip jie parodė šiuos savo jausmus?
 - Kokie tėčio ar mamos žodžiai tave skaudina labiausiai?
 - Kokį tėvų elgesį norėtum pakeisti?
 - Trimis žodžiais apibūdink savo santykius su mama ir tėčiu.
 - Kaip jautiesi būdamas su mama?
 - Kaip jautiesi būdamas su tėčiu?
 - Ar mama, tėtis tave supranta?
 - Ar jiems įdomu tai, ką tu veiki?
 - Kaip mama ir tėtis supranta, ką reiškia būti tavimi?
 - Ką tu darai, kai tėvai pykstasi?
 - Kaip jautiesi, kai susitinka tavo tėvai? Kaip jie elgiasi?
 - Kas tau skyrybų metu buvo sunkiausia?
 - Ar mataisi su tėvų artimaisiais? Ko pasiilgsti labiausiai?
 - Kokios tavo pareigos ir atsakomybė buvo namuose iki skyrybų?
 - O dabar?
 - Kaip jauteisi matydamas skyrybas (barnius, ginčus)?
 - Kokius išgyvenai fizinius kūno pojūčius, kai sužinojai apie tėvų skyrybas?
 - Kokia buvo tavo pirma reakcija, kai išgirdai apie tėvų skyrybas?
 - Kokie priminimai apie šeimą, tėvus tau sukelia šiltus, malonius jausmus?
 - Ar tu dalyvavai skyrybų procese, teismo posėdžiuose ir pan.?
 - Ką galvoji apie ginčus šeimoje?
 - Ar tau teko dalyvauti teisme? Ką patyrei, kaip jauteisi?
 - Ar tau sunku kalbėti apie skyrybas? Kas tave skaudina labiausiai?
 - Apie ką tu susimąstai, kai galvoji apie skyrybas?
 - Kokios draugų reakcijos tikėjaisi? Ko tikėjaisi, kai pasakei, kad tavo tėvai išsiskyrė?
 - Jei rašytum knygą apie savo šeimą, kaip ją pavadintum?
 - Jei rašytum knygą apie šeimą, kas būtų parašyta jos pradžioje, viduryje ir pabaigoje?

Klausimai, skirti išsiaiškinti, kaip vaikas jaučiasi ir kas jam padeda įveikti sunkumus

- Ko tau trūksta, ko pasiilgsti labiausiai po tėvų skyrybų?
 - Aš kartais jaučiuosi dėl skyrybų..., nes...
-

-
- Kaip jautiesi, kai tai nutiko?
 - Ką tai tau reiškia?
 - Ką tu pagalvojai, kai tai nutiko?
 - Kokios emocijos už tokių minčių slypėjo?
 - Į ką konkrečiai tu sureagavai?
 - Kas dar iškilo? Kaip jauteisi dėl to?
 - Jeigu vienu žodžiu apibūdintum savo stipriausią reakciją, koks žodis tai būtų?
 - Kokie geri įvykiai ir pokyčiai nutiko per skyrybas?
 - Koks tavo mielas, šiltas prisiminimas apie šeimą?
 - Ar jau pasakei savo draugams apie tėvų skyrybas? Kas buvo sunkiausia? Niekas nežino, kad tu...
 - Ar būna taip, kad tarp tėvų jautiesi lyg tarp dviejų ugnių?
 - Kas tuo metu tau padeda?
 - Kaip kiekvienas iš tėvų padeda tau šiuo metu?
 - Kai būna sunku, reikia patarimo, į ką kreipiesi pagalbos?
 - Jeigu nutiktų kas negero, į ką kreiptumeisi pagalbos?
 - Su kuo gali pakalbėti apie tai, kaip jauteisi? Kas tau padeda suprasti savo jausmus?
 - Kokie nemalonūs įvykiai, pokyčiai nutiko per skyrybas?
 - Kokios tėčio savybės tau patinka?
 - Kokios mamos savybės tau patinka?
 - Dėl kokių priežasčių dar ir dabar tavo tėvai pasiginčija?
 - Ar tu pasitiki savo mama? Tėčiu? Kodėl?
 - Kokio žmogaus pagalbos ir paramos tau reikia šiuo metu?

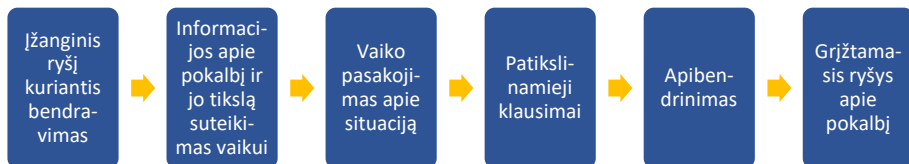
Klausimai, kurie skirti išsiaiškinti, kas padėtų vaikui jaustis saugiau

- Kai tai nutiko, kaip tu jauteisi?
 - Kokie buvo lūkesčiai, ko tu tikėjaisi?
 - Ko tau labiausiai trūko?
 - Ką tau reiškia jaustis nesaugiai, nežinoti, kas vyksta? Kokia tai būseną? Kaip tai paveikė tave?
 - Ką norėtum pasakyti mamai (tėčiui)?
 - Ką patartum draugui, jeigu jo tėvai skirtųsi?
 - Ko norėtum paklausti savo tėvų?
 - Ar turi draugą, kurio tėvai išsiskyrė? Ko iš jo gali pasimokyti, sužinoti?
-

- Kokia yra didžiausia tavo baimė?
 - Jeigu galėtum vienu žodžiu tai apibūdinti, koks žodis tai galėtų būti?
 - Kaip tai palietė tave?
 - Ką tai tau reiškė?
 - Ko tuo metu tau labiausiai reikėjo?
 - Kas tau blogiausia šioje situacijoje?
 - Ko tau reikia dabar, kad daugiau nesijaustum... ir kad jaustumėsi...?
 - Jei turėtumei burtų lazdelę, kokius tris norus prašytumei išpildyti?
 - Kaip galvoji, kokius mažus žingsnelius tėtis ir mama galėtų padaryti, kad jaustumėsi geriau?
 - Kas dar gali tau padėti?
-

3 PRIEDAS. Atmintinė ir klausimų bankas, skirti vaiko nuomonei išklaudyti atvejo nagrinėjimo posėdyje

POKALBIO SU VAIKU STRUKTŪRA

Pokalbio su vaiku atmintinė

- Stebėkite vaiko išvaizdą, elgesį, kaip jis bendrauja, kaip reaguoja, koks jo bendravimo stilius, ar jo elgesys atitinka amžių, kokios vyrauja nuotaikos, jausmai, kaip jie kinta bėgant laikui, kaip vaikas atsisveikina prieš pokalbį su jį palydėjusiu suaugusiu asmeniu ir kaip pasibaigus pokalbiui su juo susitinka.
- Klausimai turi būti trumpi, nemenantys atsakymo. Kalbėkitės su vaiku, o ne jį apklausinėkite.
- Stebėkite vaiko emocijas, kūno kalbą, veido išraišką: ar jis tikrai supranta, ko klausiate?
- Stebėkite, ar pokalbio metu vaikas jaučiasi saugiai, patogiai.
- Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kurie klausimai jam nėra malonūs, kurių jis vengia, kas kelia jam sumišimą. Atkreipkite į tai dėmesį, tyrinėkite situaciją, bet jokių būdu nespauskite vaiko.
- Atkreipkite dėmesį į jo stiprybes, t. y. tai, kas jam padeda šioje situacijoje išgyventi. Susitelkite ne tik į problemas, bet ir į galimybes.
- Vaikui baigus kalbėti pasitikslinkite detales, apibendrinkite. Svarbu, kad teisingai suprastumėte jo mintis.
- Siekiant parinkti tinkamas paslaugas ir pagalbą vaikui, svarbu suprasti situaciją vaiko akimis.
- Skirkite dėmesio kasdieniam vaiko gyvenimui, jo rutinai, dienotvarkę, santykiams su kiekvienu iš tėvų, kitais artimaisiais, draugais, išsiaiškinkite, kaip yra tenkinami jo baziniai poreikiai.
- Atkreipkite dėmesį į vaiko silpnybes ir galimus iššūkius.

TINKAMŲ KLAUSIMŲ BANKAS

Klausimai, skirti išsiaiškinti, kaip vaikas vertina esamą situaciją

- Kaip tu manai, kodėl mes su tavimi susitinkame?
- Papasakok man, kur tu šiuo metu gyveni.
- Kas gyvena kartu?
- Kaip tu leidi laiką su tėvais?
- Ką veiki darbo dienomis po mokyklos?
- Su kuo leidi vakarus?
- Ką veiki vakare?
- Su kuo leidi savaitgalius?
- Kaip atrodo tavo kambarys? Kas kartu su tavimi kambaryje gyvena?
- Ar kas nors kartu su tavimi miega kambaryje?
- Kaip sekasi mokykloje? Kokie tavo pažymiai?
- Kas sekasi sunkiausiai?
- Kas tuo metu padeda?
- Kas padeda ruošti pamokas?
- Ar lankai būrelius?
- Ką mėgsti?
- Kaip leidi laisvalaikį?
- Ar turi draugų?
- Kokį turi mielą ir šiltą prisiminimą apie šeimą?
- Kokie geri įvykiai ir pokyčiai nutiko pastaruoju metu?
- Kokie tavo blogiausi prisiminimai, susiję su tuo, kas vyksta šeimoje?
- Kaip sutaria tavo tėvai šiomis dienomis?
- Dėl ko jų nuomonės išsiskiria?
- Kaip tu supranti, kad jie nesutaria?
- Kaip tu dėl to jautiesi?
- Ar kas nors pasikeitė į gera tėvams pradėjus gyventi atskirai?

Klausimai, skirti nustatyti, kokie yra vaiko santykiai ir ryšiai su kiekvienu iš tėvų

- Kuo tavo šeima ypatinga? Kodėl taip manai?
- Kaip jautiesi dėl tokio sprendimo / dėl to, kas nutiko?

-
- Kaip jaučiasi tavo tėvai?
 - Kokios mamos savybės tau patinka?
 - Kokios tėčio savybės tau patinka?
 - Papasakok, kaip leidi laiką kartu su tėvais.
 - Kas tuo metu dar kartu būna?
 - Kaip leidžiate atostogas?
 - Mėgsti pramogauti?
 - Ką labiausiai kartu patinka veikti?
 - Kaip bendrauja tavo tėvai?
 - Kaip tu dėl to jautiesi?
 - Pykstu ant savo tėvų, kai...
 - Kokie tėčio ar mamos žodžiai skaudina labiausiai?
 - Kokį tėvų elgesį norėtum pakeisti?
 - Trimis žodžiais apibūdink savo santykius su mama ir tėčiu.
 - Kaip jautiesi būdamas su mama?
 - Kaip jautiesi būdamas su tėčiu?
 - Kas tau padeda, kai tau sunku? Kas tave pradžiugina, kai būna liūdna, sunku?
 - Mano mama mane supranta, kai...
 - Mano tėtis mane supranta, kai...
 - Ar jie domisi tuo, ką tu veiki?
 - Ką tu darai, kai tėvai pykstasi?
 - Kai jautiesi liūdnas, kas tau padeda?
 - Kokios tavo pareigos ir atsakomybė namuose?
 - Kokie priminimai apie šeimą, tėvus tau sukelia šiltus, malonius jausmus?
 - Jei rašytum knygą apie šeimą, kas būtų parašyta jos pradžioje, viduryje ir pabaigoje?

Klausimai, skirti išsiaiškinti, kaip vaikas jaučiasi ir kas jam padeda įveikti sunkumus

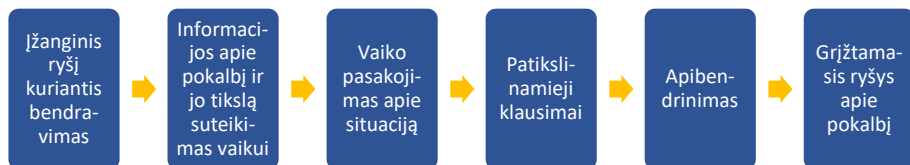
- Aš kartais jaučiuosi..., nes...
 - Ką tai tau reiškia?
 - Kokia yra didžiausia tavo baimė?
 - Jeigu galėtum vienu žodžiu tai apibūdinti, koks žodis tai galėtų būti?
 - Ko tau reikia dabar, kad daugiau nesijaustum... ir kad jaustumėsi...
-

Klausimai, skirti išsiaiškinti, kas padėtų vaikui jaustis saugiau

- Kokie geri įvykiai ir pokyčiai nutiko per šį mėnesį?
 - Kaip kiekvienas iš tėvų padeda tau šiuo metu?
 - Kai būna sunku, reikia patarimo, į ką kreipiesi pagalbos?
 - Jeigu nutiktų kas nors negero, kieno pagalbos prašytumei?
 - Su kuo gali pakalbėti apie tai, kaip jauteisi. Kas tau padeda suprasti savo jausmus?
 - Kokie nemalonūs įvykiai, pokyčiai nutiko namuose?
 - Ar tu pasitiki savo mama? Tėčiu? Kodėl?
 - Kokio žmogaus pagalbos ir paramos tau reikia šiuo metu?
 - Kai tai nutiko, kaip tu jauteisi?
 - Kokie buvo lūkesčiai, ko tu tikėjaisi?
 - Ko tau labiausiai trūko?
 - Ką tau reiškia jaustis nesaugiai, nežinoti, kas vyksta?
 - Kokia tai būseną? Kaip tai paveikė tave?
 - Ką norėtum pasakyti mamai (tėčiui)?
 - Ko norėtum paklausti savo tėvų?
 - Jei turėtum burtų lazdelę, kokius tris norus prašytumei išpildyti?
 - Kaip manai, kokius mažus žingsnelius tėtis ir mama galėtų padaryti, kas leistų tau jaustis geriau?
 - Kas dar gali tau padėti?
-

4 PRIEDAS. Atmintinė ir klausimų bankas, skirti vaiko nuomonei išklaudyti vykdant globos (rūpybos) priežiūrą, vaiko aplankymų metu, taip pat socialinių paslaugų poreikio vertinimo ir individualaus pagalbos plano sudarymo globojamam (rūpinam) vaikui procese

POKALBIO SU VAIKU STRUKTŪRA

Pokalbio su vaiku atmintinė

- Stebėkite vaiko išvaizdą, elgesį, kaip jis bendrauja, kaip reaguoja, koks jo bendravimo stilius, ar jo elgesys atitinka amžių, kokios vyrauja nuotaikos, jausmai, kaip jie kinta bėgant laikui, kaip vaikas atsisveikina prieš pokalbį su jį palydėjusiu suaugusiu asmeniu ir kaip pasibaigus pokalbiui su juo susitinka.
- Klausimai turi būti trumpi, nemenantys atsakymo. Kalbėkitės su vaiku, o ne jį apklausinėkite.
- Stebėkite vaiko emocijas, kūno kalbą, veido išraišką: ar jis tikrai supranta, ko klausiate?
- Stebėkite, ar pokalbio metu vaikas jaučiasi saugiai, patogiai.
- Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kurie klausimai jam nėra malonūs, kurių jis vengia, kas kelia jam sumišimą. Atkreipkite į tai dėmesį, tyrinėkite situaciją, bet jokių būdu nespauskite vaiko.
- Atkreipkite dėmesį į jo stiprybes, t. y. tai, kas jam padeda šioje situacijoje išgyventi. Susitelkite ne tik į problemas, bet ir į galimybes.
- Vaikui baigus kalbėti pasitikslinkite detales, apibendrinkite. Svarbu, kad teisingai suprastumėte jo mintis.
- Siekiant parinkti tinkamas paslaugas ir pagalbą vaikui, svarbu suprasti situaciją vaiko akimis.
- Skirkite dėmesio vaiko kasdieniam gyvenimui, jo rutinai, dienos tvarkai, santykiams su kiekvienu iš globėjų, draugais, išsiaiškinkite, kaip yra tenkinami jo baziniai poreikiai.
- Jeigu vaikas bendrauja su artimais šeimos nariais, išsiaiškinkite, kas jį lanko, kada aplanko, kaip jis dėl to jaučiasi ir pan.
- Atkreipkite dėmesį į vaiko silpnybes, lūkesčius ir galimus iššūkius.

TINKAMŲ KLAUSIMŲ BANKAS

Klausimai, skirti nustatyti esamą vaiko situaciją ir globos sąlygas

- Kas pasikeitė nuo paskutinio karto, kai mes buvome susitikę?
- Kokie nemalonūs įvykiai, pokyčiai nutiko namuose?
- Kokios tavo gyvenimo sąlygos?
- Ar turi savo kambarį? Kaip atrodo tavo kambarys? Kas kartu su tavimi kambaryje gyvena?
- Kokia tavo dienotvarkė?
- Kas patinka, kas nelabai?
- Kaip sekasi mokykloje? Kokie tavo pažymiai?
- Kas sekasi sunkiausiai?
- Kas gali padėti pasigerinti rezultatus?
- Kas padeda ruošti pamokas?
- Ar lankai būrelius?
- Kaip sekasi mokykloje?
- Ką veiki darbo dienomis po mokyklos?
- Kaip tu leidi laiką su draugais?
- Ką veiki vakare?
- Su kuo leidi vakarus?
- Su kuo leidi savaitgalius?
- Ar lankaisi pas kokius nors specialistus?
- Kaip sekasi, ar tai tau naudinga?

Klausimai, skirti nustatyti vaiko santykį su globėjais

- Kaip sekasi tau bendrauti su globėjais. Jeigu 10 balų sistemoje galėtum įvertinti jūsų bendravimą, koks balas būtų?
- Kas galėtų pasikeisti?
- Ką galėtumei padaryti tu?
- Ką turėtum padaryti globėjas?
- Papasakok, kaip jūs leidžiate laiką.
- Ką labiausiai kartu patinka veikti?
- Pykstu ant savo globėjo, kai...

-
- Kokie globėjo žodžiai tave skaudina labiausiai?
 - Kokį globėjų elgesį norėtum pakeisti?
 - Kas tau padeda, kai tau sunku? Kas tave pradžiugina, kai būna liūdna?
 - Kaip globėjas domisi tuo, ką tu veiki?
 - Ką darai, jeigu globėjas supyksta?
 - Ką daro globėjas?
 - Kartais jaučiuosi vienišas, nes...
 - Jaučiuosi liūdnas, kai...
 - Kokios tavo pareigos ir atsakomybė namuose?
 - Kaip sekasi jas vykdyti?
 - Kaip susitarėte dėl šių pareigų?
-

Vaiko emocijos ir poreikiai – kas padeda įveikti sunkumus?

- Aš kartais jaučiuosi..., nes...
 - Ką tai tau reiškia?
 - Kada pirmą kartą taip pasijautei?
 - Kas ką nors pasakė ar padarė, kad sukėlė tokią reakciją?
 - Kokia yra didžiausia tavo baimė?
 - Jeigu galėtum vienu žodžiu tai apibūdinti, koks žodis tai galėtų būti?
 - Ko tau reikia dabar, kad daugiau nesijaustum... ir kad jaustumėsi...
 - Kai būna sunku, reikia patarimo, į ką kreipiesi pagalbos?
 - Jeigu nutiktų kas nors negero, kieno prašytumei pagalbos?
 - Su kuo gali pakalbėti apie tai, kaip jauteisi? Kas tau padeda suprasti savo jausmus?
-

Klausimai, skirti išsiaiškinti, kas padėtų vaikui jaustis saugiau

- Kokie geri įvykiai ir pokyčiai nutiko per šį laiką?
 - Kaip globėjai padeda tau šiuo metu?
 - Kokio žmogaus pagalbos ir paramos tau reikia šiuo metu?
 - Kai tai nutiko, kaip tu jauteisi?
 - Kokie buvo lūkesčiai, ko tu tikėjaisi?
 - Ko tau labiausiai trūksta?
 - Ką tau reiškia jaustis nesaugiai, nežinoti, kas vyksta?
 - Kokia tai būseną? Kaip tai paveikė tave?
-

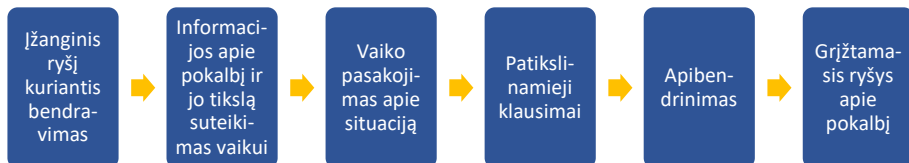
- Ką norėtum pasakyti globėjui?
 - Jeigu turėtumei burtų lazdelę, kokius tris norus prašytumei išpildyti?
 - Kaip galvoji, kokius mažus žingsnelius globėjai galėtų padaryti, kad tu jaustumėsi geriau?
 - Kas dar gali tau padėti?
-

Klausimai, skirti išsiaiškinti vaiko ryšį su tėvais ir kitais artimaisiais, kurie jį lanko

- Kada paskutinį kartą matėtės?
 - Kas tave aplankė?
 - Ką veikėte?
 - Kaip dėl to jauteisi?
 - Kokie buvo tavo lūkesčiai, ko tu tikėjaisi?
 - Ko tau labiausiai trūksta?
 - Ką norėtum pasakyti...?
 - Jeigu turėtumei burtų lazdelę, kokius tris norus prašytumei išpildyti?
 - Kaip galvoji, kokius mažus žingsnelius tėtis ir mama galėtų padaryti, kad tu jaustumėsi geriau?
 - Kas dar gali tau padėti?
-

5 PRIEDAS. Atmintinė ir klausimų bankas, skirti vaiko nuomonei išklaudyti minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių taikymo atvejais

POKALBIO SU VAIKU STRUKTŪRA

Pokalbio su vaiku atmintinė

- Susipažindami pasidomėkite vaiku, jo pomėgiais, laisvalaikio leidimo būdais.
- Stebėkite vaiko išvaizdą, elgesį, kaip jis bendrauja, kaip reaguoja, koks jo bendravimo stilius, ar jo elgesys atitinka amžių, kokios vyrauja nuotaikos, jausmai, kaip jie kinta bėgant laikui, kaip vaikas atsisveikina prieš pokalbį su jį palydėjusiu suaugusiu asmeniu ir kaip pasibaigus pokalbiui su juo susitinka.
- Klausimai turi būti trumpi, nemenantys atsakymo. Kalbėkitės su vaiku, o ne jį apklausinėkite.
- Stebėkite vaiko emocijas, kūno kalbą, veido išraišką: ar jis tikrai supranta, ko klausiate?
- Stebėkite, ar pokalbio metu vaikas jaučiasi saugiai, patogiai.
- Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kurie klausimai jam nėra malonūs, kurių jis vengia, kas kelia jam sumišimą. Atkreipkite į tai dėmesį, tyrinėkite situaciją, bet joku būdu nespauskite vaiko.
- Atkreipkite dėmesį į jo stiprybes, t. y. tai, kas jam padeda šioje situacijoje išgyventi. Susitelkite ne tik į problemas, bet ir į galimybes.
- Vaikui baigus kalbėti pasitikslinkite detales, apibendrinkite. Svarbu, kad teisingai suprastumėte jo mintis.
- Siekiant parinkti tinkamas paslaugas ir pagalbą vaikui, svarbu suprasti situaciją vaiko akimis.
- Skirkite dėmesio vaiko kasdieniam gyvenimui, jo rutinai, dienotvarkę, santykiams su kiekvienu iš tėvų, kitais artimaisiais, draugais, išsiaiškinkite, kaip yra tenkinami jo baziniai poreikiai.
- Atkreipkite dėmesį į vaiko silpnybes, lūkesčius ir galimus iššūkius.
- Išsiaiškinkite, kaip jis jaučiasi šioje situacijoje ir kas galėtų ją pakeisti.

TINKAMŲ KLAUSIMŲ BANKAS

Klausimai, skirti išsiaiškinti, kaip vaikas vertina esamą situaciją

- Kaip jautiesi?
- Kaip manai, koks mūsų susitikimo tikslas?
- Papasakok, kas nutiko.
- Nuo ko norėtum pradėti?
- Nuo ko viskas prasidėjo, kas ką padarė?
- Kaip jis dėl to jautėsi?
- Kaip tu dėl to jautėsi?
- Ką jis padarė?
- O ką darei tu?
- Ką darė kiti?
- Kaip jis dėl to jautėsi, koks buvo jo elgesys?
- Kaip viskas pasibaigė?
- Ką turi omenyje, papasakok daugiau.
- Gali papasakoti daugiau?
- Papasakok smulkiau.
- Kas dar? O dar kas?
- Ką dar apie tai galvoji?
- Tai gerai? Tai blogai? Prašau paaiškink.
- Ką, tavo manymu, tai reiškia (gali reikšti)?
- Kokie variantai būtų labiausiai priimtini?
- Kokius dar kitus variantus (sprendimus) svarstei?
- Ar lankaisi pas kokius nors specialistus?
- Kaip sekasi, ar tai tau naudinga?
- Ar nori lankyti būrelį, ar būsi savanoriu ir padėsi prižiūrėti...?

Klausimai, skirti išsiaiškinti vaiko santykį su kitais susijusiais asmenimis

- Ar tau patinka tavo klasės draugai?
- Kuris draugas yra pats geriausias?
- Kokie yra tavo santykiai su šeimos nariais?
- Kai reikia pagalbos, kas tau padeda? Kodėl būtent šis žmogus?
- Kokios pagalbos ir iš ko norėtumei dar?

Klausimai, skirti išsiaiškinti, kaip vaikas jaučiasi ir kas jam padeda įveikti sunkumus

- Apibūdink situacijas, kuriose tu jautiesi gerai?
- Kokia yra didžiausia tavo baimė?
- Jeigu galėtum vienu žodžiu tai apibūdinti, koks žodis tai galėtų būti?
- Ko tau reikia dabar, kad daugiau nesijaustumei... ir kad jaustumėsi...
- Kai būna sunku, reikia patarimo, į ką kreipiesi pagalbos?
- Jeigu nutiktų kas nors negero, kieno prašytum pagalbos?
- Su kuo gali pakalbėti apie tai, kaip jauteisi? Kas tau padeda suprasti savo jausmus?

Klausimai, skirti išsiaiškinti, kas padėtų pakeisti situaciją

- Ką manai apie...?
 - Kaip pasikeis situacija, kai...?
 - Kaip pasikeis tavo gyvenimas, kai tu...?
 - Koks yra tavo tikslas? Kaip tai atrodytų?
 - Kokio rezultato tikiesi?
 - Išvardyk ir pakomentuok visus įmanomus variantus, kurie tau padėtų pasiekti savo tikslą.
 - Kaip sužinosi, kad pasiekei tai, ko norėjai?
 - Ko norėtum?
 - Ko norėtum dar?
 - Kas bus tada, kai įveiksi šią problemą?
 - Kaip sužinosi, kad pasiekei tai, ko norėjai?
 - Kur, tavo manymu, yra problemos esmė?
 - kažkas tau trukdo? Kas?
 - Kas tau sukelia pačias didžiausias kliūtis?
 - Kas šioje užduotyje labiausiai jaudina?
 - Kaip manai, kas tau dar gali sutrukdyti?
 - Ar būna situacijų, kuriose tai nepasireiškia (taip nebūna)? (Klausimas gali būti užduodamas, kai konsultuojamasis vartoja žodžius „visada“, „visi“ ir t. t.)
 - Kas atsitiks, jei priimsi šį sprendimą? O jei nepriimsi?
 - Kokie žmonės šių kliūčių neišgyvena? Kaip jie elgiasi?
-

- Ką darytum kitaip, jei panaši situacija pasikartotų? Kaip elgtumeisi, jei galėtum viską pradėti nuo pradžių?
 - Jei galėtume grįžti į praeitį, ką padarytum kitaip?
 - Kas atsitiks, jei nieko nedarysi?
 - Kieno pagalbos gali paprašyti?
 - Kokius gebėjimus turi, kad pasiektum sėkmę?
 - Kokių gebėjimų (žinių, įgūdžių) tau trūksta?
 - Kokiais būdais mažintum šią spragą?
 - Kas dar galėtų tau padėti?
 - Ko dar reikėtų?
 - Kokios pagalbos reikia paprašyti?
 - Ar tave palaikys artimiausi žmonės?
 - Kas dar suinterasuotas tuo, kad tau pasisektų?
 - Kaip tai pakeis tavo gyvenimą?
 - Jeigu mes pritartume, ką konkrečiai planuotum daryti?
 - Papasakok, kaip viskas bus?
 - Nuo ko pradėsi?
 - Kada pradėsi?
 - Kaip manai, kiek tau laiko prireiks?
 - Koks atsarginis planas?
 - Kokias išvadas galima padaryti?
-

VIII. ŠALTINIAI

VIII. ŠALTINIAI

1. Flach-Eriksen, A., & Toros, K. *Professional Practise in Child Protection and the child's right to The Lundy model of child participation*. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/lundy_model_of_participation.pdf
2. Aldridge, M., & Wood, J. (1998). *Interviewing Children. A Guide for Child Care and Forensic Practitioners*. Chichester: John Wiley
3. Anand, P., Bali, M., Anand, M. K., & Bakhshi, A. (2021). Role of Home Environment in Emotional Maturity among Adolescents of Jammu City. *Indian Journal of Positive Psychology, 12*(3), 271-273.
4. Biomedicinių tyrimų etikos įstatymas (2015). Aktuali redakcija: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legislAct/lt/TAD/7aa28cc261bb11e5b316b7e07d98304b>
5. Bushin, N. (2007). Interviewing with children in their homes: Putting ethical principles into practice and developing flexible techniques. *Children's Geographies, 5*(3), 235-251. <https://doi.org/10.1080/14733280701445796>
6. Committee on the rights of the child, General comment No. 12 (2009). The right of the child to be heard, 25 May-12 June 2009: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/advanceversions/crc-c-gc-12.pdf>
7. Europos konvencija dėl vaiko teisių įgyvendinimo (1996) Prieinama internete: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=160>

8. Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros tyrimo ataskaita „Vaiko interesus atitinkantis teisingumas – perspektyvos ir specialistų patirtis dėl vaikų dalyvavimo civiliniuose ir baudžiamuosiuose teisminiuose procesuose 10 ES valstybių narių“ (2015). Prieinama internete: <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/child-friendly-justice-perspectives-and-experiences-professionals-childrens>
9. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (2000) Prieinama internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=GA>
10. Europos Sąjungos vaiko teisių strategija (2021). Prieinama internete: https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-materials/eu-strategy-rights-child_lt
11. Europos Tarybos Gairės dėl vaiko interesus atitinkančio teisingumo (2010). Prieinama internete: <https://rm.coe.int/16804c9b68>
12. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (1950). Prieinama internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841>
13. Upton, G., & Varma, V. (Eds.) (2003). *The Voice Of The Child: A Handbook For Professionals*. Routledge.
14. Gardner, R. A. (1991). Legal and Psychotherapeutic Approaches to the three types of Parental Alienation Syndrome Families: When Psychiatry and the Law Join Forces. *Court Review*, 28(1): 14–21. <http://www.fact.on.ca/Info/pas/gardnr01.pdf>
15. Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo tarptautinio įvaikinimo srityje (1993). Prieinama internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.42261>
16. Halle, T. G., & Darling-Churchill, K. E. (2016). Review of measures of social and emotional development. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 45, 8–18. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2016.02.003>
17. Interviewing Children with Disabilities: A Practical Guide for Forensic Interviewers (2022). Zero Abuse Project. Prieinama internete: <https://ojdp.ojp.gov/publications/interviewing-children-with-disabilities>
18. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (1989). Prieinama internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19848>
19. Krahenbuhl, S., & Blades, M. (2006). The effect of interviewing techniques on young children's responses to questions. *Child: Care, Health and Development*, 32(3), 321–331. <https://doi.org/10.1111/J.1365-2214.2006.00608.X>

20. Laurinaitytė, I. & Grigutytė, N. (2021). *Teismo psichologo gerosios praktikos vadovas*. Prieinama internete: <https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2022/03/teismu-psichologo-gerosios-praktikos-vadovas.pdf>
21. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (2002). Aktuali redakcija: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.162435/asr>
22. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2001). Aktuali redakcija: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8A39C83848CB/asr>
23. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-141 „Dėl atvejo vadybos tvarkos aprašo patvirtinimo“ (2018). Aktuali redakcija: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/11e612d5345711e884a38848fe3ec9e2/asr>
24. Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas (2007). Aktuali redakcija: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.301806/asr>
25. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (1996). Aktuali redakcija: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.26397/asr>
26. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-03-27 nutarimas Nr. 405 „Dėl vaiko globos organizavimo nuostatų patvirtinimo“ (2002). Aktuali redakcija: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163202/asr>
27. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1422 „Dėl įvaikinimo organizavimo nuostatų ir asmenų, norinčių įvaikinti vaikus, ir galimų įvaikinti vaikų apskaitos Lietuvos Respublikoje tvarkos aprašo patvirtinimo“ (2002). Aktuali redakcija: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.182714/asr>
28. Malti, T., & Noam, G. G. (2016). Social-emotional development: From theory to practice. *European Journal of Developmental Psychology*, 13(6), 652–665. <https://doi.org/10.1080/17405629.2016.1196178>
29. Šimkūnienė, J. R. (2022). *Nuotolinių mokymų „Bendravimo su neįgaliaisiais ypatumai“ medžiaga*.
30. Ženevos vaiko teisių deklaracija (1924). Prieinama internete: <http://www.un-documents.net/gdrc1924.htm>

Redagavo MB „Kopis“

Tiražas 150 vnt.

Išleido Mykolo Romerio universitetas
Ateities g. 20, 08303 Vilnius
www.mruni.eu

Maketavo ir spausdino UAB „Baltijos kopija“
Kareivių g. 13B, LT-09109 Vilnius
www.kopija.lt

Vaiko nuomonės išklausymo metodinis vadovas – raktas į sėkmingą pokalbį su vaiku ir efektyvų jo geriausių interesų nustatymą

Priimant visus su vaiko interesais susijusius sprendimus turi būti užtikrinamas vaiko dalyvavimas ir jo nuomonės išklausymas. Tinkamas šios pareigos realizavimas didele dalimi priklauso nuo vaiko nuomonę išklausančių subjektų kompetencijos užmegzti ryšį su vaiku, įgyti jo pasitikėjimą, išgirsti jį ir tinkamai panaudoti iš vaiko gautą informaciją.

Vaiko nuomonės išklausymo metodinis vadovas visų pirma skirtas Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos specialistams, kurie savo kasdienėje profesinėje veikloje išklauso vaikus. Tačiau poreikis išsiaiškinti vaiko nuomonę nuolat iškyla ir kitiems asmenims. Metodinės pagalbos dažnai reikia ir vaiko tėvams (globėjams), nuo gimimo ugdantiems vaiko dalyvavimo ir nuomonės reiškinio įgūdžius. Tokios pagalbos reikia ir kitiems su vaikais ir šeimomis dirbantiems specialistams: pedagogams, socialiniams darbuotojams, atvejo vadybininkams, Vaiko gerovės komisijų nariams, mediatoriams, teisėsaugos institucijų atstovams.

Leidinio rengėjos, Mykolo Romerio universiteto mokslininkės Odeta Intė, prof. dr. Jolanta Sondaitė ir prof. dr. Agnė Tvaronavičienė, visų pirma stengėsi visiems suprantamai atsakyti į klausimą, kodėl vaiko išklausymas yra toks svarbus, antra – siekė nubrėžti aiškias vaiko nuomonės išklausymo proceso gaires, kuriomis vadovaujantis vaiką išklausančias specialistas nepasimestų sudėtingose situacijose, išlaikytų savo profesionalumą, o jo pasiektas rezultatas įgalintų sprendimus dėl vaiko likimo priimančius subjektus tinkamai išsiaiškinti, įvertinti ir užtikrinti geriausius jo interesus.

Vaiko dalyvavimas priimant su juo susijusius sprendimus, pagarbus jo nuomonės išklausymas ugdo vaiko kritinį mąstymą, savimone, gebėjimą bendrauti, spręsti konfliktus, įsitraukti į sprendimo priėmimą ir tapti jo dalimi, tam tikrais atvejais įsipareigoti, tapti atsakingam už savo veiksmus, gerbti kito nuomonę. Šie įgūdžiai ugdomi tik pozityviu suaugusiųjų pavyzdžiu. Nuo to, kaip šiandien bendraujame su vaiku, priklausys tai, kaip rytoj jis, ateities suaugusysis, bendraus su jį supančiu pasauliu.